

ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายได้ย แม้
ระหว่าง ค.ศ.1986 – 1997

สารนิพนธ์
ของ
นางสาวธีรารัตน์ อธิฤทธิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย

มีนาคม 2544

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

330. 9597

ซ 686ป

๕.3

ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายได้ย แม่
ระหว่าง ค.ศ. 1986 - 1997

บทคัดย่อ

ของ

นางสาวธีรารัตน์ อธิฤทธิ์

- 2 ต.ค. 2544

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย

มีนาคม 2544

h 12102

* 155701

ธีรารัตน์ อธิฤทธิ์. (2544). ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบาย
โด่ย เม้ย ค.ศ. 1986 – 1997. สารนิพนธ์ ศ.ศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม :
ดร.สุด จอนเจดสิน, ดร. วรเดือน นาราสัจจ์.

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้
นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ. 1986 – 1997.

จากการศึกษาพบว่า การปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย ทำให้
เศรษฐกิจของเวียดนามเติบโตอย่างมาก เช่น รายได้เฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ผลผลิตการ
เกษตรขยายตัวเพิ่มขึ้น ตลอดจนการลงทุนต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น แต่การปฏิรูปก็ดำเนินไปพร้อม
กับปัญหาสำคัญคือ ปัญหาอันเกิดจากโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นปัญหาที่
เกิดขึ้นก่อนการปฏิรูป เนื่องจากโครงสร้างการเมืองยังคงรูปแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผน
จากส่วนกลางและควบคุมกระบวนการเศรษฐกิจทุกขั้นตอน และปัญหาจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของ
เวียดนามภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย ได้แก่ ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาการเรียกร้องเสรีภาพ
ของประชาชน ปัญหาลัทธิบริโภคนิยม และการพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามรัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหที่รัฐสามารถควบคุมได้ เช่น การแก้ไข
ปัญหาโครงสร้างระบบราชการเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น การปฏิรูปสถาบันของรัฐ การปฏิรูป
ขั้นตอนและระเบียบบริหารราชการ และการสร้างข้าราชการพลเรือนที่มีประสิทธิภาพ การแก้ไข
ปัญหาความยากจน ตลอดจนการเร่งสร้างศรัทธาในพรรคและลัทธิคอมมิวนิสต์

อนึ่ง การปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย พรรคฯ ต้องการยกเลิกการวางแผน
จากส่วนกลางในด้านเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันพรรคฯ รวมอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง
จึงส่งผลให้การปฏิรูปเศรษฐกิจดำเนินไปพร้อมกับปัญหา

PROBLEMS CONCERNING VIETNAMESE ECONOMIC
REFORM UNDER DOI MOI POLICY
DURING, 1986-1997

AN ABSTRACT
BY
MISS TEERARAT ITTIRITH

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree in Asia History
at Srinakharinwirot University

Teerarat Ittirit. (2001). Problems Concerning Vietnamese Economic Reform under Doi Moi Policy during, 1986 – 1997. Master thesis, M.A. (Asia History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Dr. Sud Chonchirdsin, Dr. Wongduen Narasuj

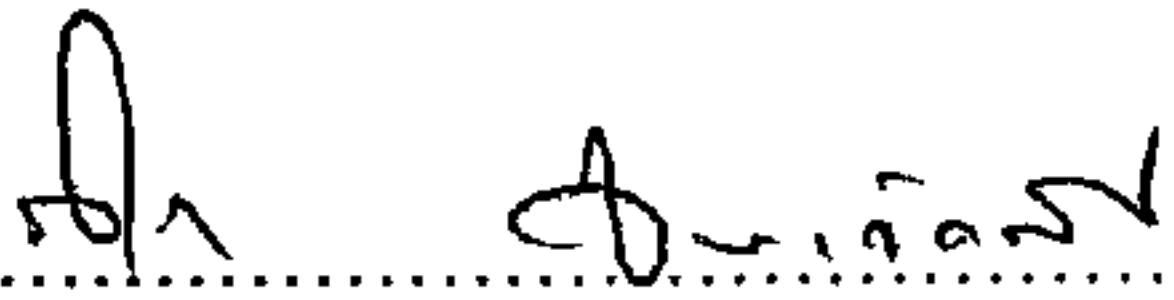
This research aims to study problems related to Vietnamese economic reform known as Doi Moi policy in Vietnamese.

The study reveals that the Doi Moi economic reform policy has led to considerable increase in Vietnamese economy; for instance, the increase in population's average income. However, the economic reform has been undertaken under problematic circumstance, especially problems related to government form of administration which existed even before the economic reform took place. The root cause of the administration problem arises from the fact that Vietnam still adopts socialist central planning which also controls State's economic administration. In addition, the reform itself also brings about new problems, especially the problems of distribution of wealth and Vietnam's dependence on foreign investments as far as national economic development is concerned.

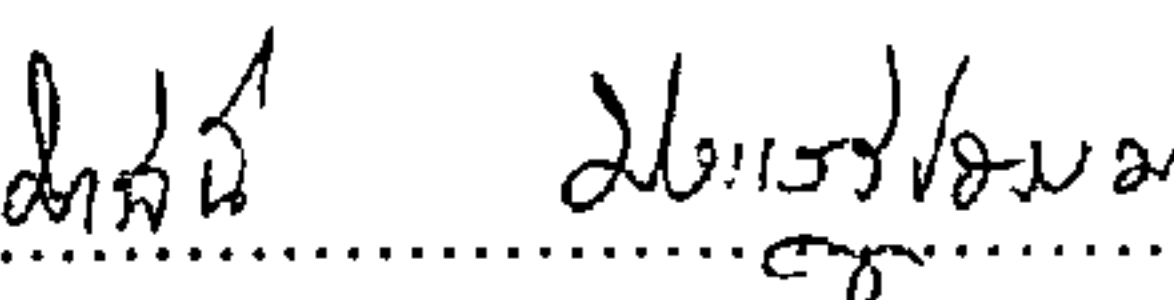
The Vietnamese government has tried to solve some problems; for instance, it has undertaken administration reform to stimulate economic growth as well as its attempts to alleviate poverty and to boost public confidence in the Communist Party. The reform process has faced difficulties due to the fact that the Party still insists on keeping decision making power while successful economic reform relies considerably on decentralising political and economic power.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ได้

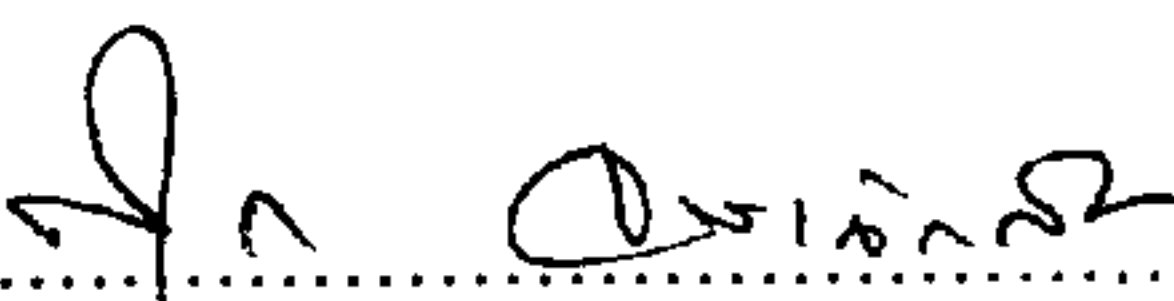
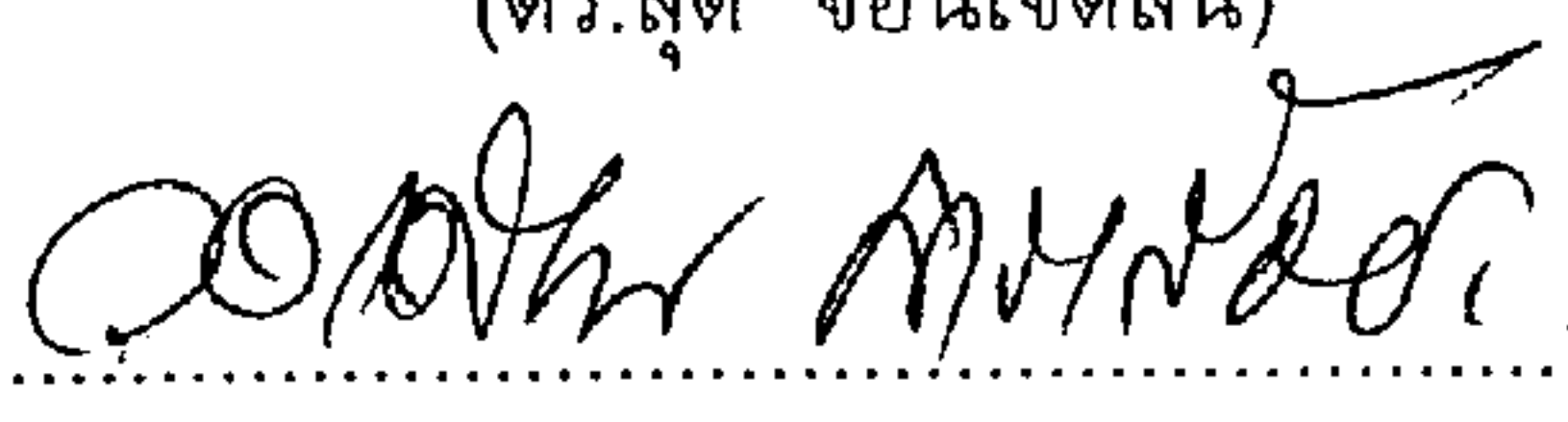
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

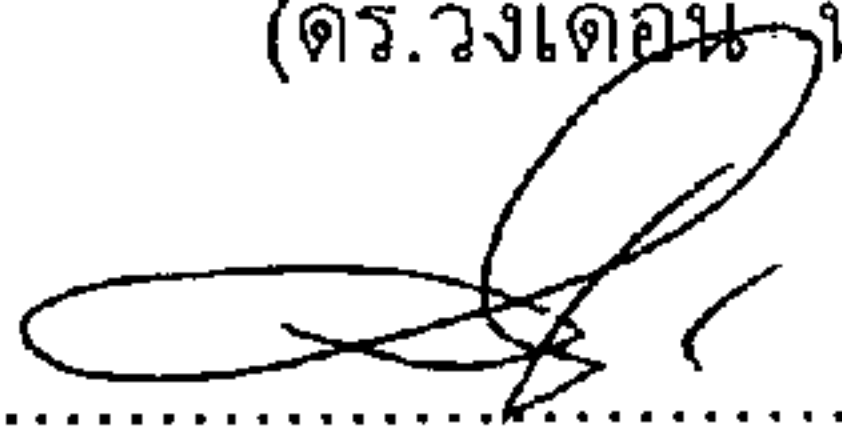

.....
(ดร.สุต จอนเจตสิน)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ดร.สุต จอนเจตสิน)

.....กรรมการ
(ดร.วงเดือน นาราสัจ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์สนั่น เมืองวงษ์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรกวิน)

วันที่ ๖ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2544

ประกาศคุณูปการ

ขอขอบพระคุณ ดร.สุด จอนเจดสิน อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำ ตรวจแก้ไข และกรุณาเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ จนสารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์
ขอขอบพระคุณ ดร.วงเดือน นาราสัจจ์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการควบคุม ท่านกรุณาตรวจแก้ไขสำนวนและให้คำแนะนำ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์สนั่น เมืองวงษ์ ซึ่งท่านเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสามเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบคุณคุณสุรพงษ์ ตัวงประสิทธิ์ ที่ช่วยพิมพ์สารนิพนธ์บางส่วน นอกจากนี้ขอขอบคุณคุณจิตต์จิ อมรปาน และเพื่อนร่วมรุ่นทุกคนที่เป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ธีรรัตน์ อธิฤทธิ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ง
จุดมุ่งหมายของการวิจัย	จ
ความสำคัญของการวิจัย	จ
ขอบเขตของการวิจัย	จ
นิยามศัพท์เฉพาะ	จ
วิธีดำเนินการศึกษา	ฉ
แหล่งศึกษาค้นคว้า	ฉ
 1 ภูมิหลังของเวียดนามก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย	 1
การแบ่งแยกประเทศเวียดนาม.....	1
การพัฒนาประเทศของเวียดนามเหนือ.....	1
การพัฒนาประเทศของเวียดนามใต้.....	7
การรวมประเทศเวียดนาม.....	9
การบูรณะประเทศ.....	9
การพัฒนาเวียดนามใต้ไปสู่ระบอบสังคมนิยม.....	12
ความพยายามปฏิรูปเศรษฐกิจ.....	13
 2 การปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย	
ค.ศ.1986 - 1997.....	15
ที่มาของนโยบายโด่ย เม้ย.....	15
การปฏิรูปเกษตรกรรม.....	16
การปฏิรูปการเงิน.....	20
การควบคุมเงินตราในตลาด	21
การยกเลิกเงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ.....	22
การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก.....	22
การปฏิรูประบบธนาคาร.....	24
การใช้กลไกตลาด.....	25

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	การปฏิรูปด้านการค้า	26
	การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ.....	28
3	ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ.1986-1997.....	33
	ปัญหาก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย	33
	โครงสร้างการบริหารงานราชการแผ่นดิน.....	33
	ปัญหาโครงสร้างการบริหารงานราชการแผ่นดิน.....	36
	ปัญหาของระบบบริหารงานราชการ.....	38
	ปัญหาขอบเขตบริหารขององค์กร.....	39
	ปัญหาระเบียบปฏิบัติการที่ซับซ้อน.....	40
	การใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ.....	42
	การฉ้อราษฎร์บังหลวง.....	44
	ปัญหาจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ.1986 – 1997.....	47
	การเรียกร้องเสรีภาพของประชาชน.....	47
	ปัญหาการกระจายรายได้.....	51
	ลัทธิบริโภคนิยม.....	54
	การพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ.....	55
4	การแก้ไขปัญหที่เกี่ยวข้งกับการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้ นโยบาย โด่ย เม้ย ค.ศ.1986-1997.....	60
	การแก้ไขปัญหาโครงสร้างระบบราชการเพื่อกระตุ้นและส่งเสริม การปฏิรูปเศรษฐกิจ.....	60
	การปฏิรูปสถาบันของรัฐ.....	60
	การปฏิรูปขั้นตอนและระเบียบบริหารราชการ.....	61
	การสร้างข้าราชการพลเรือนที่มีประสิทธิภาพ	62
	การแก้ไขปัญหาคอขวด.....	64
	โครงการจัดสรรที่ดินให้ชาวนา.....	65
	โครงการฝึกฝนอาชีพแก่ผู้ยากจน.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การเร่งสร้างศรัทธาในพรรคและลัทธิคอมมิวนิสต์.....	67
5 บทสรุป	69
บรรณานุกรม.....	72
ประวัติย่อผู้วิจัย	79

บทนำ

นโยบายโด่ย เม้ย (Doi Moi) คือ แนวนโยบายปฏิรูปของเวียดนามที่เน้นปฏิรูปเศรษฐกิจเป็นหลักโดยประกาศใช้อย่างเป็นทางการในการประชุมสมัชชาใหญ่ของ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 เดือนธันวาคม ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา นโยบายดังกล่าวเกิดขึ้นจากแนวคิดของเหงียน วัน ลินห์ (Nguyen Van Linh) เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในขณะนั้นซึ่งเสนอแนวทางปฏิรูปที่เน้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ 1. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตที่จะลดการควบคุมจากส่วนกลางและอาศัยกลไกตลาดมากขึ้น 2. การปรับปรุงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 3. การปรับปรุงความคิดและอุดมการณ์ของคนในสังคม¹ ทั้งนี้นโยบายดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค และการวางแผนจากส่วนกลางที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก จนทำให้ขาดความสมดุลในระบบเศรษฐกิจของเวียดนาม

ระหว่าง ค.ศ. 1986–1997 เป็นระยะเวลา 11 ปี หลังการประกาศใช้นโยบายโด่ย เม้ย มาจนถึงวิกฤตเศรษฐกิจแห่งเอเชียใน ค.ศ. 1997 ซึ่งส่งผลกระทบต่อนโยบายปฏิรูปของเวียดนาม ในระยะดังกล่าวเวียดนามปฏิรูปด้านต่าง ๆ คือ การปฏิรูปด้านเกษตรกรรม รัฐเพิ่มบทบาทให้ชาวนามีเสรีภาพในการผลิต รวมทั้งจำกัดบทบาทสหกรณ์ให้มีบทบาทลดลง การปฏิรูปด้านการเงินการคลัง รัฐยกเลิกเงินอุดหนุนทุกรูปแบบแก่รัฐวิสาหกิจและทุกภาคเศรษฐกิจ กำหนดอัตราเงินแลกเปลี่ยนให้ใกล้เคียงราคาตลาด ปฏิรูประบบธนาคารโดยแยกธนาคารชาติและธนาคารพาณิชย์ออกจากกัน การปฏิรูปด้านการค้า รัฐแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่ขาดทุนให้เอกชนถือหุ้นและรวมวิสาหกิจหลายแห่งเข้าด้วยกัน เปิดโอกาสให้เอกชนประกอบการด้านการค้าและบริการ การใช้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า ตลอดจนนโยบาย ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาประเทศโดยออกกฎหมายลงทุนที่เอื้อต่อการลงทุนด้วยการให้หลักประกันว่าไม่โอนกิจการเอกชนไปเป็นของรัฐและอนุญาตให้ถ่ายโอน ผลประโยชน์จากโครงการต่าง ๆ กลับประเทศของตนได้

อย่างไรก็ตามแม้การนำนโยบายโด่ย เม้ยมาใช้จะทำให้เศรษฐกิจของเวียดนาม เติบโตอย่างมาก เช่น รายได้เฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้น และผลผลิตการเกษตรขยายตัว แต่การปฏิรูปก็ดำเนินไปพร้อมกับปัญหาต่าง ๆ ปัญหาหลัก คือ ปัญหาอันเกิดจากโครงสร้างการบริหารงานราชการแผ่นดินหรือระบบราชการซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ เนื่องจากโครงสร้างการเมืองของเวียดนามยังคงรูปแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางและควบคุมกระบวนการเศรษฐกิจทุกขั้นตอน และปัญหาจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้

¹ สุต จอนเจตสิน. (2543). *เวียดนามกับการปฏิรูปประเทศภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย* (พ.ศ. 2529 – 2539). หน้า 33.

นโยบายโดย แม้ ได้แก่ การกระจายรายได้ ปัญหาเงินเฟ้อ ลัทธิบริโภคนิยม การพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงความศรัทธาต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ตลอดจนการเรียกร้องเสรีภาพของประชาชน

ปัญหาอันเกิดจากโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินหรือระบบราชการซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการปฏิรูปนั้น เวียดนามรับรูปแบบการบริหารงานมาจากระบบสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต ที่มีรูปแบบเกิดจากการวางแผนจากส่วนกลาง โดยมีคณะกรรมการกลางพรรคเป็นผู้วางนโยบายต่าง ๆ รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการผ่านกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ไปยังองค์กรท้องถิ่นระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ดังนั้นองค์กรในระบบจึงมีขนาดใหญ่ ทำงานตามลำดับขั้นตอนทั้งระดับส่วนกลางและท้องถิ่น หน่วยงานทางการเมืองของรัฐ ทำหน้าที่ดูแลจัดการวิสาหกิจต่าง ๆ ทำให้ระบบการเมืองเข้าไปเกี่ยวพันในระบบเศรษฐกิจ การบริหารงานเอื้อประโยชน์ให้ผู้มีอำนาจแต่ละระดับใช้ตำแหน่งสร้างรายได้และผลประโยชน์ เช่น กรณีการปฏิรูปเกษตรกรรม กฎหมายที่ดินระบุถึงสิทธิถือครองที่ดินว่า ผู้ที่ได้กรรมสิทธิ์สามารถโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้อื่นได้ตามเวลาที่ได้สิทธิ์ ในทางปฏิบัติ ที่ดินหลายจังหวัดถูกเปลี่ยนสิทธิ์ไปยังผู้มีอำนาจในท้องถิ่น ผู้มีอำนาจได้ใช้อำนาจจัดสรรที่ดินที่ดีให้แก่เครือญาติ¹ นอกจากนี้กฎระเบียบปฏิบัติที่ขาดประสิทธิภาพและล่าช้าก็ก่อให้เกิดปัญหา เช่น การใช้ที่ดินซึ่งโดยหลักการแล้ว รัฐประกาศให้ผู้มีกรรมสิทธิ์มีเสรีภาพทางการผลิต แต่ในทางปฏิบัติรัฐกลับมีนโยบายให้ใช้ที่ดินเพื่อปลูกข้าว หากผู้มีกรรมสิทธิ์จะใช้ที่ดินทำประโยชน์อื่นจะต้องขออนุญาตผู้มีอำนาจในท้องถิ่น และหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างล่าช้า

นอกเหนือจากปัญหาระบบบริหารราชการแล้ว การปฏิบัติตามนโยบายโดย แม้ก็สร้างปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาการศึกษา การกระจายรายได้ ลัทธิบริโภคนิยม การต้องพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ ความเสื่อมศรัทธาต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ตลอดจนการเรียกร้องเสรีภาพของประชาชน ปัญหาการศึกษานั้นเกิดขึ้นจากการยกเลิกเงินอุดหนุนของรัฐ ทำให้โรงเรียนใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อหาเงินเข้าโรงเรียน จึงส่งผลให้นักเรียนบางส่วนออกจากระบบการศึกษาในช่วง ค.ศ. 1995 – 1996² นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายและความต้องการแรงงานทำให้มี

¹ Thaveepron Vassavakul. (1996). "Politics of Reform of State Institutes in the Post – Socialist Era." p. 50. in Suiwah Leung. *Vietnam Assessment : Creating a Sound Investment Climate*.

² Ashley S. Pettus. (1994, 18 August). "Vietnam's Learning Curve : Dwindling Subsidies Squeeze Teachers and Parents," *Far Eastern Economic Review*. p. 37.

นักเรียนระดับประถมศึกษาเข้าเรียนเพียง ร้อยละ 85 ของเด็กวัยเรียนขณะที่เด็กจำนวน 1.8 ล้านคนไม่ได้เข้าเรียน ใน ค.ศ. 1994¹ แม้ว่าอัตราเข้าเรียนระดับประถมมีอัตราสูงแต่เด็กเหล่านี้แทบไม่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมและ อุดมศึกษา เนื่องจากขาดโอกาสทางการศึกษา²

ปัญหาการกระจายรายได้ นับตั้งแต่เวียดนามรวมประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ช่องว่างรายได้ระหว่างประชากรในเวียดนามทางเหนือและใต้้นั้นไม่มากนัก แต่นับจาก เวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจตามนโยบายโด่ย เม้ย ช่องว่างรายได้ที่มีอยู่กลับขยายกว้างขึ้น ประชากรทางตอนใต้ของประเทศมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 683,000 ด่ง (Dong) ต่อปี ใน ค.ศ. 1989 ขณะที่ประชากรทางตอนเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 345,000 ด่งต่อปี ใน ค.ศ. 1989³ เวียดนามตอนใต้มีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากทุกขณะ แม้ว่ารัฐบาล เวียดนามจะมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมทางตอนเหนือก็ตาม ปัญหาสิทธิบริโภคนิยมซึ่งเกิดจากการ เปิดเสรีตลาด ทำให้ประชาชนมีเสรีภาพในการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น แทนการปันส่วนสินค้า จากรัฐในอดีต ประชาชนจึงมีลักษณะบริโภคนิยมสูงขึ้น หนึ่งความต้องการพัฒนาการเติบโต ทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลต้องผ่อนปรนกับนักลงทุนจากต่างประเทศ และลดความเข้มงวดของ นโยบายสังคมนิยม ซึ่งส่งผลทางอ้อมต่อความเสื่อมศรัทธาต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ของประชาชน เพราะคนเวียดนามรุ่นใหม่ให้ความสำคัญเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น การ ที่คนเวียดนามรุ่นใหม่สนใจเรียนภาษาอังกฤษมากกว่าลัทธิมาร์กซ์เลนิน เพื่อแสวงหาโอกาสใน การทำงานที่ดี⁴ จนทำให้พรรคต้องรณรงค์ให้การศึกษาลัทธิคอมมิวนิสต์ในด้านการศึกษาเพิ่ม ขึ้น นอกเหนือจากนี้แล้วยังมีปัญหาการเรียกร้องเสรีภาพของประชาชน การเรียกร้องเริ่มจาก เหยียน วัน ลินห์ ซึ่งเป็นเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์นับจาก ค.ศ. 1986 ได้รณรงค์กระตุ้นให้สื่อมวลชนแสดงออกอย่างเสรี ทำให้สื่อมวลชนตีพิมพ์รายละเอียดการฉ้อราษฎร์บังหลวงของระบบ ราชการอย่างเปิดเผย รวมทั้งประชาชนเองก็ประท้วงเป็นระยะเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไข ปัญหาที่ดิน ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ตลอดจนการเรียกร้องเพิ่มค่าจ้างของแรงงานใน รัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้แนวทางการปฏิรูปตามนโยบายโด่ย เม้ยของพรรคนั้นจะทำให้ เวียดนามเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากก็ตาม แต่ขณะเดียวกัน การปฏิรูปก็ไม่ได้ดำเนินไป อย่างราบรื่นเสียทีเดียว เนื่องจากปัญหาอันเกิดจากโครงสร้างการบริหารงานที่คงรูปแบบ

¹ ศรีประภา เพชรมศรี. (2542). การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองเวียดนาม. หน้า 148.

² แหล่งเดิม

³ แหล่งเดิม. หน้า 158.

⁴ สุต จอนเจตสิน. เล่มเดิม. (2543). หน้า 136.

การเมืองแบบสังคมนิยมที่มีองค์กรขนาดใหญ่ การวางแผนการจากส่วนกลางที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน ความไม่ชัดเจนในการบริหารที่เอื้อประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่และสร้างความท้อใจแก่ ประชาชน รวมทั้งระบบราชการซึ่งไม่สอดคล้องกับการปฏิรูปแบบทุนนิยมตามนโยบายโด่ย เม้ยตลอดจนการปฏิบัติตามนโยบายโด่ยเม้ยก็ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้การปฏิรูปดำเนินไปพร้อมกับปัญหา ซึ่งในการศึกษาเรื่องปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของ เวียดนามภายใต้้นโยบายโด่ยเม้ยระหว่าง ค.ศ. 1986 – 1997 นั้นยังไม่มีผู้ศึกษาโดยตรง หนึ่งการศึกษาในเรื่องดังกล่าวจะเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามร่วมสมัยแก่ ผู้ที่สนใจอีกประการหนึ่งด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการวิจัยปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของ เวียดนามภายใต้้นโยบายโด่ยเม้ย ค.ศ. 1986 - 1997

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษา “ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้้นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ. 1986 – 1997” โดยตรงยังไม่มี สำหรับงานที่ศึกษาเกี่ยวข้อง ได้แก่

Pinsuda Jayanama. (1994). *Vietnam's Economic Reform and Its International Implications. M.A. Paper. (International Relations.) University of Chicago. Photocopied.*

การปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามเกิดขึ้นจากปัจจัยทางการเมืองของเวียดนาม ปัจจัยภายในเกิดจากความแตกต่างของเศรษฐกิจของเวียดนามตอนเหนือและตอนใต้ ซึ่งมี ภูมิหลัง การพัฒนาเศรษฐกิจจากการเมืองที่ต่างกัน ตลอดจนปัญหาการวางแผนพัฒนาของรัฐที่ไม่สมดุล ระหว่างภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมหนัก ปัจจัยภายนอกเกิดจากการที่มีเวียดนามพึ่งความช่วยเหลือจากโซเวียตทั้งด้านการเมือง และเศรษฐกิจ เมื่อโซเวียตตัดความช่วยเหลือต่าง ๆ ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ในการประกาศใช้นโยบายปฏิรูปทำให้เวียดนามเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์กับภูมิภาคอาเซียน และตะวันตกมากขึ้น

สุด จอนเจดสิน. (๒๕๔๓). เวียดนามกับการปฏิรูปประเทศตามนโยบายโด่ย เม้ย (พ.ศ. ๒๕๒๙ – ๒๕๓๙). กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ผลการวิจัยพบว่า การปฏิรูปประเทศตามนโยบายโด่ยเม้ยของเวียดนามนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เนื่องจากรัฐมีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญห เศรษฐกิจด้วยการลดการวางแผนจากส่วนกลางลง และนำกลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า จึงมีการปฏิรูปทั้ง ภาคเกษตร การค้า อุตสาหกรรม การเงินการคลัง ตลอดจนสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ การปฏิรูปทำให้เศรษฐกิจเวียดนามเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แต่ด้านการเมืองกลับมีการปฏิรูปเกิดขึ้นน้อยมาก

เนื่องจากเวียดนามยังคงรูปแบบการเมืองระบบสังคมนิยมซึ่งทำให้เป็นอุปสรรค อย่างมากต่อการปฏิรูปของเวียดนาม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้ นโยบาย
โด่ย เม้ย ค.ศ. 1986 – 1997
2. เพื่อศึกษาปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้ นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ. 1986 –
1997
3. เพื่อศึกษาวิธีการแก้ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้ นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ.
1986 - 1997

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อเข้าใจเรื่องปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้ นโยบายโด่ย เม้ย ค.ศ.
1986 – 1997
2. เพื่อเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้ นโยบายโด่ยเม้ย ค.ศ.
1986 – 1997
3. เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามร่วมสมัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้ นโยบายโด่ย เม้ยในระหว่าง
ค.ศ. 1986 – 1997

นิยามศัพท์เฉพาะ

คำว่า โด่ย เม้ย (Doi Moi) แปลตามตัวว่า เปลี่ยนใหม่ แต่ใช้ในความหมายว่าเป็นการ
ปฏิรูประบบต่าง ๆ โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจในเวียดนาม ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า
renovation หรือ reform

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) นำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) จะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรองเป็นส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

แหล่งศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต สนามจันทร์
4. หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. สำนักสารบรรณ พัฒนบริหารศาสตร์
8. ห้องสมุด ESCAPE สหประชาชาติ

บทที่ 1

ภูมิหลังของประเทศเวียดนามก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ ภายใต้นโยบาย โต๋ย เม้ย

การแบ่งแยกประเทศเวียดนาม

ใน ค.ศ. 1945 พรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) ร่วมกับผู้ต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในภาคเหนือของประเทศเวียดนามได้สถาปนาสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามพยายามยึดอำนาจและประกาศเอกราชใน ค.ศ. 1945 รวมทั้งประกาศจัดการเลือกตั้งทั่วไปในเวียดนามเพื่อป้องกันไม่ให้ฝรั่งเศสกลับเข้ามาครอบครองเวียดนามอีก อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสกลับเข้ามาปกครองอีกทำให้เกิดการต่อสู้ระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศส จนกระทั่งการสู้รบที่ เดียน เบียน พู (Dien Bien Phu) ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ นำไปสู่การเจรจาสันติภาพที่กรุงเจนีวา ผลของการเจรจามีมติให้แบ่งแยกเวียดนามเหนือ และได้ออกจากกันที่เส้นขนานที่ 17 ตามข้อตกลงสันติภาพกรุงเจนีวา ปี ค.ศ. 1954 ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวได้จำกัดอำนาจของเวียดนามเหนือ ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ และนำไปสู่การพัฒนาประเทศตามแนวอุดมการณ์ของแต่ละฝ่าย จนกระทั่งปี ค.ศ. 1975 เมื่อเวียดนามเหนือเปิดฉากรุกเวียดนามใต้จนบุกยึดที่ทำให้เกิดการรวมประเทศนับตั้งแต่ ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา เนื่องการแบ่งแยกเวียดนามออกเป็นสองส่วนตั้งแต่ ค.ศ. 1954 นั้นทำให้เวียดนามทั้งสองส่วนมีความแตกต่างกันอย่างมากตลอดจนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในระยะแรกที่เวียดนามรวมประเทศ

การพัฒนาประเทศของเวียดนามเหนือ

หลังจากการเจรจาสันติภาพที่กรุงเจนีวาส่งผลทำให้จำกัดอำนาจเวียดนามเหนือที่เส้นขนานที่ 17 เวียดนามเหนือมุ่งปฏิวัติประเทศไปสู่ระบอบสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งจะกล่าวถึงโครงสร้างการบริหารงานในบทต่อไป สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในระบอบสังคมนิยม นั้น พรรคคอมมิวนิสต์มุ่งปฏิรูปที่ดินด้วยการสร้างระบบสหกรณ์ และระบบกรรมสิทธิ์ร่วมหรือที่เรียกว่า ระบบนารวม ตลอดจนการพัฒนาประเทศโดยมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก เป็นต้น

การปฏิรูปที่ดิน

การปฏิรูปที่ดินในเวียดนามเหนือเริ่มปฏิบัติมาตั้งแต่ ค.ศ. 1941 ภายใต้การนำขององค์กรเวียดนาม (Viet Minh) อันเป็นองค์กรชาตินิยมภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์

ซึ่งขณะนั้นเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส เนื่องจากการที่ฝรั่งเศสนำระบบการผลิตแบบทุนนิยมมาใช้ทำให้ระบบการผลิตเดิมของเวียดนามที่ผลิตเพื่อการยังชีพเปลี่ยนไปสู่การผลิตแบบพาณิชย์นิยม การถือครองที่ดินขนาดใหญ่ตกอยู่กับนายทุนซึ่งมีจำนวนน้อยและข้าราชการระดับสูงในระบบการปกครองของฝรั่งเศส ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่ฐานะยากจนเป็นผู้เช่าที่ดินและกรรมกรที่ใช้แรงงานในภาคเกษตร¹ การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้มีการเก็บภาษีในรูปเงินตรา การตลาดเป็นผู้กำหนดราคาพืชผล และการเก็บค่าเช่าที่ดินของเจ้าของที่ดินมีราคาแพง ทำให้ชาวเวียดนามขณะนั้นอยู่ในสภาพทุกข์ยากลง เมื่อฝ่ายเวียดนามเหนือยึดพื้นที่บางส่วนได้ ก็มีมาตรการการปฏิรูปที่ดิน คือ การลดค่าเช่าที่ดิน การแจกจ่ายที่ดินของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส และเจ้าของที่ดินรายใหญ่ที่ให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศส ตลอดจนมีการแจกจ่ายที่ดินรวมของหมู่บ้านให้แก่ชาวนาที่ยากจน หรือผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน ซึ่งนับตั้งแต่ ค.ศ. 1949 – 1951 มีการแจกจ่ายที่ดินราว 254,000 เฮกตาร์ให้แก่ชาวนาจำนวน 500,000 คน² ซึ่งในเวลาต่อมาเกิดความตึงเครียดระหว่างเจ้าของที่ดินกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามทำให้พวกเจ้าของที่ดินจำนวนมากหันไปเข้ากับฝรั่งเศสละเลยไม่ปฏิบัติตามการปฏิรูปที่ดินของพรรคทำให้พรรคใช้วิธีรุนแรงขึ้นด้วยการยกเลิกหนี้สิน และยึดที่ดินของนายทุนแล้วนำมาแจกจ่ายที่ดินให้แก่ชาวนาและผู้เช่าที่ดินที่ยากจน อย่างไรก็ตามเจ้าของที่ดินหรือนายทุนก็ยังถือครองที่ดินอยู่เป็นจำนวนมาก ใน ค.ศ. 1953 เจ้าของที่ดินและชาวนาที่ร่ำรวยยังถือครองที่ดินถึงร้อยละ 59 จากเดิมที่เคยมีอยู่³ ความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นผู้ถือครองที่ดินและผู้ที่ไม่มียึดที่ดิน ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์เร่งปฏิวัติการต่อสู้ระหว่างชนชั้นมากขึ้น แม้ว่าในระยะแรกของการปฏิรูปที่ดินพรรคจำเป็นต้องรักษาแนวร่วม เพื่อต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชจากฝรั่งเศส ซึ่งทำให้พรรคประกันทรัพย์สินส่วนบุคคลกับการประกอบกิจการของเอกชนในเขตปลดปล่อยของพรรค แต่ใน ค.ศ. 1953 ความจำเป็นที่รักษาแนวร่วมดังกล่าวได้เปลี่ยนไป เนื่องจากการต่อสู้กับฝรั่งเศสที่รุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้พรรคเร่งปฏิรูปที่ดินมากขึ้น ในขณะนั้นพรรคได้รับชัยชนะในการต่อสู้กับฝรั่งเศสที่เขตเดียนเบียนฟู และนำไปสู่การแบ่งแยกเวียดนามใน ค.ศ. 1954 แต่การปฏิรูปก็ยังดำเนินต่อไป ซึ่งมีการบัญญัติกฎหมายปฏิรูปที่ดินตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ. 1954 การปฏิรูปที่ดินในระยะนี้เป็นช่วงทดลองโดยเริ่มปฏิบัติใน 6 หมู่บ้านในจังหวัดไทเหวียน จนกระทั่งสิ้นสุดลงในปี 1957 เนื่องจากเกิดข้อผิดพลาดโดยเฉพาะปัญหาการแบ่งประชากรออกเป็น 5 ประเภท คือ กรรมกรชนบทที่ไร้ที่ดินทำกิน ชาวนายากจน ชาวนาฐานะปานกลาง ชาวนาร่ำรวย และเจ้าของที่ดินรายใหญ่ ซึ่งในทางปฏิบัติประชากรประเภทเจ้าของที่ดินรายใหญ่กับชาวนาที่ร่ำรวยมีจำนวน

¹ David G. Marr. (1981). *Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945*. p. 28.

² Gabriel Kolko. (1986). *Vietnam : Anatomy of War 1940 – 1975*. p. 40 – 41.

³ *Ibid.* p. 41.

น้อย แต่การปฏิรูปกลับทำให้ชาวนาฐานะปานกลางผู้ซึ่งกำลังการผลิตได้รับความเดือดร้อน ในการปฏิรูปที่ดินดังกล่าวทำให้จำนวนที่ดิน 810,000 เฮกตาร์ หรือร้อยละ 50 ของที่ดินทำการเกษตรจำนวนทั้งหมด 3,653 หมู่บ้าน ถูกนำมาแจกจ่ายโดยให้กรรมสิทธิ์แก่ชาวนา 2 ล้านครัวเรือน ทั้งนี้ไม่นับรวมวัวควาย และเครื่องมือทำการเกษตรที่ถูกเปลี่ยนมือไปด้วย¹

อย่างไรก็ตามผลของการปฏิรูปที่ดินในเวียดนามเหนือได้ทำลายระบบความเหลื่อมล้ำทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ จากการถือครองทรัพยากรที่ดินอันเป็นทรัพยากรการผลิตหลัก² และเป็นการแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานของการผลิต เพื่อนำไปสู่การรวมการผลิตในรูปสหกรณ์ในขั้นต่อไป และป้องกันไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำและการกลับมาของระบบทุนนิยมในภายหลัง

การจัดตั้งระบบสหกรณ์เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเกษตร โดยมีการระดมแรงงานและการแบ่งงานกันจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ เป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ในขั้นแรกเป็นการจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ใน ค.ศ. 1956 มีกลุ่มดังกล่าวจำนวน 190,249 กลุ่ม ใน ค.ศ. 1958 เพิ่มขึ้นถึง 245,000 กลุ่ม มีชาวนาเข้าร่วมจำนวน 1.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 80 ของครอบครัวชาวนาทั้งหมด³ ระบบสหกรณ์แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ สหกรณ์ระดับล่าง และสหกรณ์ระดับบน สหกรณ์ระดับล่าง คือการใช้ประโยชน์ในที่ดินร่วมกัน โดยที่ดินยังเป็นของชาวนาแต่ละครอบครัว สมาชิกสหกรณ์จะได้รับรายได้จากแรงงานและค่าเช่า ส่วนสหกรณ์ระดับบน หมายถึงที่ดินเป็นของรัฐหรือเป็นที่ดินส่วนรวม โดยเรียกว่า นารวม การทำนารวมนี้มุ่งผลิตพืชผลประเภท กาแฟ ชา ผลไม้ ยางพารา พริกไทยดำ และยาสูบเพื่อส่งออกและเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมภายในประเทศเป็นหลัก⁴ ในการใช้ระบบการผลิตรวมนี้นอกจากเป็นการระดมกำลังการผลิต ระบบดังกล่าวยังจำเป็นต่อรัฐในเรื่องการควบคุมการผลิต และการกระจายผลิตผลเพื่อลดผลกระทบจากกลไกตลาด โดยควบคุมผลผลิตทางการเกษตรตามราคาที่รัฐกำหนด รวมไปถึงการทำให้ภาคเกษตรสนองตอบกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนเพื่อสนองความต้องการด้านอาหาร วัตถุดิบและเงินตราต่างประเทศ จากการส่งออกในภาคเกษตร พรรคพยายามทำให้ระบบสหกรณ์ทั้งสองระดับเอื้อประโยชน์โดยส่งเสริมให้การผลิตนารวม นอกจากผลิตเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในและการส่งออกแล้วยังเน้น

¹ Andrew Vickerman. (1986). *The Fate of the Peasantry : Premature "Transition to Socialism" in The Democratic Republic of Vietnam.* p. 104.

² Ibid.

³ ชีระ นุชเปียม. (2537). เวียดนามหลัง 1975. หน้า 71.

⁴ แหล่งเดิม.

การผลิตข้าว อาหารหลักอื่น ๆ ส่วนสหกรณ์ระดับครัวเรือนมุ่งผลิตพืชผักผลไม้และเนื้อสัตว์ แต่ในทางปฏิบัติระบบนารวมกลับไม่ประสบความสำเร็จเพราะชาวนามุ่งผลิตในระดับครัวเรือนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามรัฐยังมุ่งส่งเสริมระบบรวมผลผลิตต่อไป ดังนั้นที่ดินที่อยู่นอกระบบสหกรณ์จึงลดลงจากร้อยละ 30 ใน ค.ศ. 1963 เหลือเพียงร้อยละ 20 ใน ค.ศ. 1965¹ เท่ากับเป็นการนำที่ดินเข้าสู่ระบบนารวมเพิ่มมากขึ้น พรรคพยายามแก้ไขความล้มเหลวของระบบดังกล่าวด้วยการจูงใจด้านวัตถุเพื่อให้สหกรณ์และชาวนาแต่ละคนเพิ่มผลผลิต ลดการบริโภคลง ตลอดจนขายผลผลิตให้รัฐมากขึ้น แต่การปฏิบัติดังกล่าวนั้นผลผลิตส่วนเกินทางการเกษตร โดยเฉพาะส่วนเกินจากโคเวต้าที่รัฐกำหนด ยังอยู่ระดับจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดทางเทคนิค การเสียเปรียบอัตราการค้ำของสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีราคาแพงแต่คุณภาพต่ำ มีปริมาณที่จำกัด ทำให้ชาวนาขาดแรงจูงใจต่อการผลิต

ด้านอุตสาหกรรม เวียดนามเหนือมีนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1950 ในปี 1957 เวียดนามเหนือฟื้นฟูอุตสาหกรรมให้อยู่ในสภาพเดียวกับในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากอุตสาหกรรมในเวียดนามเหนือถูกทำลายจากภาวะสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามกับฝรั่งเศส เวียดนามเหนือพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่อุตสาหกรรมหนัก เริ่มจากแผนพัฒนา 3 ปี (ค.ศ. 1958 – 1960) และแผนพัฒนา 5 ปี (ค.ศ. 1961 – 1965) โดยมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยังไม่มี เช่น อุตสาหกรรมไฟฟ้า เหล็ก เหล็กกล้า และเครื่องจักรกล เพื่อวางรากฐานอุตสาหกรรมสมัยใหม่

ในช่วงปลายทศวรรษ 1960 การผลิตอุตสาหกรรมของเวียดนามเติบโตอย่างมาก ผลผลิตสินค้าเติบโตถึงร้อยละ 20 การผลิตไฟฟ้า ถ่านหิน ปูนซีเมนต์และแร่ออสเฟต เพิ่มขึ้นร้อยละ 300 – 1,000 ระหว่าง ค.ศ. 1957 – 1965 รวมทั้งการเพิ่มผลผลิตสินค้าประเภทเสื้อผ้า สบู่ กระดาษ บุหรี่และน้ำตาล² การเติบโตทางอุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้รัฐเข้าไปมีบทบาทแทนเอกชนในการผลิตในทศวรรษ 1960 กิจการร้อยละ 95 ของกิจการอุตสาหกรรมและการค้าที่เอกชนเป็นเจ้าของได้ถูกเปลี่ยนเป็นกิจการร่วมระหว่างรัฐกับเอกชน ใน ค.ศ. 1955 เวียดนามเหนือรัฐเป็นเจ้าของกิจการเพียง 20 แห่ง พอถึง ค.ศ. 1961 รัฐวิสาหกิจมีมากถึง 184 แห่ง และอุตสาหกรรมท้องถิ่นอีก 1,000 แห่ง ดังนั้น ใน ค.ศ. 1955 – 1961 มีการเพิ่มกิจการของรัฐสูง

¹ แหล่งเดิม. หน้า 73.

² Melanie Beresford. (1988). *Vietnam : Politics, Economic and Society*. p. 60.

จากร้อยละ 12 เป็นร้อยละ 57.6¹ แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมประสบปัญหาหลายด้าน คือ การขาดแคลนวัตถุดิบและแรงงานฝีมือ ผลผลิตที่ได้ยังมีคุณภาพต่ำ ผลผลิตในภาคเกษตรที่ต่ำนั้น ไม่อาจเป็นฐานให้แก่การผลิตภาคอุตสาหกรรม การนำเข้าวัตถุดิบเป็นส่วนใหญ่วางไปถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมไม่อาจผลักดันความก้าวหน้าได้เนื่องจากการเกษตรยังล้าหลัง² นอกจากนั้นสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือ นับแต่ ค.ศ. 1965 เมื่อสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือสร้างความเสียหายต่ออุตสาหกรรมประเภทเหล็กกล้า และเหมืองถ่านหิน รวมถึงการคมนาคมขนส่งที่ส่งผลต่อการจัดส่งวัตถุดิบป้อนโรงงาน อุตสาหกรรมใน ค.ศ. 1965 – 1968 ที่สหรัฐทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ นั้น ทำให้รัฐบาลการผลิตรวมถึงโยกย้ายประชากรเขตเมืองออกไปชนบท การผลิตอุตสาหกรรมระยะดังกล่าวจึงมุ่งเน้นผลิตเพื่อใช้ในสงครามเป็นหลัก การโยกย้ายอุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมท้องถิ่น

การพัฒนาของเวียดนามเหนือนับตั้งแต่ปี 1954 เป็นต้นมาจนกระทั่งรวมประเทศเข้าด้วยกันใน ค.ศ. 1975 นั้น เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่าในรอบ 20 ปี (ค.ศ. 1955 – 1975) เวียดนามเหนือมีการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 50 แต่สัดส่วนอาหารต่อคนต่อปีลดลง จาก 315 กิโลกรัม ใน ค.ศ. 1960 เหลือเพียง 231 กิโลกรัม ใน ค.ศ. 1975 ข้าวซึ่งเป็นอาหารหลัก เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 40 ขณะที่การเพาะปลูกอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 30 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962³ ข้าวจึงเริ่มขาดแคลนและในปี ค.ศ. 1968 เวียดนามเหนือต้องนำเข้าข้าวจากสหภาพโซเวียต ทั้งนี้เป็นเพราะเวียดนามเหนืออยู่ในภาวะทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา การทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาในเวียดนามเหนือส่งผลทำให้เวียดนามประสบปัญหาการผลิตด้านการเกษตร นอกจากนี้ เวียดนามเหนือยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล เพื่อสนับสนุนการเกษตร และอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสิ่งจำเป็นต่อสังคม เช่น กระดาษ ยารักษาโรค ดังนั้นอุตสาหกรรมในเวียดนามเหนือ จึงไม่มีความหลากหลายมากนัก มีอุตสาหกรรมที่ทันสมัยเพียง 2 ประเภท คือ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ประเภทถ่านหิน และอุตสาหกรรมผลิตไฟฟ้า รองลงมาคืออุตสาหกรรมซีเมนต์ ฟอสเฟส กระดาษและสิ่งทอ ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ของผลผลิตอุตสาหกรรม ส่วนที่เหลือนั้นเป็นอุตสาหกรรมที่มีพื้นฐานที่เป็น อุตสาหกรรม

¹ ชีระ นุชเปี่ยม .เล่มเดิม. หน้า 73.

² Melanie Beresford. *Op.cit.* p. 141.

³ ศรีประภา เพชรมศรี. (2542). *การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองเวียดนาม*. หน้า 19 – 20.

พื้นบ้านดั้งเดิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหาร

แม้รัฐให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมมากปรากฏว่าผลผลิตกลับต่ำโดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการบริโภค หลัง ค.ศ. 1965 เวียดนามมีความขาดแคลนสินค้าเพื่อการผลิตจึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศสูง เช่น อุตสาหกรรมหนัก ถ่านหิน ไฟฟ้า รวมทั้งอุตสาหกรรมกระดาษและยา โดยทั่วไปการพัฒนาเศรษฐกิจในเวียดนามเหนือในช่วง ค.ศ. 1955 – 1975 นั้น มีผลผลิตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 300 ขณะที่ผลผลิตทางเกษตรเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 30 และเมื่อคำนวณผลผลิตต่อหัวแล้วพบว่า ผลผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า ส่วนผลผลิตทางการเกษตรลดลง 20% เนื่องจากอุตสาหกรรมได้รับการลงทุนสูงกว่าภาคเกษตรถึง 3 เท่า¹ โครงสร้างทางการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย คือ ภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 67 เป็นร้อยละ 70 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ส่วนภาคบริการลดลงร้อยละ 33 เป็นร้อยละ 30 อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการเพิ่มของผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมและภาคก่อสร้าง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39 เป็นร้อยละ 55 ขณะที่ภาคเกษตรกรรมและบริการลดลงจากร้อยละ 61 เป็นร้อยละ 45 ในรอบ 20 ปี²

ปัญหาอันเกิดจากระบบเศรษฐกิจที่รัฐเป็นผู้บริหารและควบคุม คือ รัฐไม่อาจควบคุมการกระจายผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการกระจายผลผลิตอุตสาหกรรมเพียงครั้งหนึ่งไปสู่ประชาชนโดยกลไกของรัฐ (ในช่วง ค.ศ. 1960 – 1975) ผลผลิตทางการเกษตรประมาณ 2 ใน 3 เป็นผลผลิตที่ชาวนาผลิตเพียงเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคของตนเอง ส่วน 1 ใน 3 ของผลผลิตที่ประชาชนบริโภคมาจากตลาดที่พ้นจากการควบคุมของรัฐ วิสาหกิจอุตสาหกรรมและสหกรณ์ส่งผลผลิตออกสู่ตลาดมืดโดยที่รัฐไม่อาจควบคุมได้ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่รับผิดชอบกลายเป็นคนกลางให้ชาวนาขายผลผลิตแก่พ่อค้า การยักยอกสินค้าในลักษณะดังกล่าวมีมากขึ้นและทำให้เกิดเครือข่าย แม้แต่ในหมู่ผู้รับผิดชอบระดับพรรค และกลายเป็นฐานในการสร้างกลุ่มอำนาจในแต่ละพื้นที่ ระบบศักดินาเกิดขึ้นในพรรคคอมมิวนิสต์ คนเหล่านี้สร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจให้ตนเองและกลุ่ม ในขณะที่ความชอบธรรมทางการเมืองลดน้อยลง และความพยายามรวมศูนย์อำนาจไม่ประสบความสำเร็จนัก นอกจากนี้ความขาดแคลนและภาวะสงครามทำให้เวียดนามต้องพึ่งพิงความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ส่งผลให้ใน ค.ศ. 1960- 1964

¹ ศรีประภา เพชรมีศรี. เล่มเดิม. หน้า 21.

² แหล่งเดิม.

เวียดนามขาดดุลการค้าถึง 2 ใน 3 ของการค้าระหว่างประเทศ การขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 3 ใน 4 ในปี 1965 และ 9 ใน 10 ในปี 1966¹ ในปี 1970 มูลค่าความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตเฉพาะความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ สูงถึงร้อยละ 40 ของงบประมาณความช่วยเหลือทั้งหมดของสหภาพโซเวียตที่ให้กับประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการนำเข้าสินค้าเข้า โดยเฉพาะสินค้าเพื่อการบริโภคซึ่งสูงถึง 9 เท่าในช่วงปี 1960 – 1975 ความช่วยเหลือเหล่านี้ส่งผลทำให้เวียดนามเหนือมีชัยชนะต่อเวียดนามใต้

การพัฒนาประเทศเวียดนามใต้

การต่อสู้ของเวียดนามเพื่อขับไล่ฝรั่งเศสออกไปจากเวียดนามนั้น ยุติลงด้วยข้อตกลงเจนีวา ค.ศ. 1954 ซึ่งแบ่งเวียดนามออกเป็น 2 ส่วนที่เส้นขนานที่ 17 ในส่วนเวียดนามใต้นั้น สหรัฐอเมริกาประกาศรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋าได้ ซึ่งฝรั่งเศสให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือรัฐบาลที่เป็นฝ่ายเสรีประชาธิปไตยทั้งในเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชาในขณะนั้น ในเวลาต่อมาสหรัฐอเมริกาสันนิบาต ฌอง ดินห์ เสียม (Ngo Dinh Diem) ปกครองประเทศแทนรัฐบาลเบ๋าได้ และสนับสนุนการก่อรัฐประหารของเหงียน วันเถียว (Nguyen Van Thieu) ในการโค่นล้ม ฌอง ดินห์ เสียมและครอบครัวใน ค.ศ. 1963 และนับจาก ค.ศ. 1967 รัฐบาลของเหงียน วันเถียว ปกครองเวียดนามใต้จนกระทั่งเวียดนามเหนือมีชัยชนะเหนือเวียดนามใต้ใน ค.ศ. 1975 นำไปสู่การรวมประเทศตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมา

การพัฒนาของเวียดนามใต้หลังการกำหนดเขตเส้นขนานที่ 17 นับตั้งแต่ ค.ศ. 1954 เวียดนามใต้พัฒนาประเทศแตกต่างจากเวียดนามเหนือโดยสิ้นเชิง เวียดนามใต้มีความแตกต่างระหว่างชนชั้นเนื่องจากผลของการพัฒนาทางเศรษฐกิจภายใต้ระบอบอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในการถือครองของคนจำนวนน้อย ตลอดทั้งความกดดันของประชาชนจากมาตรการภาษี ระบบค่าเช่าและดอกเบี้ยที่สูง การปฏิรูปที่ดินในเวียดนามใต้นับแต่สมัย ฌอง ดินห์ เสียม ไม่ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างที่เวียดนามเหนือปฏิรูปรูปแบบของเกษตรกรรมมีลักษณะการผลิตเพื่อการค้า การปฏิรูปที่ดินทำให้ชาวนาจำนวนมากเข้าสู่ระบบการตลาด ในระหว่าง ค.ศ. 1968 – 1973 มีการนำเข้าเครื่องจักรทางการเกษตรอย่างมาก แต่การผลิตยังคงมีประสิทธิภาพในระดับต่ำ ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม เวียดนาม

¹ แหล่งเดิม. หน้า 23.

ได้มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทำให้การพัฒนามุ่งไปที่การผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ แหล่งผลิตที่สำคัญของเวียดนามได้อยู่ในแถบชนเมืองไซ่ง่อน (Saigon) และเมืองใหญ่ในเขตสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงและชายฝั่งภาคกลาง การผลิตอุตสาหกรรมที่สำคัญคือน้ำตาล ปูนซีเมนต์ สิ่งทอ เกษกรรม อาหารและกระดาษ นอกจากนี้ การผลิตในภาคเกษตรไม่พอเพียงที่จะเลี้ยงประชากรได้ทำให้ต้องพึ่งพิงความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญ นับได้ว่าตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา เวียดนามได้พึ่งพาสหรัฐอเมริกาแทบจะสมบูรณ์แบบ¹

นอกจากนั้นการขยายตัวในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลจากการขยายตัวของการค้าและบริการในภาวะสงคราม รวมทั้งการอพยพของประชาชนจากชนบทเข้ามาในเมือง เพราะหนีภัยสงคราม สภาพของการอพยพประชากรในเขตชนบทเข้ามาในเมืองเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความแออัด ไม่มีที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภครองรับอย่างเพียงพอ รวมไปถึงภาวะการว่างงานและปัญหาสังคมอื่น ๆ เช่น ปัญหากรรมกรยากจน ปัญหาโสเภณี ขอดาน คนเร่ร่อน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมทั่วไปของเวียดนามได้ระหว่างปี ค.ศ. 1954 จนถึง ค.ศ. 1975 มีลักษณะดังนี้² ภาคอุตสาหกรรมมีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติลดลง จากร้อยละ 18 เป็นร้อยละ 5 ในรอบ 20 ปี ขณะที่ภาคเกษตรสูงขึ้นกว่า 1 ใน 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ภาคบริการมีความสำคัญเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45 ในปี 1955 เป็นร้อยละ 60 ใน ค.ศ. 1975 โดยเฉพาะธุรกิจนอกระบบมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเนื่องจากนักธุรกิจส่วนใหญ่มีรายได้จากการลักลอบขายสินค้าที่ได้จากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา สินค้าประเภทดังกล่าวเป็นสินค้านำเข้าเพื่อช่วยเหลือเวียดนามและเพื่อการบริโภคของทหารสหรัฐอเมริกา ด้านงบประมาณค่าใช้จ่ายกิจการพลเรือนลดลงจากร้อยละ 55 ในช่วง ค.ศ. 1955 – 1960 เหลือเพียงร้อยละ 27 ในช่วง ค.ศ. 1966 – 1970³ ทำให้ข้าราชการและลูกจ้างไม่ได้รับเงินเดือนรวมถึงมีค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ การฉ้อราษฎร์บังหลวงมีในทุกระดับและเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจนอกกฎหมายหลายประเภทรัฐไม่อาจควบคุมได้ การลักลอบขายสินค้า การค้ายาเสพติด และการค้าประเวณี ทำกันอย่างเปิดเผย โดยมีนายทหารที่อยู่ในอำนาจเป็นหุ้นส่วนธุรกิจหนุนหลัง⁴

¹ William J. Duiker. (1983). *Vietnam : Nation in Revolution*. p. 101.

² ศรีประภา เพชรมีศรี. เล่มเดิม. หน้า 31 – 33.

³ แหล่งเดิม.

⁴ แหล่งเดิม.

ในช่วง 20 ปีหลังแบ่งแยกเวียดนามออกเป็น 2 ส่วนนั้น ผลผลิตข้าวของเวียดนามได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 85 จากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่การเพิ่มขึ้นของผลผลิตไม่สามารถรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรปีละประมาณร้อยละ 3 ได้เช่นเดียวกันผลผลิตที่สำคัญคือ ยางพาราลดลง ในเวียดนามได้การพัฒนาเกษตรซึ่งเป็นการพัฒนาหลักล้มเหลว แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมบางประเภทเติบโตและพัฒนาอย่างมาก เช่น อุตสาหกรรมพลาสติก ยา ยาปราบศัตรูพืช และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตามเวียดนามได้มีการเสียดุลการค้าระหว่างประเทศสูง นับจาก ค.ศ. 1968 จนถึง ค.ศ. 1974 การขาดดุลการค้าสูงถึงร้อยละ 75 – 80¹ แต่เศรษฐกิจเวียดนามได้สามารถดำรงอยู่ได้ เพราะความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาซึ่งสนับสนุนเวียดนามได้ป้องกันการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ดังนั้นในช่วง ค.ศ. 1955 – 1975 ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในเวียดนามได้สูงถึง 8.54 พันล้านเหรียญสหรัฐ และความช่วยเหลือทางทหาร อีก 25.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ² เมื่อสหรัฐอเมริกาถอนกำลังของตนในเวียดนามได้ออกไป สภาพเศรษฐกิจเวียดนามได้จึงอยู่ในภาวะระส่ำระสาย

การรวมประเทศเวียดนาม

การบูรณะประเทศ

ชัยชนะทางทหารของเวียดนามเหนือในปลายเดือนเมษายน ค.ศ. 1975 นำไปสู่การรวมเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ความแตกต่างของเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ตลอดจนปัญหาที่สำคัญ คือ ความเสียหายที่เกิดจากภาวะสงครามที่ยืดเยื้อยาวนาน โดยเฉพาะเวียดนามตอนใต้ที่ได้รับผลเสียหายจากการทิ้งระเบิดในชนบท การไหลทะลักของเงินดอลลาร์และสินค้าอุปโภคบริโภคในตัวเมือง มีผลทำให้ความสมดุลทางเศรษฐกิจถูกทำลายไป ผลผลิตทางเกษตรซึ่งเคยเพิ่มขึ้นกลับลดลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งไม่ได้ถูกทำลายก็ไม่อาจผลิตได้เนื่องจากขาดอะไหล่และวัตถุดิบซึ่งไม่อาจสั่งเข้าได้อีกต่อไป ส่วนทางเหนือของประเทศระบอบสังคมนิยมให้ความสำคัญกับสหกรณ์การเกษตร ระบบนารวมและภาคอุตสาหกรรมหนัก โครงสร้างอุตสาหกรรมในภาคเหนือที่สร้างขึ้นถูกทำลายจากการทิ้งระเบิดเป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีความพยายามในการซ่อมแซม แต่เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณจึงทำได้ไม่มากนัก ผลผลิตที่ผลิตได้ไม่เพียงพอ

¹ แหล่งเดิม.

² แหล่งเดิม.

ต่อการบริโภคของประชาชน นอกจากนั้นเวียดนาม พึ่งพิงความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นสำคัญ เวียดนามได้พึ่งสหรัฐอเมริกาทั้งทางทหารและเศรษฐกิจปีละกว่าพันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งทำให้เวียดนามได้สามารถจ่ายค่าสินค้านำเข้าและค่าใช้จ่ายสำหรับกองทัพได้ ขณะที่เวียดนามเหนือพึ่งพาความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต จีนและประเทศในค่ายสังคมนิยมโดยเฉพาะในรูปเงินกู้เพื่อซื้อสินค้า ซึ่งนอกจากเป็นการเพิ่มหนี้สินต่างประเทศแล้วยังทำให้เสียดุลการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ขณะที่เวียดนามทั้งสองส่วนต้องนำเข้าสินค้าเกือบทุกประเภทและแทบไม่มีการส่งสินค้าออกเลย หมายถึงเวียดนามเกือบไม่มีเงินตราสำรองระหว่างประเทศเลย¹ ในการรวมประเทศเวียดนามนั้น ผู้นำเวียดนามมุ่งเน้นแก้ไขและฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน ในระยะแรกเมื่อรวมประเทศมีการฟื้นฟูการผลิตทางเกษตรและกิจการอุตสาหกรรมที่หยุดชะงัก เพราะขาดวัตถุดิบ กิจการเอกชนทั้งต่างชาติและเวียดนามสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้จำนวนมาก² และมีการโอนกิจการที่เจ้าของหนีออกนอกประเทศไปเป็นของรัฐ ถึงร้อยละ 70 ของอุตสาหกรรมที่มีอยู่³ การที่เวียดนามพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นหลักนั้น เมื่อการนำเข้าวัตถุดิบขาดแคลนทำให้กิจการอุตสาหกรรมหยุดลงไปส่งผลทำให้คนว่างงานสูงขึ้น แต่การผลิตในภาคเกษตรซึ่งมีพื้นที่มากพอที่จะเลี้ยงดูประชากรทั้งประเทศประสบปัญหาการขาดแคลนปุ๋ยและความแปรปรวนของลมฟ้าอากาศ ทำให้เกิดการขาดแคลนอาหาร และนอกจากนี้ยังมีปัญหาประชากรที่หนาแน่นในเมืองและขาดแคลนที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค ผู้นำเวียดนามจึงมีการโยกย้ายประชากรจากเมืองออกไปสู่ชนบทเรียกว่าโครงการเขตเศรษฐกิจใหม่ โดยมีจุดประสงค์บรรเทาความแออัดในเมือง เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหาร ตลอดจนป้องกันความมั่นคงจากผู้ที่ไม่พอใจและสร้างความวุ่นวาย การโยกย้าย ประชากรนี้ เคยดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 และทศวรรษ 1970 มีการโยกย้ายคนจำนวน 350,000 คน ออกไปยังเขตเศรษฐกิจใหม่ จำนวน 23 เขต พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่สูงและเชิงเขา ใน 14 จังหวัด⁴

การโยกย้ายประชากรหลังปี 1975 นั้นทำได้รวดเร็วโดยเฉพาะเขตเมืองไซ่ง่อน ผู้ถูก

¹ เล่มเดิม. หน้า 35 – 36.

² แหล่งเดิม.

³ วีระ นุชเปียม. เล่มเดิม. หน้า 113.

⁴ Douglas Pike. (1977, January). "Vietnam in 1976 : Economic in Command" Asian Survey. p. 39.

โยกย้ายเข้าไปในเขตเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความรู้เป็นชนบทมาก่อน การโยกย้ายประชากร ไม่เพียงต้องการย้ายคนในเมืองออกสู่ชนบทเพียงอย่างเดียว แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อย้ายคนว่างงานในเมือง ซึ่งในจำนวนนั้นส่วนหนึ่งเป็นชาวนาที่อยู่ในเขตกึ่งเมืองออกไปชนบท อย่างไรก็ตามประชากรที่ถูกโยกย้ายมีบางส่วนลักลอบกลับเข้ามาในเมือง รวมทั้งบางส่วนหนีออกนอกประเทศ หรือที่เรียกว่าผู้อพยพทางเรือ (Boat People) ตลอดจนปัญหาความไม่พร้อมในการจัดเตรียมที่อยู่อาศัย การขาดแคลนเครื่องมือและประสบการณ์ในการปรับพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก รวมทั้งที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่เอื้อต่อการทำเกษตรแทบไม่มีหลงเหลือในขณะนั้น แม้จะประสบปัญหาดังกล่าวการเคลื่อนย้ายประชากรก็ดำเนินต่อไป ใน ค.ศ. 1988 เจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงานของเวียดนามกล่าวว่ามิโยกย้ายประชากรดังกล่าว รวมทั้งสิ้น 3.5 ล้านคน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม การบูรณะเวียดนามหลังรวมประเทศในระยะแรกนั้นผู้นำเวียดนามเหนือหลีกเลี่ยงการใช้มาตรการรุนแรงเนื่องจากการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมยังจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนพรรคมุ่งแต่การกวาดล้างนายทุนที่เป็นนักธุรกิจขนาดใหญ่ ที่เคยได้รับประโยชน์จากความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามจนสามารถเข้ามาผูกขาดสินค้าบางชนิด กลุ่มดังกล่าวนี้ พรรคคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นผู้มีบทบาทในการกักตุนสินค้า เก่งกำไร และเป็นนายหน้าลักลอบส่งทองคำ เพชร ยาเสพติด และเงินตราออกนอกประเทศ จนสร้างความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ การกวาดล้างคนกลุ่มนี้จึงเป็นการกวาดล้างรากฐานเศรษฐกิจระบบทุนนิยมที่หลงเหลืออยู่¹ ผู้ที่ถูกกวาดล้าง จับกุม และยึดกิจการนั้นส่วนใหญ่เป็นคนเวียดนามเชื้อสายจีน เนื่องจากพวกกระฎุมพีเชื้อสายจีนยึดฐานสำคัญทางเศรษฐกิจไว้แทบทั้งสิ้นโดยเฉพาะในแขนงที่เป็นหัวใจสำคัญ 3 แขนง คือ ด้านการแปรรูป การกระจายสินค้าและระบบสินเชื่อ เมื่อ ค.ศ. 1974 พวกกระฎุมพี ดังกล่าวยึดครองเศรษฐกิจกว่าร้อยละ 80 ของกิจการด้านอาหาร สิ่งทอ เคมี โลหะ วิศวกรรม และอุตสาหกรรมไฟฟ้า หรือเกือบจะผูกขาดการค้าไว้โดยสิ้นเชิง คือผูกขาดการค้าส่งทั้งหมด การค้าปลีกกว่าร้อยละ 50 และร้อยละ 90 ของการค้าส่งออกและนำเข้ารวมทั้งควบคุมตลาดรับซื้อข้าวไว้ เมื่อพวกนี้ยึดกุมการป้อนสินค้าสู่ตลาด ก็อยู่ในฐานะที่จะกำหนดราคาได้เอง โดยอาศัยเครือข่ายการส่งออกและนำเข้า เครือข่ายพ่อค้าระดับ

¹ William S. Turley. (1976) "Urban Transformation in South Vietnam," *Pacific Affairs*, Winter 1976.: p. 614 – 615.

กลางและรายย่อยที่มีเชื้อสายจีนเช่นเดียวกัน¹

การพัฒนาเวียดนามได้ไปสู่ระบอบสังคมนิยม

การพัฒนาประเทศเวียดนามหลังรวมประเทศซึ่งกำหนดการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับที่ 2 (ค.ศ. 1976 – 1980) ซึ่งเป็นแผนที่ใช้ครั้งแรก ภายหลังการรวมประเทศ เพราะก่อนหน้านี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับแรกใช้ในเวียดนามเหนือเท่านั้น ในแผนพัฒนาฉบับนี้ กำหนดเป้าหมายเร่งด่วนไว้ 5 ด้าน คือ² 1. การเกษตร ป่าไม้และการประมง 2. อุตสาหกรรม 3. การค้า 4. วัฒนธรรมและสาธารณสุข 5. ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน แผนพัฒนานี้เร่งรัดและขยายการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยการจัดทำรูปแบบสหกรณ์ทั่วประเทศและยังเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก การพัฒนาตามที่ประกาศใช้แผนนั้น ปรากฏปัญหามากมาย เช่น การผลิตอาหารให้เพียงพอเลี้ยงตนเองนั้นเกิดปัญหามาก เนื่องจากมีการกำหนดเป้าหมายในการผลิตอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ ไม่อาจทำได้ตามแผนเนื่องจากในภาวะสงครามนั้นเวียดนามเหนือและใต้ต้องอาศัยการนำเข้าอาหาร แม้ว่าสงครามจะสิ้นสุดลงเวียดนามยังคงนำเข้าอาหารอยู่เพราะเวียดนามอยู่ในภาวะขาดแคลนทั้งเงินทุนและรากฐานด้านเทคโนโลยี ด้านอุตสาหกรรมก็เช่นเดียวกัน มีการขาดแคลนเงินทุน วัตถุดิบ และพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ตลอดจนโรงงานที่มีอยู่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การที่เวียดนามเร่งเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมของเวียดนามได้ให้เป็นสังคมนิยมโดยเร็วนั้น ทำให้มีการจัดตั้งระบบนารวม การผลิตในเวียดนามตอนใต้ ซึ่งมีรูปแบบทางสังคมและเศรษฐกิจที่หลากหลายนั้น ชาวนาระดับกลางมีบทบาทสำคัญในระบบการผลิตทางการเกษตรนั้นประสบปัญหา เนื่องจากนโยบายของรัฐเกี่ยวกับระบบนารวมทำลายแรงจูงใจในการผลิตของชาวนา อีกทั้งเกิดการขาดเงินทุนสำหรับการจัดหาและซ่อมบำรุงเครื่องมือเครื่องจักรการเกษตร การขยายและบำรุงรักษาเครือข่ายชลประทาน การจัดหาปุ๋ย สารเคมีฆ่าแมลง การปรับปรุงเมล็ดพันธุ์และเทคนิคการเกษตร เป็นต้น ในที่สุดการผลิตภาคเกษตรไม่สามารถผลิตอาหารเลี้ยงดูประชากรให้เพียงพอได้ นอกจากนั้นด้านการค้าพรรคยึดกิจการเอกชนมาเป็นของรัฐซึ่งทำให้ชนชั้นพ่อค้าโดยเฉพาะคนจีนในภาคใต้บางส่วนอพยพออกนอกประเทศ

¹ วีระ นุชเปี่ยม. เล่มเดิม. หน้า 119.

² Ta Huu Phoung, Guy Ta. (1978). "The Post – War Economic Planning and Development of Vietnam," *Southeast Asian Affairs*. p. 307.

พรรคคอมมิวนิสต์ตระหนักถึงปัญหาความล้มเหลวในการผลิตดังกล่าวจึงมีการชะลอกระบวนการที่รัฐจะเข้าควบคุมระบบเศรษฐกิจลง มีมาตรการผ่อนคลาย การควบคุมการค้า เอกชนและกิจการขนาดเล็ก มีมาตรการจูงใจทางวัตถุทั้งในรูปโบนัสและค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจแก่คนงาน อย่างไรก็ตามการปรับปรุงดังกล่าว ยังขาดเป้าหมายและทิศทางแน่ชัด นับได้ว่าการปฏิบัติตามแผนพัฒนาฉบับที่ 2 ไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมายระบบสหกรณ์ขนาดต่าง ๆ ทрудโทรมลงโดยเฉพาะการจัดตั้งสหกรณ์ในเวียดนามตอนใต้และการขยายขนาดของสหกรณ์ในภาคเหนือเอง ทำให้เกิดกำลังความสามารถของเจ้าหน้าที่ของ สหกรณ์ ซึ่งขาดความรู้ในด้านการจัดการ ความล้มเหลวของแผนพัฒนาฉบับที่ 2 นี้เป็นแนวทางแก้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับถัดมา

ความพยายามปฏิรูปเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 3 (ค.ศ. 1981 – 1986) ได้กำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ให้ต่ำลง ใช้ทุนที่รัฐมีอยู่ในการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่จำเป็น เป้าหมายที่เร่งด่วนในระยะดังกล่าวมีความพยายามสร้างพื้นฐานที่จำเป็นโดยเฉพาะด้านอาหาร รวมทั้งพรรคมีความพยายามปฏิรูปเศรษฐกิจในด้านเกษตร เพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอสำหรับการพึ่งตนเองได้¹ ดังนั้นจึงมีการนำมาตรการด้านการเกษตรนาระบบสัญญาการผลิต (Contract System) ซึ่งเริ่มใช้อย่างเป็นทางการ ค.ศ. 1981 โดยพรรคสร้างแรงจูงใจให้ชาวนาเพิ่มผลผลิตและผลผลิตส่วนเกินจากสัญญาที่ทำไว้กับสหกรณ์ สามารถเก็บไว้บริโภคหรือขายในตลาดเสรี²

การปฏิบัติตามแผนพัฒนาที่ 3 นั้นช่วยให้เศรษฐกิจกระเตื้องขึ้นมาบ้าง แต่ระบบสัญญาเหมาซึ่งเป็นมาตรการที่สร้างแรงจูงใจให้ชาวนาเพิ่มผลผลิตโดยชาวนาสามารถเก็บผลผลิตส่วนเกินจากสัญญาเหมาที่ทำไว้กับสหกรณ์ไว้เพื่อบริโภคหรือขายในตลาดเสรี มีส่วนผลักดันภาวะเงินเฟ้อให้มียอดสูงขึ้น เนื่องจากปริมาณสินค้าที่ไม่เพียงพอกับความต้องการตลอดจนการขยายตัวของตลาดมืดซึ่งเกิดจากการลักลอบนำผลผลิตส่วนใหญ่ขายในตลาดมืด เพราะตลาดมืดให้ราคาที่ดีกว่าตลาดรับซื้อของรัฐ อย่างไรก็ตามรัฐมีมาตรการควบคุมตลาดและลงโทษขั้นเด็ดขาดกับพวกที่เก็งกำไร นักค้าของเถื่อน ผู้ผลิตสินค้าปลอม และการขูดรีดจาก

¹ Carlyle A. Thayer. (1983). "Vietnam's Two Strategic Tasks : Building Socialism and Defending the Fatherland" *Southeast Asian Affairs*. p. 305.

² สุต จอนเจดสิน . (2543) .เวียดนามกับการปฏิรูปประเทศตามนโยบาย โดย เมย์ (พ.ศ.2529-2539) . หน้า 27.

พ่อค้า¹ แผนพัฒนา 5 ปี ฉบับที่ 3 นี้มีผลทำให้เวียดนามเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจมหภาคมากขึ้น รัฐวิสาหกิจนั้นเดิมเป็นหน่วยงานที่รับมอบหมายจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว สามารถตัดสินใจในด้านการผลิตเองในบางส่วนได้เพื่อสนองตอบกับเศรษฐกิจที่ขยายตัวมากขึ้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปราคา เงินเดือน การเงินการคลัง ซึ่งเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในกลุ่มผู้นำฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายอนุรักษ์นิยม

การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามนับตั้งแต่รวมประเทศ ค.ศ. 1975 – ค.ศ. 1985 นั้นนับได้ว่าการดำเนินงานตามแผนพัฒนา 5 ปี ฉบับที่ 2 ค.ศ. 1976 – 1980 นั้นไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนแผนพัฒนา 5 ปี ฉบับที่ 3 ค.ศ. 1981 – 1985 นั้นประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง นำไปสู่การพัฒนาและเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้น แต่ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นชะงักลงเนื่องจากผู้นำในสายอนุรักษ์นิยม ผลักดันให้กลับมาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมทำให้เศรษฐกิจตกต่ำลงในช่วง ค.ศ. 1985 ดังนั้นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจึงทบทวนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่แนวทางปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ยเหม้ย ตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา

¹ธีระ นุชเปี่ยม. เล่มเดิม. หน้า 130.

บทที่ 2

การปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด้ยเม้ย

ค.ศ. 1986-1997

ที่มาของนโยบาย โด้ย เม้ย (Doi Moi)

นโยบายโด้ย เม้ย (Doi Moi) คือ นโยบายปฏิรูปที่เน้นการปฏิรูปเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ค.ศ. 1986 นั้น ที่ประชุมมีมติที่จะปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการ แนวคิดการปฏิรูปโด้ยเม้ยเกิดขึ้นจากนายเหงียน วัน ลินห์ (Nguyen Van Linh) เลขาธิการพรรคขณะนั้นเสนอแนวคิดที่เน้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ¹

1. การเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการผลิตที่จะลดการควบคุมจากส่วนกลางลง และอาศัยกลไกตลาดมากขึ้น
2. การปรับปรุงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
3. การปรับปรุงความคิดและอุดมการณ์ของคนในสังคม ซึ่งการที่เวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด้ยเม้ยนั้น พรรควางแนวทางหลักของการปฏิรูปเศรษฐกิจคือการปรับระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบการตลาด โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการปฏิรูปแนวทางสำคัญ คือ การยกเลิกการวางแผนจากส่วนกลางไปสู่การกระจายอำนาจการตัดสินใจ กำหนดนโยบายการผลิตให้กับหน่วยงานระดับท้องถิ่นมากขึ้น การใช้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า

การปฏิรูปเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมานั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการของผู้นำที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้เวียดนามประเมินข้อจำกัดต่าง ๆ ของตนในการพัฒนาประเทศต่ำเกินไป เนื่องจากความพยายามของเวียดนามเหนือที่รวมเวียดนามใต้ตั้งแต่ ค.ศ. 1976 เป็นต้นมานั้น ทำให้เวียดนามเร่งพัฒนาเวียดนามใต้ให้เป็นสังคมนิยม การที่เวียดนามพัฒนาโดยเน้นอุตสาหกรรมหนักเป็นหลักเพื่อให้เวียดนามทั้งเหนือและใต้เกือบลู่ล่อกันนั้นไม่เกินไปตามที่คาดหวังไว้ แทนที่เวียดนามใต้จะเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรเพื่อเลี้ยงดูคนทั้งประเทศ กลับมีปัญหามลพิษอาหารไม่เพียงพอและไม่มีส่วนเกินไปเกื้อหนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม เมื่ออุตสาหกรรมไม่ขยายตัว ผลที่หวังว่าจะเกิดขึ้นในแง่ของการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรก็ไม่มี² นอกจากนี้ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนาม

¹ สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 33.

² ชีระ นุชเปียม. (2534). อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ : ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1991. หน้า 75-76.

ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และปัจจัยด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจภายในเวียดนาม ปัจจัยด้านสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้น ผู้นำเวียดนามเองตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจกับประเทศนอกค่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น ในอดีตเวียดนามเคยถูกผลักดันให้พึ่งพาค่ายสังคมนิยมโซเวียตอย่างเต็มที่ แต่ในช่วงทศวรรษ 1980 สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป แต่ละประเทศผ่อนคลายอุดมการณ์ลงและพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจมากขึ้น รวมทั้งโซเวียตเองลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนามลง และด้านยุโรปตะวันออกมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจไปสู่ระบบเสรีนิยมมากขึ้น ดังนั้นเวียดนามเองจำเป็นต้องปรับระบบเศรษฐกิจภายในให้สอดคล้องกับประเทศโลกเสรี รวมทั้งคาดหวังว่าแนวทางเสรีจะแก้ไขปัญหาคอขวดทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้

การปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบาย โดย แบ่งการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ การปฏิรูปเกษตรกรรม การปฏิรูปด้านการเงิน การปฏิรูปด้านการค้า ตลอดจนการปฏิรูปอุตสาหกรรมและส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ

การปฏิรูปเกษตรกรรม

การปฏิรูปเกษตรกรรมเกิดขึ้นจากความเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของชาวนาซึ่งมีแรงกระตุ้นมาจากระดับท้องถิ่นไม่ได้เกิดขึ้นจากการวางนโยบายจากส่วนกลาง ในช่วง ค.ศ. 1976-1977 นั้นผลผลิตข้าวตกต่ำมากจนทำให้สหกรณ์หลายแห่งในระดับท้องถิ่นวิตกกังวลกับปัญหาการผลิตข้าวที่ไม่เพียงพอ จึงทดลองนำระบบสัญญาการผลิตทางการเกษตร (Contract system) มาปฏิบัติ ซึ่งระบบสัญญาการผลิตขัดกับนโยบายรวมที่รัฐดำเนินการอยู่ แต่การปฏิบัติตามระบบสัญญาการผลิตทำให้ชาวนาเกิดแรงกระตุ้นในการผลิตข้าว จนเป็นที่ยอมรับจากรัฐ ใน ค.ศ. 1981 รัฐประกาศสนับสนุนระบบสัญญาการผลิตอย่างเป็นทางการ และยังคงการผลิตระบบนารวมและสหกรณ์ไว้ โดยที่คณะกรรมการของสหกรณ์มีอำนาจตัดสินใจในการผลิตบางส่วน ขณะที่ชาวนามีอำนาจตัดสินใจในการผลิตหลายประการด้วยตนเองได้¹ รัฐออกมาตรการมติที่ 100 เมื่อ ค.ศ. 1981 โดยระบุไว้ว่าสหกรณ์มีหน้าที่ทำสัญญากับชาวนาในรูปกลุ่มชาวนารายย่อยซึ่งไม่ใช่ชาวนาแต่ละครัวเรือน ในทางปฏิบัติชาวนานิยมทำงานแบบพื้นฐานครอบครัวมากกว่ากลุ่ม เพราะต้องการให้ผลประโยชน์จากการผลิตตกอยู่ในครอบครัวอย่างเต็มที่มากกว่าจะตกอยู่กับชาวนารายย่อยหรือสหกรณ์มติที่ 100 ระบุถึงข้อตกลงว่าชาวนา แต่ละครอบครัวจะได้รับการจัดสรรที่ดินจากสหกรณ์โดยทำสัญญาการผลิตกับสหกรณ์ว่าจะส่งผลผลิตให้สหกรณ์ตามจำนวนที่ตกลงกันโดยผลผลิตที่เกินจากสัญญาจะเป็น

¹ สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 43.

ส่วนของชาวนาผู้ผลิต นับได้ว่าระบบดังกล่าวทำให้สหกรณ์ลดบทบาทลงไปมาก โดยทำหน้าที่ควบคุมงานหลัก เช่น การจัดทำระบบชลประทานเพื่อใช้ในการเกษตร การจัดหาเมล็ดพันธุ์ และการเตรียมที่ดิน ส่วนชาวนาจะเป็นผู้ดำเนินการเองในระบบการผลิต เช่น การดูแลพืชผล กระบวนการผลิตตามเทคนิคความสามารถเฉพาะตน การฆ่าศัตรูพืช การใส่ปุ๋ยและเก็บเกี่ยวผลผลิต การส่งผลผลิตให้สหกรณ์จะคำนวณผลผลิตเฉลี่ยย้อนหลังไปสามปี¹ ในระยะแรกของการนำระบบสัญญาการผลิตมาใช้นั้นสร้างความพอใจทั้งรัฐและชาวนาเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะชาวนาเกิดแรงจูงใจในการผลิตทางเกษตรทำให้ข้าวและอาหารเพิ่มสูงขึ้นระหว่าง ค.ศ. 1981-1985 ซึ่งทำให้รัฐลดการนำเข้าอาหารได้ถึง 603 ตัน จากที่เคยนำเข้าถึง 2,244,000 ตัน ใน ค.ศ. 1979² ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงที่เวียดนามเกิดปัญหาวิกฤตด้านอาหาร ทั้งยังขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค และยังเป็นช่วงที่ชาวนาประท้วงการทำนารวมในภาคใต้ของเวียดนาม ตลอดจนปัญหาจากภัยธรรมชาติ

การปฏิบัติตามระบบสัญญาการผลิตส่งผลกระตุ้นการผลิตทางการเกษตร แต่การที่รัฐยังคงรูปแบบสหกรณ์ไว้โดยที่คณะกรรมการของสหกรณ์ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างชาวนากับรัฐบาลทำให้คณะกรรมการสหกรณ์ที่ดูแลการผลิตตามสัญญานั้น แสวงหาประโยชน์จากการแบ่งผลผลิตส่วนเกินที่ชาวนาผลิตได้ด้วยการจัดตั้งกองทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ โดยอ้างว่าเพื่อเป็นหลักประกันทางสังคมให้กับสหกรณ์ ชาวนาซึ่งนอกจากผลิตข้าวตามสัญญากับสหกรณ์แล้วยังต้องแบ่งผลผลิตส่วนเกินเข้ากองทุนต่าง ๆ อีกจำนวนมาก ทำให้ผลผลิตและรายได้ของชาวนาลดลงกว่าระยะแรกของการปฏิบัติตามระบบสัญญาการผลิต ภายหลังจากการใช้ระบบสัญญาเพียง 3 - 4 ปี ชาวนาเริ่มหมดความสนใจที่จะเพิ่มผลผลิต เนื่องจากเกรงว่าผลประโยชน์ที่ตกอยู่กับครอบครัวจะมีไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นชาวนาจึงเกิดความขัดแย้งกับสหกรณ์ ชาวนาบางส่วนขอยกเลิกสัญญาเช่าที่ทำไว้กับสหกรณ์ และชาวนาบางส่วนเช่าที่ดินเพียงเพื่อผลิตให้พอเลี้ยงครอบครัวเท่านั้น นอกจากนั้นชาวนาบางส่วนก็บิดพลิ้วไม่ยอมส่งผลผลิตตามจำนวนที่ทำสัญญาไว้กับสหกรณ์ การที่ชาวนาไม่ยอมส่งข้าวหรือผลผลิตการเกษตรให้สหกรณ์ตามสัญญาได้ ขยายวงออกไปจากครอบครัวที่ผลิตไม่ได้ตามที่ตกลงไว้ไปยังครอบครัวที่ผลิตได้เกินสัญญา แต่ไม่ยอมส่งข้าวให้สหกรณ์ด้วยความจงใจ ชาวนามีทัศนคติที่มองสหกรณ์และคณะกรรมการสหกรณ์ไม่ต่างจากเจ้าของที่ดินในสมัยอาณานิคมที่แสวงหาประโยชน์จากการขูดรีด³

¹ Fforde Adam and Anthony Goldstone. (1995). *Vietnam to 2005 : Advancing on all fronts*. p. 140.

² Le Cao Doan. (1995). "Agricultural reforms in Vietnam in the 1980s." p. 115 – 116. in Irene Norlund. et. al. *Vietnam in a changing world*.

³ *Ibid.* p.116-117.

ภายหลังจากการใช้มติที่ 100 ใน ค.ศ. 1981 ไปได้สักระยะหนึ่งนั้นชาวนาเกิด ปฏิกริยาต่อต้านระบบสหกรณ์ รวมทั้งเรียกร้องเสรีภาพทางการผลิต และการลดการควบคุม จากส่วนกลาง โดยที่ขณะนั้นอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่ส่วนกลาง สหกรณ์ยังมีอำนาจ ควบคุมการผลิต เช่น อำนาจในการกำหนดจำนวนผลผลิตที่ชาวนาจะต้องจ่ายเพื่อเป็นค่า เช่าที่ดินจาก สหกรณ์¹ แม้ว่าในระยะแรกที่ใช้ระบบสัญญาตัวเลขผลผลิตข้าวสูงขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในภาคเหนือและกลาง และดูเหมือนว่าชาวนาจะไม่มีปัญหาในการผลิตข้าวตาม จำนวนที่ระบุในสัญญา เนื่องมาจากก่อนหน้านี้เกิดภาวะการผลิตข้าวตกต่ำติดต่อกัน และการ คำนวณข้าวที่ต้องส่งให้สหกรณ์คิดจากผลผลิตข้าวย้อนหลังไป 3 ปีก่อนการทำสัญญา ดังนั้น จำนวนข้าวที่ชาวนาต้องส่งให้สหกรณ์จึงไม่สูงเกินไป² อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปการผลิตข้าว ภาพรวมในภาคเหนือและภาคกลางในระยะแรกของการทำระบบสัญญาสูงขึ้นร้อยละ 25-30 แต่ พอถึง ค.ศ. 1983-1984 ผลผลิตข้าวโดยรวมเริ่มชะลอตัวลง และเกิดภาวะ ชะงักงันหลังจาก ชาวนาเริ่มไม่ให้ความร่วมมือต่อการผลิตตามสัญญาและการที่ระบบสัญญายังให้อำนาจกับ สหกรณ์และคณะกรรมการสหกรณ์ โดยเฉพาะการกำหนดจำนวนข้าวที่ชาวนาเช่าที่ดินต้อง จ่ายคืนสหกรณ์ซึ่งมีอัตราสูงขึ้น เมื่อสหกรณ์เห็นว่าชาวนามีผลผลิตส่วนเกินเพิ่มมากขึ้น หรือ การใช้มาตรการอื่นเพื่อเก็บผลผลิตส่วนเกินเหล่านั้นไปเป็นของสหกรณ์ การที่ชาวนาไม่ได้ เป็นเจ้าของที่ดินอย่างแท้จริง และข้อจำกัดในการใช้ที่ดินเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิต อย่างมาก³ ดังนั้นหลังจากใช้ระบบสัญญาการผลิตได้ไม่นาน การผลิตข้าวจึงไม่บรรลุตาม เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเพิ่มผลผลิต

เมื่อเวียดนามผ่านนโยบายโด่ย เม้ย มาใช้ใน ค.ศ. 1986 เป็นต้นมานั้น การพัฒนา ด้านการเกษตรก็เป็นเป้าหมายหลักของนโยบายดังกล่าว โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ⁴ การเพิ่ม ผลผลิตข้าวและธัญญาหาร การเพิ่มผลผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคและการเพิ่มสินค้าส่งออกทาง การเกษตร การปฏิรูปด้านเกษตรกรรมเริ่มดำเนินการใน ค.ศ. 1988 โดยรัฐลดการควบคุมจาก ส่วนกลางลงและให้เสรีภาพกับชาวนามากขึ้น รัฐออกมติที่ 10 เดือนกันยายน ค.ศ. 1988 ระบุ ถึงบทบาทชาวนาในฐานะหน่วยครอบครัวมีอิสระและเสรีภาพในการผลิตและจัดการผลผลิตที่ เพิ่มขึ้นของตนได้อย่างเต็มที่ ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจของ ประเทศ แม้ว่าใน ค.ศ. 1988 รัฐยังไม่ได้ยกเลิกระบบสหกรณ์และระบบนารวมก็ตาม แต่ บทบาทสหกรณ์ถูกจำกัดให้ทำหน้าที่เพียงหน่วยงานที่ให้บริการ แต่ไม่ใช่หน่วยที่ออกคำสั่งหรือ ตัดสินใจ สหกรณ์มีหน้าที่หลักเพียงเก็บภาษี การรวบรวมข้าวให้ครบโควตาที่ชาวนาแต่ละคน เซ็นสัญญาเช่าที่ดินไว้กับสหกรณ์ การเก็บภาษีเพื่อการชลประทาน ซึ่งเงินที่เก็บจากประชาชนนี้

¹ Fforde Adam & Vylder de Stefan. (1996). *From plan to market*. p.140.

² สุต จอนเจดสิน. *เล่มเดิม*. หน้า 45.

³ *แหล่งเดิม*.

⁴ *แหล่งเดิม*.

จะนำมาใช้ เพื่อพัฒนาที่ดินให้เกิดประโยชน์เต็มที่¹

นอกจากนี้มติที่ 10 ค.ศ. 1988 ระบุถึงการทำสัญญาระหว่างสหกรณ์กับชาวนานั้น ชาวนาจะได้รับผลผลิตไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาที่ชาวนาผลิตส่งให้สหกรณ์ตามสัญญาเช่า ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้สหกรณ์ใช้อำนาจเรียกเก็บผลผลิตส่วนเกิน นอกเหนือจากสัญญา จนทำให้ชาวนาขาดแรงจูงใจในการผลิต ดังที่ปรากฏก่อนการปฏิรูป โดย แม้ นอกจากนี้ รัฐยังขยายเวลาเช่าที่ดินให้ชาวนาสามารถเช่าที่ดินไม่ต่ำกว่า 15 ปี ในระหว่างที่เช่าที่ดินนั้นสามารถให้ผู้อื่นเช่าที่ดินต่อจากตนได้ ตลอดจนการทำสัญญาค้ำประกันว่า ข้อตกลงต่าง ๆ ในเรื่องค่าเช่าและการแบ่งส่วนผลผลิตจะไม่มีเปลี่ยนแปลงใด ๆ เป็นเวลา 5 ปี เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้สหกรณ์ที่เห็นแก่ได้หาทางเปลี่ยนแปลงสัญญาเพื่อเรียกค่าเช่าเพิ่มขึ้นหรือหาผลประโยชน์จากการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ ที่เคยเป็นมา นอกจากนี้ยังมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างชาวนากับสหกรณ์ โดยสหกรณ์จะดำเนินการด้านบริการ ส่วนชาวนาสามารถตัดสินใจในขั้นตอนการผลิตและจัดการผลิตผลส่วนเกินจากสัญญาได้เต็มที่ สิ่งที่สำคัญที่สุดของมติที่ 10 ค.ศ. 1988 คือ การยกเลิกระบบการให้แต้มในการทำงานและหันมาใช้ระบบการจ่ายเงินหรือผลผลิตในการติดต่อธุรกิจระหว่างชาวนากับสหกรณ์ โดยชาวนาจะจ่ายเงินหรือข้าวให้กับสหกรณ์เพื่อแลกกับบริการต่าง ๆ ที่สหกรณ์ดำเนินการให้ และเมื่อชาวนาขายข้าวให้สหกรณ์ก็จะได้รับเงินสดหรือผลผลิตเป็นค่าตอบแทน²

การปฏิรูปเกษตรนับว่าเป็นการคืนอำนาจการตัดสินใจกลับไปยังชาวนา และลดบทบาทสหกรณ์ เพื่อสร้างหลักประกันแก่ชาวนาว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเต็มที่ในการผลิต อย่างไรก็ตาม รัฐยังคงกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยรัฐเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากว่าการให้กรรมสิทธิ์แก่ชาวนาอาจเกิดปัญหาที่ดิน เพราะที่ดินเพาะปลูกอาจตกอยู่กับเจ้าที่ดินจนเกิดการเอาเปรียบชาวนาในการเช่าที่ดินทำกิน ดังนั้นรัฐจึงปฏิรูปที่ดินโดยจัดสรรที่ดินซึ่งแบ่งการจัดสรรที่ดินออกเป็น 3 รอบ ในรอบแรกชาวนาทุกคนจะได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อปลูกข้าวพอยังชีพและตามความจำเป็นพื้นฐาน รอบที่สองการจัดสรรที่ดินให้แก่ครอบครัวที่ยื่นปลูกข้าวและต้องการขยายผลผลิตของตน และรอบที่สามที่ดินที่เหลือจะนำมาจัดสรรโดยใช้วิธีประมูลในการจัดสรรที่ดินรอบที่สองและสามนั้นเป็นการจัดสรรที่ดินเพื่อทำการเกษตรเพื่อการพาณิชย์โดยเฉพาะ³

นอกจากการลดบทบาทของรัฐในกระบวนการต่าง ๆ แล้ว รัฐยังประกาศใช้มาตรการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตของเกษตรกรและการนำผลผลิตออกสู่ตลาดเสรี เช่น การประกาศยกเลิกการตั้งด่านควบคุมสินค้าระหว่างเมือง เพื่อให้การหมุนเวียนสินค้าเกษตรสะดวกขึ้น การที่รัฐบาลวางแผนจัดตั้งธนาคารเพื่อพัฒนาการเกษตรและการเพิ่มแรงจูงใจให้เกษตรกร

¹ แหล่งเดิม.

² แหล่งเดิม. หน้า 49-50.

³ แหล่งเดิม.

เพาะปลูกโดยมีมาตรการยกเว้นภาษี โดยจะไม่เก็บภาษีกับเกษตรกรที่ปลูกพืชที่ใช้ระยะเวลาปลูกนานก่อนจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ การพัฒนาตลาดท้องถิ่นให้เติบโตขึ้นโดยไม่อนุญาตให้มีการเก็บภาษีศุลกากรหรือเก็บภาษีจากการขนส่งสินค้าจากตลาดหนึ่งไปอีกตลาดหนึ่งดังที่เคยปฏิบัติก่อนการปฏิรูปเกษตรกรรมภายใต้นโยบายได้ย เมย์

นอกเหนือจากการออกกฎหมายรับรองสิทธิครอบครองในฐานะหน่วยทางเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดในสังคมเวียดนาม ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการประกอบธุรกิจด้านการค้าและพาณิชย์ ค.ศ. 1988 รัฐยังให้เสรีภาพในการผลิตและจำหน่ายข้าวโดยมีกฎหมายรองรับ ระบุห้ามมิให้คณะกรรมการประชาชนประจำท้องถิ่นแทรกแซงธุรกิจของครอบครัวและยังรับรองสิทธิของประชาชนในขายผลผลิตของตนได้ และมีสิทธิลงนามทำสัญญาการนำเข้า หรือส่งออกกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อซื้อหรือขายสินค้า สามารถเปิดบัญชี ทำธุรกรรมกับธนาคารที่ตนพอใจได้ ตลอดจนประชาชนสามารถรับโอนเงินตราต่างประเทศที่สมาชิกของครอบครัวที่อยู่ต่างประเทศส่งมาให้และนำเงินนั้นลงทุนทำธุรกิจได้¹ การยอมรับครอบครัวเป็นหน่วยผลิตพื้นฐานแทนสหกรณ์ส่งผลทำให้จำนวนสหกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ลดจำนวนลง เช่น สหกรณ์ร่วมผลิตลดลงจาก 26,073 แห่ง ใน ค.ศ. 1989 เหลือเพียง 7,413 แห่ง ใน ค.ศ. 1992² สหกรณ์ที่เหลืออยู่ก็ถูกจำกัดบทบาทลงไปอย่างมาก และยังถูกลดค่าใช้จ่ายลงในระดับต่ำเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนการนำกลไกตลาดมาใช้ทำให้กลไกตลาดเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าแทนรัฐบาล ซึ่งทำให้ราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้นและชาวนาเองต้องการผลิตข้าวเพิ่มขึ้น นับได้ว่าการปฏิรูป เกษตรกรรมดังกล่าวทำให้ชาวนามีอำนาจการตัดสินใจและควบคุมการผลิตเกือบทั้งหมด

นอกจากนี้ ใน ค.ศ. 1993 รัฐปรับปรุงกฎหมายที่ดินโดยขยายกรรมสิทธิ์ที่ดินแก่ชาวนายาวนานขึ้น ระบุถึงสิทธิครอบครองที่ดินนานถึง 20 ปีสำหรับการเพาะปลูกระยะสั้น จำพวกข้าวและยางพารา เมื่อสิ้นสุดกำหนดเวลารัฐสามารถเพิกถอนสิทธิ์ดังกล่าว หากผู้เช่าไม่สามารถพัฒนาที่ดินได้ตามเงื่อนไข และรัฐจะมอบสิทธิครอบครองที่ดินให้แก่ผู้อื่นแทน³

การปฏิรูปด้านการเงิน

เวียดนามรวมประเทศ ใน ค.ศ. 1975 โดยมีนโยบายสร้างระบบสังคมนิยมในเวียดนามได้ ผู้นำเวียดนามตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง บริษัทขนาดใหญ่และขนาดกลางถูกเปลี่ยนไปในรูปแบบรัฐวิสาหกิจ (State – Owned Enterprise หรือ SOE s) ส่วนบริษัทขนาดเล็กเปลี่ยนไปอยู่ในรูปของสหกรณ์ (Collective) ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้มีความมุ่งหมายเพื่อจำกัดความแตกต่างของรายได้ของคนเวียดนามเหนือและใต้ รวมทั้งยังทำลายวิสาหกิจเอกชนจำนวนมากใน

¹ แหล่งเดิม.

² แหล่งเดิม.

³ สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 50.

เวียดนามได้ การวางแผนจากส่วนกลางส่งผลให้อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลง และผลผลิตตกต่ำอย่างมากจนทำให้ผู้นำเวียดนามตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูป เศรษฐกิจ ส่วนด้านการเงินนั้น ก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจช่วง ค.ศ. 1980 – 1986 รัฐผ่อนปรน มาตรการต่าง ๆ แก่วิสาหกิจบางประเภทให้บริหารงานอิสระและยังอุดหนุนด้านการเงินแก่ วิสาหกิจต่าง ๆ เมื่อ ค.ศ. 1985 เวียดนามประสบปัญหาภาวะขาดแคลนอาหารและภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงเนื่องจากการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นและการกำหนดมูลค่าเงินด่ง (Dong) ซึ่งส่งผล ให้ค่าเงินด่งตกต่ำอัตราเงินเฟ้อโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 80 ใน ค.ศ. 1985 และสูงถึงร้อยละ 300 ใน ค.ศ. 1986¹

การปฏิรูปด้านการเงินภายใต้นโยบาย โดยเมย์ รัฐมุ่งแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อเป็นสำคัญ โดยมีมาตรการสำคัญ คือ การควบคุมเงินตราในตลาด การยกเลิกเงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ การปรับอัตราดอกเบี้ย การปรับค่าเงินด่งตามกลไกตลาด รวมทั้งปฏิรูประบบธนาคารโดยแยก ธนาคารแห่งชาติ และธนาคารพาณิชย์ออกจากกัน อีกทั้งอนุญาตให้ธนาคารต่างประเทศ ดำเนินการในเวียดนามได้อีกด้วย

การควบคุมเงินตราในตลาด

ก่อนการรวมประเทศการแลกเปลี่ยนเงินตราในตลาดเวียดนาม ทำโดยผ่านเงินตราที่ใช้ หนุนเวียนอยู่สองสกุล คือ เงินด่งของเวียดนาม และเงินดอลลาร์สหรัฐ หลังจากเวียดนามรวม ประเทศ ค.ศ. 1975 ประชาชนเวียดนามส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นเงินดอลลาร์สหรัฐมากกว่า เงินด่ง ทำให้เงินด่งมีมูลค่าลดลงอย่างมาก ส่วนเงินดอลลาร์ที่หมุนเวียนในเวียดนามส่วนใหญ่ เป็นเงินที่ได้มาจากการส่งเงินกลับประเทศของชาวเวียดนามโพ้นทะเล ความเชื่อมั่นในเงิน ดอลลาร์นับวันจะเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่อ ค.ศ. 1993 เงินด่งจำนวน 500 ด่ง สามารถ แลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์สหรัฐได้เพียง 0.5 เหรียญสหรัฐ² ภาวะดังกล่าวเป็นปัญหาต่อการใช้จ่าย เงินของเวียดนามที่ต้องใช้เงินด่งจำนวนมากติดต่อซื้อขายสินค้าซึ่งรัฐไม่อาจควบคุมการถือ ครองเงินดอลลาร์ในเวียดนามได้ รวมทั้งการถือครองเงินดอลลาร์สหรัฐยังส่งผลต่อเสถียรภาพ ทางการเงินของเวียดนาม การสำรวจของทางการเวียดนามคาดการณ์ว่า จำนวนเงินดอลลาร์ สหรัฐที่หมุนเวียนในตลาดเวียดนาม มีประมาณ 600 ล้านเหรียญสหรัฐ ขณะที่ตัวเลขอย่างไม่ เป็นทางการระบุว่าประมาณ 2,000 ล้านเหรียญสหรัฐ³ ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ รัฐพยายามแก้ไข โดยมีมาตรการกำหนดให้บริษัทต่าง ๆ ภายในเวียดนาม แสดงใบรายการสินค้าแก่ลูกค้าด้วย

¹ International Monetary Fund. (1988). *Viet Nam Recent Economic Developments* : p. 14.

² Chan Hiang Tiak. (1997). "Compatibility of Vietnam's Monetary Policy with Reform, in *Business Opportunities in Vietnam*. : p.43 – 44.

³ Ibid.

h 12102

#155 401

เงินดัม ซึ่งมาตรการดังกล่าวประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1994 ทั้งนี้รัฐหวังว่าจะสามารถจำกัดขอบเขตการใช้เงินดอลลาร์ภายในประเทศและสร้างความเชื่อมั่นเงินดัมในการติดต่อธุรกิจและระบบธนาคาร

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ บริษัทและร้านค้าส่วนใหญ่ยังต้องการซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเงินดอลลาร์ ทั้งนี้รัฐก็ไม่เข้มงวดกับมาตรการดังกล่าวนัก เพราะในความเป็นจริง รัฐไม่สามารถห้ามการใช้จ่ายเงินดอลลาร์ได้ รวมทั้งรัฐยังประสบปัญหาขาดแคลนเงินดัมที่ต้องมีปริมาณมากเพียงพอต่อมาตรการดังกล่าว ทดแทนการใช้เงินดอลลาร์สหรัฐที่มีมูลค่าสูงดังที่กล่าวข้างต้น ถึงกระนั้นรัฐเองก็ยังไม่ใช้มาตรการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มเพื่อตอบสนองมาตรการของรัฐดังกล่าว เพราะต้องการควบคุมภาวะการเงินภายในตลาดและลดอัตราเงินเฟ้อ¹

การยกเลิกเงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ

ในค.ศ. 1989 รัฐบาลมีมาตรการยกเลิกเงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจด้วยสาเหตุ 3 ประการ คือ ประการแรก เงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจเป็นผลมาจากระบบการวางแผนจากส่วนกลางที่รัฐกำหนดกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนโดยมิได้คำนึงถึงการจับที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผลิตผล การพยุงราคาสินค้าในตลาด ตลอดจนการกำหนดราคาซื้อขายสินค้า

ประการที่สอง รัฐบาลเวียดนามซื้อสินค้าจากต่างประเทศในราคาแพง ขณะเดียวกันรัฐต้องพยุงราคาถูกในตลาดภายในประเทศ ดังนั้นการพยุงราคาส่งผลให้งบประมาณอุดหนุนของรัฐสูงตามไปด้วย โดยเฉลี่ยปีละหมื่นล้านดัม

ประการที่สาม ระบบจัดเก็บภาษีขาดประสิทธิภาพซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมานาน

อย่างไรก็ตาม เมื่อ ค.ศ. 1991 รัฐพยายามแก้ไขปัญหาการเงินดังกล่าวด้วยการพิมพ์ธนบัตรโดยปราศจากเงินทุนสำรอง ซึ่งนำไปสู่ภาวะอัตราเงินเฟ้ออย่างรุนแรงในเวลาต่อมา เนื่องจากภาวะความต้องการเงินสูง ขณะที่ภาคเศรษฐกิจไม่ได้เติบโตอย่างแท้จริง ในที่สุดรัฐประกาศยกเลิกมาตรการพิมพ์ธนบัตรดังกล่าวในค.ศ. 1994 รวมทั้งรัฐมีความพยายามปฏิรูปรัฐวิสาหกิจในเวลาต่อมา²

การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

ปัญหาการเงินที่เป็นปัญหาหลักของเวียดนาม คือ ภาวะเงินเฟ้อที่รุนแรง โดยเฉพาะเมื่อ ค.ศ. 1986 อัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 300 และเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 500 ในค.ศ. 1988³ เวียดนามประสบปัญหาอัตราเงินเฟ้อสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในระบบธนาคาร ส่งผลทำให้ประชาชนกักตุนสินค้าจำนวนมากเพราะสภาวะเงินเฟ้อทำให้เงินดัมที่ประชาชนถือครองอยู่นั้นมีมูลค่าต่ำมาก

¹ Ibid.

² Ibid. p. 45 – 46.

³ Ibid. p. 47.

ในค.ศ. 1989 รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้สูงกว่าอัตราเงินเฟ้อ ดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์สูงถึงร้อยละ 9 ต่อเดือน และเงินฝากประจำ 3 เดือนสูงถึงร้อยละ 12 ต่อเดือน ขณะที่อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 3.3 ต่อเดือน¹ การจัดระบบดอกเบี้ยที่สูงกว่าอัตราเงินเฟ้อนำไปสู่สภาพอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง ขณะเดียวกันก็ทำให้ราคาสินค้าแพงขึ้นทำให้ประชาชนหันไปกักตุนสินค้าเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ที่ผ่านมานั้น รัฐวิสาหกิจบางแห่งมักสะสมสินค้าสำรองไว้พอสำหรับความต้องการของประชาชนในแต่ละปี สำหรับระดับครัวเรือนต่างๆ นั้นก็มักจะกักตุนสินค้าอุปโภคบริโภคจำเป็นพื้นฐาน พฤติกรรมดังกล่าวนำไปสู่ภาวะชลottedตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐวิสาหกิจ แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการยกเลิกการสะสมสินค้าเพื่อรองรับความต้องการในตลาด และหลีกเลี่ยงที่นำไปสู่การล้มละลายของธนาคารอีกประการหนึ่ง เมื่อตลาดขาดแคลนสินค้า รัฐวิสาหกิจก็จะเพิ่มกำลังการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งส่งผลทำให้ราคาสินค้าลดลง และอัตราเงินเฟ้อลดต่ำลงมาด้วย²

การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้สูงขึ้นทำให้การออมเงินเพิ่มสูงขึ้น เมื่อประชาชนนำเงินฝากธนาคารทำให้ทางการเงินสามารถจัดตั้งกองทุนการเงินภายในประเทศ เพื่อพัฒนาโครงการต่าง ๆ³ แทนการพิมพ์ธนบัตรอย่างที่เคยปฏิบัติมาในอดีต และการกู้ยืมเงินจากต่างชาติในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ในทางกลับกัน การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยส่งผลต่อรัฐวิสาหกิจเนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในระดับสูง รัฐวิสาหกิจหลายแห่งไม่สามารถชำระหนี้สินแก่ธนาคารได้ รัฐจึงกำหนดอัตราเงินกู้ยืมของธนาคารมีราคาต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ตลอดจนพยายามผลักดันการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพ และมีผลกำไรมากกว่าที่ผ่านมาด้วยการลดจำนวนคนงาน ลดกำลังการผลิตและปรับปรุงองค์กรให้เล็กลง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ⁴

อย่างไรก็ตามหลังจากนำมาตรการอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวมาใช้ได้ไม่นานนักก็ประสบความล้มเหลว ใน ค.ศ. 1990 และ 1991 ประชาชนหันกลับไปถือครองทองคำ และเงินดอลลาร์สหรัฐเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อและภาวะราคาสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้น แต่รัฐยังคงมาตรการอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงต่อไป จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1995 อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับร้อยละ 21 ขณะที่อัตราเงินเฟ้ออยู่ที่ระดับร้อยละ 12.7⁵ รัฐสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่เงินดอมและทำให้ประชาชนถือครองทองคำและเงินดอลลาร์สหรัฐลดลง แม้ว่ามาตรการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากจะประสบผลสำเร็จก็ตาม แต่ในด้านธุรกิจอัตราดอกเบี้ยสูงเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนของภาคเอกชน รวมทั้งยังสร้างความลังเลใจแก่นักลงทุนและการเติบโตของธุรกิจที่ชลottedตัวลง

¹ Ibid.

² Vo Dai Louc. "Monetary Stabilization : The Vietnamese Experience", *Vietnam in a Changing World* p. 73.

³ Chan Hang Tiak, *op.cit.* : P. 48.

⁴ Ibid. : p. 49.

⁵ Ibid.

แม้ว่ารัฐจะลดอัตราภาษีเงินได้ลงในเวลาต่อมาก็ตาม

ตารางแสดงอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ช่วง ค.ศ. 1989 – 1990

Month	Interest rate*	Inflation rate
1989		
November	2.6	2.6
December	2.6	3.0
1990		
January	2.6	2.9
February	2.4	3.8
March	1.8	1.9
April	1.8	2.5
May	1.8	2.6
June	1.8	2.1
July	1.8	3.6
August	1.8	5.7
September	1.8	4.3
October	1.8	6.1
November	1.8	7.9
December	1.8	8.8

ที่มา : Vo Dai Luoc. (1996). "Monetary Stabilization : The Vietnamese Experience," in Vietnam in a Changing World. : p.81

การปฏิรูประบบธนาคาร

ค.ศ. 1988 รัฐมีมาตรการปฏิรูปธนาคารด้วยการแยกธนาคารชาติ และธนาคารพาณิชย์ออกจากกัน เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่ด้านธุรกิจต่างๆ ทั้งยังเป็นธนาคารของรัฐวิสาหกิจที่สนับสนุนด้านเงินทุนแก่รัฐวิสาหกิจเป็นหลัก นโยบายจัดระบบการเงิน รัฐกำหนดเงินทุนสำรองของธนาคาร ว่าธนาคารจะต้องมีเงินทุนสำรองไม่ต่ำกว่า 15% ของเงินฝากทั้งหมด¹ แต่ในทางปฏิบัติระบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาเพราะธนาคาร

¹ Chan Hiang Tiak. *Op.cit.* p. 51.

ไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐกำหนดไว้ได้ สภาพเศรษฐกิจของเวียดนามจึงประสบปัญหาขาดเงินกู้สำหรับธุรกิจ ประชาชนจึงหันไปกู้เงินนอกระบบในตลาดมืด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะประการแรก ธนาคารพาณิชย์มีกฎระเบียบเคร่งครัดในการปล่อยเงินกู้ และพิจารณาแนวโน้มของธุรกิจของผู้กู้เป็นสำคัญขณะที่ตลาดมืดปล่อยเงินกู้ง่ายกว่ารูปแบบที่เป็นทางการ ประการที่สอง ธนาคารมักจ่ายเงินกู้แก่รัฐวิสาหกิจและรัฐบาล ซึ่งเป็นหุ้นส่วนใหญ่ของธนาคาร ตลอดจนธนาคารจำกัดวงเงินกู้แก่วิสาหกิจเอกชนและร้านค้าขนาดเล็ก ดังนั้นวิสาหกิจเหล่านั้นจึงหันไปกู้ยืมเงินจากตลาดมืด ประการที่สาม ชาวเวียดนามรู้สึกอึดอัดต่อการติดต่อกับธนาคารที่มีรูปแบบเป็นทางการ และเกรงว่ารัฐจะตรวจสอบฐานะความร่ำรวย นอกเหนือจากนั้นระบบภาษีที่จัดเก็บจากประชาชนขาดประสิทธิภาพ จึงง่ายต่อการเลี่ยงภาษี ซึ่งประชาชนเองก็ไม่ต้องการจ่ายภาษีเงินได้อยู่แล้ว ¹

มาตรการที่รัฐแยกธนาคารชาติและธนาคารพาณิชย์ออกจากกัน เพื่อกระจายอำนาจด้านธุรกิจแก่ธนาคารพาณิชย์นั้น ในทางปฏิบัติ ธนาคารพาณิชย์ยังไม่มีลักษณะของธนาคารพาณิชย์อย่างแท้จริง ซึ่งในเวลาต่อมา เมื่อ ค.ศ. 1990 รัฐออกกฎหมายยกเลิกข้อจำกัดของธนาคารพาณิชย์ เพื่อสร้างระบบแข่งขันอย่างแท้จริง โดยธนาคารสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยได้เองตามกลไกตลาด ² รวมทั้งรัฐอนุญาตให้ธนาคารต่างประเทศดำเนินการในเวียดนามได้ ซึ่งได้แก่ ธนาคารของอังกฤษ ธนาคารของฝรั่งเศส และธนาคารของไทย เป็นต้น ³

การใช้กลไกราคาตลาด

ระบบควบคุมจากส่วนกลางที่ราคาผลผลิตถูกกำหนดคงที่นั้นเพิ่มภาระทางการเงินให้แก่รัฐ เนื่องจากรัฐจำเป็นต้องซื้อวัตถุดิบและสินค้าจากต่างประเทศราคาสูง แต่ต้องขายสินค้าเหล่านั้นในราคาถูก เพราะรัฐประกันราคาวัตถุดิบ และยังรับซื้อสินค้าเหล่านั้น ⁴ รัฐจึงดำเนินการปฏิรูปราคาโดยใช้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคาสินค้าใน ค.ศ. 1989 แต่รัฐยังคงสงวนสิทธิ์ควบคุมราคาสินค้าบางชนิดที่จำเป็นด้านการสื่อสารคมนาคมขนส่ง ไฟฟ้า ปิโตรเลียมและน้ำมัน รวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นพื้นฐานจำพวกข้าว ส่วนสินค้านอกเหนือการควบคุม รัฐอนุญาตให้วิสาหกิจปรับปรุง ขนาด ปริมาณ และราคาตามกลไกตลาดได้

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวยังไม่ชัดเจน เช่น กรณีที่ ดร.ทาร์ (Tar) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของเวียดนาม กล่าวในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1996 ไว้ว่าตั้งแต่ ค.ศ. 1992 เป็นต้นมานั้น รัฐเข้าแทรกแซงราคาเพียงแต่ราคาสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า เนื่องจากเป็นสินค้าสำคัญที่รัฐควบคุม ขณะเดียวกันรัฐปล่อยให้ราคาข้าวเป็นไปตาม

¹ Ibid.

² International Monetary Fund. *Op.cit.* : p. 15-16.

³ *Far Eastern Economic Review*. Asia 1991 Year Book.: p. 240.

⁴ Vo Nhan Tri. (1990). *Vietnam's Economic since 1975*. p. 200.

กลไกตลาดปราศจากการแทรกแซงของรัฐ¹ นอกจากนี้นาย ฟาม อู เอื่อง (Pham Uu Hoang) เจ้าหน้าที่สำนักงานการค้าต่างประเทศในฮานอย กล่าวใน ค.ศ. 1996 ถึงการดำเนินการแทรกแซงราคารูปนซีเมนต์ให้สูงขึ้นในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1995 อีกทั้งยังมีการแทรกแซงราคาน้ำตาลอีกด้วย การแทรกแซงราคาดังกล่าว เจ้าหน้าที่ระดับสูงของเวียดนาม กล่าวย่ำถึง ความจำเป็นของรัฐบาลที่ต้องควบคุมราคาสินค้าบางประเภท โดยเฉพาะราคาสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า น้ำในพื้นที่ชนบท และที่ดินเพื่อให้เข้าประกอบการของรัฐวิสาหกิจและที่อยู่อาศัย² เป็นต้น

มาตรการที่รัฐยังคงแทรกแซงราคาดังกล่าวส่งผลต่อการลงทุนของต่างชาติ เนื่องจากนักลงทุนลังเลใจที่จะลงทุนในโครงการต่างๆ เนื่องจากเกรงว่าจะถูกรัฐเข้าแทรกแซงราคาสินค้าที่ตนผลิต³

การปฏิรูปด้านการค้า

การปฏิรูปด้านการค้าและธุรกิจของเวียดนาม ก่อน ค.ศ. 1986 เวียดนามรับรูปแบบการวางแผนงานจากส่วนกลางของสหภาพโซเวียตในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักภายใต้การอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นหลัก รัฐเป็นผู้วางแผนและกำหนดว่าหน่วยการผลิตแต่ละหน่วยของรัฐ (State Owned Enterprise – SOE) จะต้องผลิตผลผลิตตามที่รัฐกำหนด หน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในกระบวนการผลิตเลย มีหน้าที่เพียงรับคำสั่งและปฏิบัติตามแม้ว่าหน่วยงานผลิตต้องการผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น แต่ไม่มีอำนาจที่จะทำเช่นนั้นได้ แม้ว่าการเลือกหาวัตถุดิบที่หน่วยผลิตเห็นว่าจะหาวัตถุดิบที่ดีกว่าที่รัฐจัดสรรหามาได้นั้น แต่ก็ไม่มีสิทธิและอำนาจที่จะทำโดยรัฐบาลจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรวัตถุดิบในการผลิตรวมทั้งให้การสนับสนุนการเงินและแรงงาน หน่วยงานผลิตนี้กระจายอยู่ทั่วประเทศโดยในส่วนกลางมีหน่วยงานระดับกระทรวงเป็นผู้ควบคุมในต่างจังหวัดก็มีคณะกรรมการระดับจังหวัดหรือเมืองดูแล⁴ ดังนั้นการดำเนินธุรกิจจึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงกำไร ขาดทุน หรือรับผิดชอบต่อใคร แม้การผลิตจะไม่คุ้มทุน รัฐบาลก็เป็นผู้รับผิดชอบ และเมื่อผลิตผลเรียบร้อย ก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการจำหน่ายแจกผลผลิต เพราะส่วนกลางเข้าควบคุมตลาด กลไกการตลาดรวมทั้งกำหนดราคาสินค้าเอง ดังนั้นหน่วยผลิตหรือวิสาหกิจของรัฐจำนวนมากจึงทำงานไร้ประสิทธิภาพ การใช้วัตถุดิบและทรัพยากรการผลิตต่างๆ ไม่คุ้มค่า ตลอดจนรัฐวิสาหกิจเกิดความเฉื่อยชา⁵ การทุจริตเกิดขึ้นมากมายในรัฐวิสาหกิจนับหมื่นแห่งทั่วประเทศ รัฐต้องหาทางแก้ไขปัญหารัฐวิสาหกิจที่ไร้ประสิทธิภาพ และมีหนี้สิน

¹ Chan Hiang Tiak. *Op.Cit.* p. 50.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ สุต จอนเจดสิน. *เล่มเดิม*. หน้า 60.

⁵ *แหล่งเดิม*.

ด้วยการยุบหน่วยงานที่มีปัญหา รวมทั้งปฏิรูประบบบริหารจัดการวิสาหกิจเหล่านี้ใหม่ด้วยการประกาศนโยบายเปิดเสรีทางธุรกิจ ลดการควบคุมจากส่วนกลาง และรัฐตั้งเป้าหมายให้เอกชนเข้ามาเป็นเจ้าของธุรกิจบางประเภท¹ ตั้งแต่ ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา รัฐบาลเริ่มมีปัญหากการเงิน เนื่องจากการที่เวียดนามส่งกำลังทหารจำนวนมากเข้ายึดครองประเทศกัมพูชา ตั้งแต่ ค.ศ. 1979 ทำให้ทรัพยากรจำนวนมากต้องนำไปใช้ในกิจกรรมสงครามมากกว่าการนำงบประมาณมาพัฒนาประเทศ รายได้ของรัฐบาลที่เคยได้ร้อยละ 80 ใน ค.ศ. 1980 เหลือเพียงร้อยละ 30 ในปี ค.ศ. 1989 ตลอดจนความช่วยเหลือจากประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกและสหภาพโซเวียต ซึ่งเผชิญกับวิกฤตการเงินจนต้องหยุดให้ความช่วยเหลือในที่สุด ใน ค.ศ. 1991 เป็นต้นมา ส่งผลทำให้เวียดนามขาดเงินที่นำไปจ่ายส่วนต่างๆ ของราคาสินค้าที่อยู่นอกเหนือการผลิตของรัฐ ด้วยเหตุดังกล่าวนับแต่ ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา รัฐได้ยกเลิกเงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ในการซื้อวัตถุดิบราคาถูกเพื่อผลิตสินค้า รวมทั้งยกเลิกการจ่ายเงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ และเริ่มเปิดเสรีราคาสินค้า

ในส่วนของรัฐวิสาหกิจ การที่สหภาพโซเวียตยุติความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ แก่เวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 1991 เป็นต้นมาส่งผลต่อเวียดนามอย่างมาก เนื่องจากเวียดนามปราศจากแหล่งเงินทุนจากภายนอกและรัฐบาลไม่สามารถให้การสนับสนุนทางการเงินได้ รัฐวิสาหกิจจำนวนมากซึ่งมีปัญหากการขาดทุนมาตลอดจึงไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ทางออกคือรัฐต้องขายวิสาหกิจของรัฐให้เอกชน² ใน ค.ศ. 1990-1991 วิสาหกิจของรัฐยังเป็นผู้ถือครองการผลิตด้านอุตสาหกรรมอยู่มากกว่าร้อยละ 70 ธุรกิจอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญ เช่น โทรคมนาคม เหมืองแร่ และการธนาคาร ยังอยู่ในการควบคุมของรัฐโดยสิ้นเชิง การที่รัฐพยายามโอนกิจการต่าง ๆ ไปเป็นของเอกชนนั้นพบปัญหากการต่อต้านจากคนงานซึ่งรวมเป็นคณะกรรมการบริหารวิสาหกิจและมีสัดส่วนในคณะกรรมการสูงถึงร้อยละ 50 นอกจากนี้รัฐยังประสบปัญหาความสับสนในการบริหารวิสาหกิจต่าง ๆ เช่น ปัญหากการไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน ในการดูแลเงินทุนและผลกำไรของหน่วยงาน ซึ่งในรัฐวิสาหกิจหนึ่งเงินทุนถูกแบ่งเป็นหลายประเภท และการที่รัฐวิสาหกิจนั้นเป็นหน่วยงานที่มีการขาดทุนมากกว่าที่จะทำกำไร ดังนั้นจึง ไม่มีใครอยากจะซื้อกิจการที่ประสบปัญหาการเงินอย่างรุนแรง ขณะที่รัฐวิสาหกิจที่ทำกำไรซึ่งมีน้อยนั้นกลับมีผู้สนใจซื้อจำนวนมาก และผู้ที่ได้เป็นเจ้าของวิสาหกิจที่มีกำไรนั้นจะเป็นเพียงสมาชิกพรรคจำนวนน้อยที่รู้ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อย่างดี³ เพื่อแก้ปัญหานี้ รัฐบาลออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อวางแนวทางการโอนกิจการของรัฐไปเป็นของเอกชน เช่น การกำหนดคำจำกัดความและสถานะทางกฎหมายระหว่างรัฐวิสาหกิจ กิจการร่วมทุนรัฐ-เอกชน หรือบริษัทเอกชน เช่น

¹ แหล่งเดิม .

² แหล่งเดิม. หน้า 62.

³ แหล่งเดิม. หน้า 62.

กฎหมายที่ได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1990 และกฎหมายบริษัทที่ประกาศใช้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1991 รัฐออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตั้งบริษัทหรือโอนกิจการ วางแนวทางการถ่ายโอนกิจการของรัฐไปเป็นของเอกชนและจัดตั้งบริษัทร่วมลงทุนระหว่างรัฐกับเอกชนไว้ 4 รูปแบบ คือ ¹

1. จัดตั้งในรูปคณะกรรมการบริหารที่ขึ้นต่อรัฐ
2. จัดตั้งเป็นรูปการลงทุนร่วมในลักษณะร่วมหุ้น
3. ทำสัญญาให้เช่ากิจการ
4. การจัดสรรเงินทุนในกิจการที่จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มความรับผิดชอบด้านการเงินของผู้บริหารกิจการ

อย่างไรก็ตามรัฐมีความพยายามขายกิจการของรัฐแก่เอกชนตั้งแต่ ค.ศ. 1990-1991 เป็นต้นมา แต่รัฐก็ยังเป็นผู้ลงทุนในอุตสาหกรรมใหญ่ของรัฐ ใน ค.ศ. 1991-1995 รัฐลงทุนในกิจการต่าง ๆ ร้อยละ 43 ² นาย โฮ เต้ (Ho Te) รัฐมนตรีกระทรวงการคลังของเวียดนาม ค.ศ. 1996 ระบุว่ารัฐวิสาหกิจเพียงร้อยละ 21 ที่ดำเนินกิจการโดยมีผลกำไรและในจำนวนนี้มีวิสาหกิจเพียงร้อยละ 1.3 ทำกำไรเกิน 10,000 ล้านด่ง (Dong) วิสาหกิจอื่น ๆ ร้อยละ 15 ดำเนินกิจการอยู่ได้แต่ไม่มีกำไร ส่วนวิสาหกิจนอกเหนือที่กล่าวมานั้นประมาณร้อยละ 70 ทำกำไรเพียงบริษัทละ 1000 ล้านด่ง ใน ค.ศ. 1994 วิสาหกิจของรัฐเหล่านี้มีรายได้ให้รัฐเพียงร้อยละ 30 และหากคิดหักมูลค่าของทรัพย์สินหรือที่ดินที่บริษัทเหล่านี้ถือครองโดยประเมินราคาทรัพย์สินตามราคาตลาดแล้ว กล่าวได้ว่าบริษัทเหล่านี้แทบไม่ได้อำนาจได้แก่รัฐเลย ³

การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ

ในช่วง ค.ศ. 1991-1995 ผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมโดยภาพรวมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละร้อยละ 13.5 ⁴ สัดส่วนของอุตสาหกรรมจาก 24% ของภาคการผลิตทั้งหมด ในปี 1991 เป็นร้อยละ 30 ในปี 1995 ⁵ ประมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมมาจากอุตสาหกรรมหลัก คือ อุตสาหกรรมเชื้อเพลิง ไฟฟ้า และเครื่องจักรกล ประมาณร้อยละ 16 ของผลผลิตทั้งหมดมาจากอุตสาหกรรมเชื้อเพลิง และผลผลิตเชื้อเพลิงที่เพิ่มขึ้นมาจากการค้นพบแหล่งน้ำมันดิบใหม่ ๆ และมีการลงทุนจากต่างประเทศสูง การผลิตน้ำมันดิบจึงเพิ่มขึ้นสูงจาก 4 ล้านตัน ในปี 1991 เป็น 7.7 ล้านตัน ในปี ค.ศ. 1995 เนื่องจากเวียดนามไม่มีโรงกลั่นน้ำมันทำให้ต้อง

¹ แหล่งเดิม. หน้า 64.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม. หน้า 65-65

⁴ Nguyen Sinh Cuc. (1997). "Vietnamese Economy : Actual Situation in 1996, Prospects For 1997". *Vietnam Economic Review*. No.2 (38), 1997. p.11

⁵ International Monetary Fund. March 1996. *op.cit.* p.11

ส่งออกน้ำมันดิบทั้งหมด ซึ่งในบรรดาจำนวนที่ส่งออกนั้นส่วนใหญ่ส่งไปยังญี่ปุ่น¹ ส่วนอุตสาหกรรมเบานั้น อุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ คือ อุตสาหกรรมอาหารและอาหารแช่แข็ง รองลงมาคือผลิตภัณฑ์สิ่งทอ คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 3 และ 1 ใน 10 ของผลผลิต อุตสาหกรรมทั้งหมดตามลำดับ ในระหว่าง ค.ศ. 1991-1995 ผลผลิตอุตสาหกรรมอาหารและอาหารแช่แข็งมีอัตราเพิ่มขึ้นราวปีละร้อยละ 10 ขณะที่ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอเพิ่มขึ้นราวปีละร้อยละ 11²

การพัฒนาอุตสาหกรรมของเวียดนามนั้น ส่วนใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะการผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ตลอดจนอุตสาหกรรมสิ่งทอ เคมี การแปรรูปยางพาราและวัสดุก่อสร้าง นอกจากนี้การพัฒนาอุตสาหกรรมรัฐต้องการเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าและสนองความต้องการภายในประเทศเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ตามแผนพัฒนาอุตสาหกรรมรัฐเองต้องการการลงทุนในโครงการต่าง ๆ แต่ขาดแคลนเงินทุน ดังนั้นเมื่อเวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจไปสู่ระบบทุนนิยม นโยบายสำคัญประการหนึ่งคือการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้เวียดนามต้องการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การลงทุนจากต่างประเทศได้รับการสนับสนุนจากรัฐตั้งแต่ ค.ศ. 1988 รัฐออกกฎหมายว่าด้วยการลงทุนหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายว่าด้วยการลงทุน ค.ศ. 1987 หรือ ค.ศ. 1990 ซึ่งรัฐออกกฎหมายอนุญาตให้ธุรกิจเอกชนของเวียดนามเข้าร่วมทุนกับธุรกิจจากต่างประเทศ ทั้งในรูปขององค์กรหรือปัจเจกชนโดยตรงได้ ค.ศ. 1992 รัฐแก้ไขกฎหมายเพื่อลดปัญหาอันเกิดจากเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนของต่างชาติในเวียดนามและ ค.ศ. 1993 รัฐแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติมที่สำคัญ คือ มติรัฐบาลที่ 29 กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อชักจูง ชาวเวียดนามที่พำนักอยู่ต่างประเทศเข้ามาลงทุนในเวียดนาม แต่มาตรการดังกล่าว ยังไม่สามารถชักจูงใจชาวเวียดนามที่อาศัยในต่างประเทศกลับเข้ามาลงทุนและเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จำเป็นจากประเทศตะวันตกแก่เวียดนาม³ ดังนั้นในปี ค.ศ. 1993 รัฐจึงออกกฎหมายอีกฉบับ คือ มติรัฐบาลที่ 87 กำหนดเงื่อนไขและรายละเอียดเพื่อชักชวนให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนกิจการก่อสร้าง และสาธารณูปโภคของรัฐขนาดใหญ่⁴

การลงทุนจากต่างประเทศนั้นกฎหมายดังกล่าวจำแนกการลงทุนไว้เป็น 3 ประเภท คือ⁵

1. บริษัทธุรกิจที่ลงทุนโดยต่างชาติทั้งในรูปที่ต่างชาติลงทุน 100% หรืออยู่ในรูปการลงทุนร่วมกับฝ่ายเวียดนามซึ่งมักจะเป็นการลงทุนร่วมกับวิสาหกิจของรัฐ

¹ ศรีประภา เพชรเมธีศรี. เล่มเดิม. หน้า 112

² International Monetary Fund. *op. cit.*

³ สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 79.

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 79-80.

2. การลงทุนในรูปการทำธุรกิจร่วมกันโดยมีสัญญากำหนดความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย โดยการลงทุนในรูปแบบดังกล่าว ผู้ลงทุนทั้งฝ่ายเวียดนามและต่างชาติจะลงนามในสัญญาที่จะประกอบธุรกิจร่วมกันภายหลังจากที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงวางแผนและการลงทุน โดยแต่ละฝ่ายต่างถือความรับผิดชอบทางกฎหมายที่ฝ่ายตนเกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายผู้ลงทุนของเวียดนาม มีหน้าที่ต้องจ่ายภาษีตามอัตราภาษีธุรกิจของเวียดนาม ขณะที่ผู้ลงทุนจากต่างชาติจ่ายภาษีตามอัตราภาษีการลงทุนจากต่างประเทศ เป็นต้น

3. การลงทุนในรูปแบบ BOT (Building Operation Transfer) การลงทุนประเภทนี้ ได้แก่ การลงทุนที่ผู้ลงทุนลงนามในสัญญาที่ได้รับอนุมัติโดยรัฐบาลเพื่อลงทุนในกิจการก่อสร้าง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติหรือการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐาน รวมทั้งการขยาย ปรับปรุง ยกกระดับสาธารณูปโภคเหล่านี้ และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาในสัญญา ผู้ลงทุนต้องโอนกิจการเหล่านี้ให้กับรัฐบาลเวียดนามโดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทน

การลงทุนจากต่างประเทศข้างต้นได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐบาลเวียดนาม โดยที่รัฐบาลเวียดนามคำประกันว่า¹

1. รัฐบาลยินดีต้อนรับและสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งในรูปปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่จะเข้ามาลงทุนในเวียดนาม ทั้งในรูปเงินทุนและเทคโนโลยี โดยรัฐบาลจะให้ความมั่นใจต่อผู้ลงทุนในเรื่องการเป็นเจ้าของกิจการ สิทธิและผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน รวมทั้งจะสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการลงทุน

2. ในระยะเวลาของการลงทุน รัฐบาลจะไม่ใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อเข้ายึดทุนและทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้ลงทุนทั้งในรูปองค์กรและเอกชน นอกจากนี้รัฐบาลจะไม่โอนกิจการของชาวต่างชาติมาเป็นของรัฐ

3. ผู้ลงทุนต่างชาติมีสิทธิที่จะโยกย้ายเงินตราที่เกิดจากผลประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจไปต่างประเทศ หลังจากเสียภาษีการโอนเงินตราดังกล่าวแก่รัฐร้อยละ 5-10

4. ผู้ลงทุนต่างชาติมีสิทธิใช้ประโยชน์จากที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรต่าง ๆ ของเวียดนาม หลังจากจ่ายค่าเช่าและภาษีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ แล้ว

5. ผู้ลงทุนต่างชาติจะได้รับสิทธิพิเศษเกี่ยวกับภาษี เช่น การยกเว้นภาษีนำเข้า ที่เกี่ยวกับเครื่องจักรกลหรือวัตถุดิบที่นำเข้ามาเพื่อใช้ในการลงทุนก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ เพื่อดำเนินกิจการของบริษัท การยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบที่นำมาผลิตเป็นสินค้าส่งออก เป็นต้น

นอกจากนี้รัฐจะกำหนดหลักการส่งเสริมการลงทุนอย่างกว้าง ๆ แล้ว กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศยังกำหนดรายละเอียดของการลงทุนจากต่างประเทศแต่ละประเภท

¹ แหล่งเดิม. หน้า 80.

ไว้อีก เช่น¹

การลงทุนในรูปแบบบริษัทธุรกิจ (Foreign capital invested enterprise) ผู้ลงทุนได้รับอนุญาตให้เปิดบัญชีซึ่งอาจเป็นบัญชีเงินตราเวียดนามหรือบัญชีเงินสกุลต่างประเทศกับธนาคารชาติเวียดนาม หรือธนาคารของต่างประเทศที่ได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้เปิดสาขาในเวียดนาม โดยที่ผู้ลงทุนสามารถโอนย้ายเงินในบัญชีของตนได้ ทั้งนี้ผู้ลงทุนจะต้องเสียภาษีที่ได้จากผลประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจในอัตราร้อยละ 15-25 ในธุรกิจบางประเภทรัฐจะยกเว้นไม่เก็บภาษีใน 2 ปีแรก และจะเก็บภาษีเพียงครึ่งหนึ่งของอัตราภาษีที่กำหนดไว้ในสองปีถัดไป ส่วนระยะเวลาในการทำธุรกิจลงทุนประเภทนี้ กำหนดไว้ให้ไม่เกิน 50 ปี และอาจจะขยายเวลาดำเนินธุรกิจออกไปเมื่อครบกำหนด แต่จะไม่เกิน 70 ปี รวมทั้งเวลาที่ขยายสัญญาออกไปแล้ว

การลงทุนในรูปแบบการลงทุนร่วม (Joint venture enterprise) การลงทุนประเภทนี้ คู่สัญญาจากต่างประเทศจะเป็นผู้รับผิดชอบการลงทุนในด้านต่าง ๆ คือ การจัดหาเงินตราต่างประเทศ การจัดหาและสร้างอาคาร การจัดหาอุปกรณ์เครื่องจักรกล และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง การจัดการเรื่องสิทธิบัตร โดยคู่สัญญาทางฝ่ายเวียดนามซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรัฐวิสาหกิจ จะรับผิดชอบในการจัดหาเงินตราเวียดนามและเงินตราต่างประเทศ การจัดหาทรัพยากรธรรมชาติ การจัดเตรียมการก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดหาที่ดิน และการใช้ที่ดินตามกฎหมายของเวียดนามที่กำหนดไว้ นอกจากนี้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายยังมีสิทธิในการกำหนดรายละเอียดในการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ เช่น การจัดหาบริษัทเพื่อทำประกันในทรัพย์สินที่ลงทุนร่วมกัน การกำหนดอัตราส่วนของผลผลิตที่จะส่งออกและจำหน่ายภายในตลาดในประเทศ รวมทั้งการกำหนดราคาสินค้า เป็นต้น

การลงทุนในรูปแบบการทำธุรกิจร่วมกันโดยมีสัญญา (Contractual Business Cooperation) ผู้ลงทุนทั้งฝ่ายเวียดนามและต่างประเทศจะตกลงกันในรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นสัญญา เช่น รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทและจุดมุ่งหมายของการดำเนินธุรกิจ ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่รับผิดชอบสำคัญคือการจ่ายภาษี โดยฝ่ายผู้ลงทุนต่างชาติจ่ายตามอัตราที่กำหนดโดยกฎหมายการลงทุนจากต่างชาติ ฝ่ายเวียดนามจ่ายภาษีตามอัตราที่กำหนดไว้ในการลงทุนของชาวเวียดนาม สัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายกำหนดจะมีผลต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากกระทรวงวางแผนและการลงทุนแล้วเท่านั้น รวมทั้งหากจะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในสัญญาจะต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงวางแผนและการลงทุนเช่นกัน

การลงทุนแบบ B.O.T. การลงทุนจากต่างประเทศในประเภทนี้นั้นถือเป็นการลงทุนขนาดใหญ่ที่จำเป็นต้องได้รับอนุมัติจากรัฐก่อน ผู้ลงทุนจะได้รับสิทธิต่าง ๆ คือ การได้รับยกเว้นการเก็บภาษีจากผลประโยชน์ที่ได้จากการลงทุนเป็นระยะเวลา 4 ปี จากนั้นจะได้รับการลดหย่อนภาษีโดยเก็บภาษีเพียงครึ่งหนึ่งของอัตราภาษีที่กำหนดเป็นเวลาอีก 4 ปี การโยกย้ายเงิน

¹ แหล่งเดิม. หน้า 81-82.

ผลประโยชน์ออกนอกประเทศจะเสียภาษีร้อยละ 5 นอกจากนี้ผู้ลงทุนจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องจ่ายภาษีในการนำเข้าวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรกลที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน การได้รับสิทธิที่จะเปิดบัญชีเงินกู้ภายในประเทศกับธนาคารต่างชาติและได้สิทธิพิเศษต่าง ๆ ในการกู้ยืม ที่สำคัญคือรัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญกับการลงทุนแบบ B.O.T. เป็นอันดับแรก และโครงการที่ได้รับอนุมัติจากรัฐบาลจะได้รับสิทธิพิเศษในการพิจารณาอนุมัติให้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของเวียดนามเป็นอันดับแรกด้วย เช่นที่ดิน ถนน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมทั้งยังยกเว้นไม่เก็บภาษีค่าเช่าที่ดินสำหรับโครงการ B.O.T. ที่ได้รับอนุมัติในระหว่างระยะเวลาดำเนินการผู้ลงทุนยังสามารถเซ็นสัญญาว่าจ้างทั้งชาวเวียดนามและชาวต่างชาติเข้ามาเป็นบริษัทคู่สัญญาย่อย (sub-contractors) ของโครงการ โดยที่เจ้าของโครงการ B.O.T. มีสิทธิในการอนุญาตให้คู่สัญญาย่อยใช้ทรัพย์สินต่าง ๆ ของโครงการรวมทั้งสิทธิการใช้ที่ดินด้วย

บทที่ 3

ปัญหาของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายโด้ยเม้ย ค.ศ.1986 – 1997

ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด้ยเม้ย

โครงสร้างการบริหารงานราชการแผ่นดิน

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Vietnam Communist Party) เป็นองค์กรสูงสุดเพียงองค์กรเดียวที่ควบคุมการใช้อำนาจอธิปไตย บริหารและตุลาการ รวมทั้งการใช้จ่ายทหาร ทั้งนี้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมีระบบการปกครองแบบรัฐสภาที่มีสภาเดียวโดยพรรคฯ ควบคุมอำนาจผูกขาดเพียงผู้เดียว การประชุมรัฐสภาของเวียดนามจะจัดขึ้นเพื่อเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาโดยพรรคฯเสนอรายชื่อผู้สมัครให้ประชาชนเวียดนามเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ รัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ. 1992 กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิก 5 ปีต่อครั้ง ในการเลือกตั้งดังกล่าว เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 มีสมาชิกรัฐสภาจำนวน 450 คน สมาชิกรัฐสภาหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสภาแห่งชาตินี้ มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญ คือ ตรากฎหมาย รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ พิจารณานุมัติงบประมาณ ตลอดจนสามารถแต่งตั้งถอดถอนฝ่ายบริหารได้แก่ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี หรือประธานศาลสูงสุดตามที่ประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรีเสนอ แต่ในทางปฏิบัติสมาชิกรัฐสภาไม่มีบทบาทดังที่รัฐธรรมนูญกำหนด หากแต่ทำหน้าที่เพียงลงมติตามที่ฝ่ายบริหารเสนอเท่านั้น นอกจากรูปแบบการปกครองระดับชาติแล้ว ในระดับท้องถิ่นก็มีการเลือกตั้งสภาประชาชนระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับมหานคร จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน สมาชิกสภาประชาชนแต่ละระดับจะทำหน้าที่แทนประชาชนในระดับนั้นและปฏิบัติตามคำสั่งจากหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป อนึ่ง การปกครองภายในพรรคคอมมิวนิสต์มีรูปแบบการปกครองที่แยกองค์กรปกครองที่กำหนดนโยบายออกจากองค์กรฝ่ายบริหารซึ่งดำเนินการตามนโยบาย ในที่นี้จะกล่าวถึงองค์กรปกครองและองค์กรฝ่ายบริหารที่สำคัญดังนี้

องค์กรฝ่ายปกครอง

องค์กรฝ่ายปกครองที่สำคัญ ได้แก่ กรมการเมือง คณะกรรมการกลางพรรค และคณะกรรมการประชาชนระดับต่าง ๆ ในปี 1969 ผู้นำของเวียดนามก็ไม่มีผู้นำคนใดที่มีอำนาจและมีอิทธิพลมากเท่ากับโฮจิมินห์เลย ในกลุ่มผู้นำพรรคฯ ในกรมการเมืองตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯ เป็นตำแหน่ง ที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดแนวทางของพรรคฯ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมกู้ชาติร่วมสมัยกับโฮจิมินห์ หรือเป็นผู้ที่มีแนวคิดและสืบทอดอุดมการณ์คอมมิวนิสต์

กรรมการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญจากการประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคฯ ครั้งที่ 8 ค.ศ.1996 คือจำนวนสมาชิกกรรมการเมือง 19 คน มีสมาชิกเก่าเพียง 7 คน เท่านั้นที่ได้รับเลือกเข้ามาในกรรมการเมือง ส่วนที่เหลืออีก 12 คน เป็นผู้ที่คัดเลือกเข้ามาใหม่ หนึ่งในจำนวนนั้นคือ นางเหงียน ทิ ซวน มี (Nguyen Thi Xuan My) นับเป็นสตรีที่ได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิกกรรมการเมืองเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของพรรคฯ และกรรมการเมือง

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาสมาชิกของกรรมการเมืองที่มีอยู่ 19 คนนั้น ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในฐานะผู้นำสูงสุดของพรรคมีเพียง 5 คนเท่านั้น การปกครองของกรรมการเมืองในฐานะองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดของพรรค เป็นศูนย์กลางอำนาจที่ประสบความสำเร็จในฐานะผู้นำในภาวะสงครามที่ยึดเยื้อกับมหาอำนาจ ซึ่งทำให้กรรมการเมืองเป็นองค์กรที่มีบทบาทนำของพรรค กระบวนการที่ผูกขาดอำนาจการเมืองของกรรมการเมืองนั้น แม้โดยหลักการจะต้องตัดสินใจร่วมกันในลักษณะผู้นำร่วมกันโดยอาศัยความเห็นพ้องต้องกัน ในทางปฏิบัติการกำหนดนโยบายร่วมกันของกรรมการเมือง โดยเฉพาะเรื่องสำคัญเมื่อความคิดเห็นขัดแย้งกัน มักจะมีมติที่ตกลงกันอย่างประนีประนอม หรือไม่ก็เลื่อนการพิจารณาออกไป เพื่อให้กรรมการเมืองอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีวิกฤตรุนแรงทำให้พรรคฯ คงเอกภาพไว้ได้ การกำหนดนโยบายที่ล่าช้าและรวมขอมกันนั้นส่งผลต่อการบริหารงานของรัฐบาล ที่ไม่สามารถปฏิบัติงานแนะทาง และวิธีการบริหารที่มีประสิทธิภาพได้

คณะกรรมการกลาง (Central Committee)

คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ คณะกรรมการกลางมีหน้าที่เป็นตัวแทนของสมัชชาพรรคในเวลาที่พรรคฯ ไม่มีการประชุมใหญ่ มีอำนาจเรียกประชุมวิสามัญในกรณีพิเศษ จัดประชุมใหญ่ของพรรคฯ พิจารณาความคิดริเริ่มเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของพรรคฯ พิจารณากิจการเกี่ยวกับมวลชน พิจารณาข้อกำหนดต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมความสัมพันธ์ภายในและนอกพรรค² กำหนดกฎเกณฑ์ความประพฤติของแกนนำที่ปฏิบัติการของพรรค (Cadre) ตลอดจนวางระเบียบกฎเกณฑ์ของสมาชิกพรรคและระเบียบการเงินของพรรค นอกจากนี้คณะกรรมการกลางพรรค มีหน้าที่คัดสรรสมาชิกของคณะกรรมการกลางจำนวนหนึ่งเพื่อเสนอรายชื่อเข้าสู่ที่ประชุมสมัชชาพรรคฯ เพื่อดำรง ตำแหน่งคณะกรรมการเมือง

คณะกรรมการระดับพรรค (Party Committee)

คณะกรรมการระดับพรรค เป็นองค์กรของรัฐในการปกครองท้องถิ่นอยู่ในทุกระดับตั้งแต่ระดับจังหวัดหรือมหานคร (ระดับมหานคร ได้แก่ ฮานอย โฮจิมินห์ ไฮฟองและดานัง) จนถึงระดับล่างลงไป คณะกรรมการระดับพรรคในแต่ละระดับ ทำหน้าที่ สื่อสารกับองค์กรของพรรคฯ ในระดับเหนือและระดับล่าง บริหารกิจการที่ได้รับมอบหมายจากระดับบนหรือมติของพรรคฯ ตามการประชุมพรรคในระดับนั้นๆ ควบคุมและตรวจสอบกิจกรรมของพรรคฯ ในระดับที่ตนรับผิดชอบ และบริหารงานประชุมสภาของพรรคฯ

นอกเหนือจากองค์กรข้างต้นแล้ว ยังมีองค์กรระดับล่างของพรรค หรือ องค์กรระดับพื้นฐานของพรรค (Party Cell) กระจายอยู่ทั่วไปในกองทัพ โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัท รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการ ตำบลหรือหมู่บ้าน โดยจะมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 คน

องค์กรฝ่ายบริหาร

องค์กรบริหารของเวียดนามที่สำคัญได้แก่ ประธานาธิบดี รัฐบาล และข้าราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ทั่วประเทศ ในที่นี้จะกล่าวถึง ประธานาธิบดีและรัฐบาล เท่านั้น

ประธานาธิบดี

ประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี ประธานาธิบดีเป็นองค์กรในฐานะประมุขฝ่ายบริหาร รวมทั้งยังเป็นประธานสภาความมั่นคงและป้องกันแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1992 ระบุหน้าที่ของประธานาธิบดีที่สำคัญ คือ เป็นผู้ลงนามประกาศใช้รัฐธรรมนูญและกฎหมาย เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของสามเหล่าทัพ แต่งตั้งถอดถอนบุคคลสำคัญในตำแหน่งบริหารคือ รองประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานศาลสูงสุด และ ประธานสำนักงานตรวจตราควบคุมประชาชนซึ่งเป็นตำแหน่งใหม่ทำหน้าที่แทนอัยการสูงสุดตามมติของรัฐสภา ประกาศสงครามตามมติรัฐสภา ประกาศภาวะฉุกเฉินตามมติของรัฐสภา ตลอดจนแต่งตั้งทูตไปประจำต่างประเทศ และรับสาส์นตราตั้งจากทูตต่างประเทศ เป็นต้น

รัฐบาล

รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรบริหารงานสูงสุด รัฐบาลเป็นผู้นำนโยบายของพรรคและกฎหมายที่รัฐสภาอนุมัติไปปฏิบัติ ผู้นำรัฐบาลส่วนกลางและท้องถิ่นสามารถตีความนโยบาย และกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ ดังนั้น นายกรัฐมนตรีจึงเป็นบุคคลสำคัญไม่ต่ำกว่าอันดับสามของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม นายกรัฐมนตรีจะได้รับการแต่งตั้งและถอดถอนจากรัฐสภาโดยที่ประธานาธิบดีเป็นผู้เสนอ ส่วนตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอื่น ๆ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอขออนุมัติจากรัฐสภา

ในกรณีที่รัฐสภาไม่มีวาระประชุม คณะกรรมการประจำของรัฐสภาทำหน้าที่อนุมัติหรือไม่อนุมัติแทน สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่ง คือ นับตั้งแต่เวียดนามรวมประเทศอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1976 เป็นต้นมา การแบ่งอำนาจระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรียังไม่ลงตัวนัก ในอดีตนั้นเมื่อโฮจิมินห์ยังมีชีวิตอยู่ โฮจิมินห์ดำรงตำแหน่งสำคัญทั้งในตำแหน่งประธานาธิบดี ประมุขของประเทศและประธานพรรคฯ โดยทั่วไปอำนาจบริหารประเทศอิงبارมีของโฮจิมินห์ แต่ภายหลังเมื่อโฮจิมินห์เสียชีวิตในปี ค.ศ. 1969 การแบ่งแยกอำนาจจึงประสบปัญหาโดยเฉพาะการแข่งขันอำนาจกันในบรรดาผู้นำซึ่งก่อให้เกิดปัญหา

คณะกรรมการประชาชน

คณะกรรมการประชาชน (People's Committee) เป็นสายนงานบริหารของรัฐบาลในระดับท้องถิ่นทั้งระดับประจำจังหวัดหรือมหานคร อำเภอ และตำบล มีรูปแบบการใช้อำนาจ

บริหารที่จำลองแบบการบริหารระดับชาติแต่เป็นองค์กรบริหารขั้นพื้นฐานมีความใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากที่สุด ในแต่ละระดับแบ่งส่วนบริหารออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การแพทย์ การเกษตร อุตสาหกรรม เป็นต้น แต่ละฝ่ายมีพนักงานประจำหรือสังกัดอยู่ในระดับบัญชาของคณะกรรมการประชาชนในระดับนั้น หรือในระดับสูงขึ้นไป ซึ่งเป็นการทำงานเหลื่อมล้ำ และซ้ำซ้อน

ปัญหาโครงสร้างการบริหารงานราชการแผ่นดิน

โครงสร้างการบริหารงานราชการแผ่นดินของเวียดนาม กรมการเมืองเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดของพรรคฯ และศูนย์กลางอำนาจที่สำคัญ นับจากเวียดนามทำสงครามกับประเทศมหาอำนาจเป็นเวลานานส่งผลให้กรมการเมืองเป็นองค์กรที่มีบทบาทนำและผูกขาดอำนาจทางการเมือง การบริหารงานภายในกรมการเมืองสมาชิกกรมการเมือง จะตัดสินใจร่วมกันในลักษณะผู้นำร่วมกันโดยอาศัยความเห็นพ้องต้องกัน เมื่อการกำหนดนโยบายของกรมการเมือง โดยเฉพาะเรื่องสำคัญ สมาชิกมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน สมาชิกมักจะมีมติที่ตกลงกันอย่างประนีประนอม หรือไม่ก็เลื่อนการพิจารณาออกไปเพื่อไม่ให้เกิดวิกฤตรุนแรงและรักษาเอกภาพภายในกรมการเมือง การที่กรมการเมืองกำหนดนโยบายที่ล่าช้าออกไปส่งผลต่อการบริหารงานของรัฐบาลที่นำนโยบายไปปฏิบัติไม่สามารถปฏิบัติงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพได้ โดยภาพรวม แม้ว่ากรมการเมืองจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏความพยายามคานอำนาจระหว่างผู้นำฝ่ายอนุรักษนิยมที่ส่วนใหญ่จะเป็นคนเวียดนามภาคเหนือ และผู้นำฝ่ายปฏิรูปที่เป็นคนเวียดนามภาคใต้ เช่น กรณีนายเหงียน วัน ลินห์ ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกกรมการเมืองในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1985 หลังจากพ้นอำนาจไปใน ค.ศ. 1982 ในเวลาต่อมาเหงียน วัน ลินห์ ได้รับเลือกขึ้นมาเป็นเลขาธิการพรรคฯ จากการประชุมสมัชชาพรรคฯ ครั้งที่ 6 เดือนธันวาคม ค.ศ. 1986 การที่เหงียน วัน ลินห์ ดำรงตำแหน่งนี้ทำให้เขาผลักดันให้เกิดการปฏิรูปโดยมัย ตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา เมื่อเวียดนามดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจไปได้ระยะหนึ่ง ใน ค.ศ. 1989 เกิดวิกฤตการณ์ การล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรป ตะวันออกและสหภาพโซเวียต ทำให้สร้างแรงกดดันต่อผู้นำเวียดนามในการปฏิรูปเศรษฐกิจอีกทั้งในระยะเวลาดังกล่าว ภายในประเทศเวียดนามก็มีกระแสเรียกร้องทั้งจากการชุมนุมของนักศึกษา เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลปรับปรุงสวัสดิการของนักศึกษา นักหนังสือพิมพ์กล่าวโจมตีการทำงานของพรรคฯ จนทำให้เหงียน วัน ลินห์ ประกาศปราชัยต่อมวลชนที่แสดงออกอย่างอิสระในช่วง ค.ศ. 1989ว่า “พรรคจะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองไปสู่ระบอบอื่นใด นอกจากการปฏิบัติตามแนวทางที่พรรคฯ เป็นผู้กำหนด”¹ สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกดังกล่าว ส่งผลต่อผู้นำเวียดนามให้ชะลอการปฏิรูปเศรษฐกิจลง และย้ำการมีบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่ยังคงผูกขาดอำนาจทางการเมืองต่อไป ดังปรากฏคำกล่าวของ

¹ Far Eastern Economic Review, 4 May 1989, p.15.

นายเหวียน วัน ลินห์ ที่ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ของไซเวียตว่า

“.....ชาวเวียดนามเรียนรู้จากประสบการณ์ในประวัติศาสตร์ว่า พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นผู้นำเพียงผู้เดียวของเขา และชาวเวียดนามไม่อาจยอมให้มีการหลากหลายทางการเมือง การมีหลายพรรคการเมือง หรือระบบพรรคการเมืองฝ่ายค้าน”¹

อย่างไรก็ตาม ความพยายามคานอำนาจระหว่างฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายอนุรักษ์ปรากฏอย่างชัดเจนจากการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 7 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1991 นายเหวียน วัน ลินห์ และสมาชิกคณะกรรมการกลางพรรคที่สำคัญหลายคนลาออกจากตำแหน่ง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯ คนใหม่คือ นายโด่ เหมือย (Do Muoi) ส่วนนายพล เล ดึก อันห์ (Le Duc Anh) ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งทั้งสองคนนี้นับได้ว่าเป็นผู้นำที่มาจากฝ่ายอนุรักษ์นิยม ต่อมาในเดือนสิงหาคม ปีเดียวกัน มีการปรับคณะรัฐมนตรี โดยแต่งตั้งนายหวอ วัน เกียต (Vo Van Kiet) เป็นนายกรัฐมนตรี และนายฟาน วัน ไค่ (Phan Van Khai) เป็นรองนายกรัฐมนตรี² ซึ่งทั้งสองคนนี้นับได้ว่าเป็นผู้นำจากฝ่ายปฏิรูป การแต่งตั้งทั้งสองคนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในคณะรัฐมนตรี เท่ากับเป็นการยอมรับว่าเวียดนามมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะปฏิรูปเศรษฐกิจ³

นอกจากปัญหาจากโครงสร้างการบริหารงานราชการภายในกรมการเมืองแล้ว การควบคุมการปฏิบัติงานให้ดำเนินตามนโยบายที่พรรคฯ กำหนด ก็เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง เพราะการที่เวียดนามทำสงครามยาวนานกับประเทศมหาอำนาจส่งผลให้ผู้นำระดับท้องถิ่นมีอำนาจการตัดสินใจในระดับหนึ่ง เมื่อเวียดนามรวมประเทศเมื่อ ค.ศ. 1975 อำนาจของท้องถิ่นก็ยังคงอยู่ดังปรากฏในตำแหน่งคณะกรรมการกลางพรรคที่มากกว่าครึ่งหนึ่งมาจากผู้แทนในระดับท้องถิ่น ทำให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือพันธมิตรเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันของท้องถิ่น อีกทั้งผู้นำระดับท้องถิ่นบางแห่งมีอำนาจและอิทธิพลมาก เช่น นายฮา ดรุง ฮัว (Ha Trung Hoa) ผู้นำพรรคฯ ระดับจังหวัดในจังหวัด ทันห์ ฮัว (Thanh Hoa) ซึ่งภายหลังถูกคณะกรรมการกลางปลดในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1988 ด้วยข้อหาฉ้อราษฎร์บังหลวง การที่ผู้นำระดับท้องถิ่นมีอำนาจมากก็เนื่องมาจากโครงสร้างอำนาจที่พรรคฯ กำหนดนโยบายต่าง ๆ จากส่วนกลาง และหน่วยงานระดับท้องถิ่นนำนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติ แต่เมื่อองค์กรท้องถิ่นนำนโยบายไปปฏิบัติปรากฏว่าบางกรณี ในระดับท้องถิ่นปฏิบัติผิดแผกไปจากนโยบาย ทั้งนี้รัฐบาลกลางก็อนุญาตให้ท้องถิ่นดัดแปลงกฎหมายให้ปฏิบัติงานสะดวกขึ้น ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการปฏิบัติงานในแต่ละจังหวัดและท้องถิ่น มักจะมีความแตกต่างกัน รวมทั้งยังใช้อำนาจเกินขอบเขตและมีอิสระจากรัฐบาลกลางอีกด้วย เมื่อเวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ เหมือ พรรคฯ ยกเลิกการ

¹ Jacques Beakert. (1990, 8 June). "Sworn to Socialism," *Bangkok Post*..

² สด จอนเจดสิน. *เล่มเดิม*. หน้า 40.

³ *แหล่งเดิม*.

วางแผนจากส่วนกลาง และให้หน่วยงานระดับกลางทำหน้าที่ตัดสินใจเรื่องที่สำคัญต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น พรรคฯ ให้อำนาจการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายภายในท้องถิ่น ดังนั้น สมาชิกพรรคระดับจังหวัดมักจะใช้อำนาจควบคุมงานด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่น และยังมีอำนาจมากกว่ากระทรวงด้วยซ้ำ (ซึ่งการบริหารงานดังกล่าว จะกล่าวในหัวข้อต่อไป)

นอกเหนือจากปัญหาความเหลื่อมล้ำอำนาจระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่น แล้ว ยังปรากฏความเหลื่อมล้ำอำนาจระหว่าง พรรคฯ และรัฐบาลด้วยเช่นกัน แม้ว่าโดยหลักการจะมีแนวทางกว้าง ๆ กำหนดว่า พรรคฯ เป็นองค์กรนำในการกำหนดแนวนโยบายหลัก เพื่อให้รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารนำปฏิบัติโดยมีประชาชนเป็นนาย แต่ในทางปฏิบัติบุคลากร และฝ่ายบริหารเป็นชนกลุ่มเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การกำหนดขอบเขตอำนาจที่ไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องความรับผิดชอบ เมื่อเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติตามนโยบาย ผู้นำระดับสูงของพรรคฯ จึงไม่จำเป็นต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความล้มเหลว ดังที่ นายบุย ดิน (Bui Tin) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เหงิน เียน (Nhan Dan) หนังสือพิมพ์ที่เป็นกระบอกเสียงของทางการว่า “ในประเทศเวียดนาม ความรับผิดชอบของแต่ละคนซ่อนอยู่ เบื้องหลังความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหมายถึงไม่มีใครรับผิดชอบ”¹

ปัญหาของระบบบริหารงานราชการ

ประเทศเวียดนามนำระบบสังคมนิยมมาใช้ตั้งแต่ เวียดนามเหนือสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ตั้งแต่ ค.ศ. 1945 เป็นต้นมา ระบบบริหารงานราชการของเวียดนาม ได้รับอิทธิพลมาจากระบบสังคมนิยมของอดีตสหภาพโซเวียตที่มีรูปแบบการวางแผนจากส่วนกลางที่กำหนดความต้องการพื้นฐานของสังคมทั้งการกระจายทรัพยากรการผลิต การกำหนดเป้าหมายการผลิต ตลอดจนควบคุมอุปสงค์ – อุปทาน ดังนั้นระบบสังคมนิยมรัฐจึงเป็นทั้งผู้ดำเนินงานและกำหนดแผนงานในกิจกรรมของรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดรายได้และสภาพการจ้างงาน²

ระบบการวางแผนจากส่วนกลางส่วนที่ควบคุมขั้นตอนในระบบเศรษฐกิจทำให้มีหน่วยงานที่ดำเนินงานจำนวนมาก และยังขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกระดับทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น นับตั้งแต่ ค.ศ. 1945 เวียดนามมีกระทรวงเพียง 12 กระทรวง ค.ศ. 1955 เพิ่มขึ้นเป็น 19 กระทรวง ค.ศ. 1959 เพิ่มขึ้นเป็น 20 กระทรวง ค.ศ. 1981 เพิ่มขึ้นเป็น 27 กระทรวง และ ค.ศ. 1987 เพิ่มขึ้นเป็น 28 กระทรวง³

¹ Adam Fforde & Anthony Goldstone. (1995). *Vietnam to 2005 : Advancing on all Fronts*. p 113.

² Thaveeporn Vassvakul. (1996). *Politics of Reform of State Institutions in the Post – Socialist Era*. In Suwah Leaug. *Vietnam Assessment : Creating a Sound Investment Climate*. p. 43-44.

³ Ibid.

การบริหารงานราชการเวียดนามมีองค์กรที่เป็นตัวแทนของรัฐโดยแบ่งตามการปกครองออกเป็นระดับต่าง ๆ คือ ระดับมหานคร ได้แก่ ฮานอย (Hanoi) โฮจิมินห์ซิตี (Ho Chi Minh City) ไฮฟอง (Hai Phong) และดานัง (Da Nang) และจังหวัดอำเภอ ตำบล ชุมชน และหมู่บ้าน ในระดับมหานคร และเขตเศรษฐกิจพิเศษอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลกลางโดยตรง การบริหารงานแต่ละระดับมีบุคลากรโดยเฉลี่ยดังนี้ ในแต่ละมหานครและจังหวัดมีข้าราชการราว 40-50 คน ในแต่ละอำเภอและตำบลมีข้าราชการราว 20-50 คน¹

ระบบบริหารราชการที่มีหน่วยงานขนาดใหญ่ ครอบคลุมการบริหารงานทุกระดับ อีกทั้งการวางแผนจากส่วนกลางได้สร้างระบบการเมืองเข้าไปพัวพันกับเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อการปฏิรูปเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ปัญหาขอบเขตบริหารงานขององค์กร ปัญหาระเบียบปฏิบัติที่ซับซ้อน การใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ และปัญหานักรบรัฐบงหลวง

ปัญหาขอบเขตบริหารขององค์กร

ระบบบริหารราชการแผ่นดินของเวียดนาม มีรูปแบบการตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ จากส่วนกลางและองค์กรระดับท้องถิ่น นำนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติ แต่ในทางปฏิบัติ ขอบเขตอำนาจระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นไม่ชัดเจน องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจเพียงนำนโยบายไปปฏิบัติแต่บางกรณีท้องถิ่นปฏิบัติผิดแผกไปจากนโยบาย หลายครั้งรัฐบาลกลางอนุญาตให้ท้องถิ่นดัดแปลงกฎหมายให้ปฏิบัติสะดวกขึ้น รูปแบบการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันไปในระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น สร้างระบบการใช้อำนาจเกินขอบเขต อีกทั้งในยุคการปฏิรูปโดยเมย์ให้อำนาจตัดสินใจแก่ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการยกเลิกกระบวนการตัดสินใจจากส่วนกลางลง โดยมอบอำนาจการตัดสินใจให้แก่หน่วยงานระดับกลางทำหน้าที่กำหนดการปฏิบัติตามนโยบาย

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจให้หน่วยงานมีอิสระมากขึ้น แต่รูปแบบบริหารงานที่ยังคงรูปแบบการทำงานตามลำดับชั้น ขนาดองค์กรที่มีขนาดใหญ่ ตลอดจนการที่หน่วยงานของรัฐทุกระดับได้รับสิทธิ์เป็นเจ้าของวิสาหกิจทั้งภาคอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมที่มีขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ทำให้หน่วยปฏิบัติงาน หรือในภาษาเวียดนามเรียกว่า *bo chu quan* ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอยู่ทุกระดับของระบบบริหารราชการ ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบดำเนินการโดยตรงในรัฐวิสาหกิจที่ตนรับผิดชอบ ส่วนรัฐวิสาหกิจ (State – Owned – Enterprise) ทั้งหมดจะขึ้นตรงตามหน่วยงานระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง กลับไม่มีบทบาทควบคุมวิสาหกิจ เข้าแทรกแซงหรือสนับสนุนรัฐวิสาหกิจในกรณีความขัดแย้งหน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งนี้การมีอำนาจของหน่วยปฏิบัติมีสาเหตุจากการรับนโยบายจากหน่วยงานระดับกระทรวงมาปฏิบัติและสามารถควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจอย่างใกล้ชิด ขณะที่หน่วยงานระดับกระทรวง ทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและดูแลรับผิดชอบเฉพาะด้าน เช่น กระทรวงการคลัง

¹ Ibid.

ทำหน้าที่ด้านการเงิน หรือกระทรวงแรงงานทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับอัตราเงินเดือนและการจ้างงาน ดังนั้น การมีบทบาทของหน่วยงานระดับปฏิบัติงาน สร้างอำนาจและอิทธิพลภายในท้องถิ่น ยังนำไปสู่ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่เกิดขอบเขตและทุจริตในวงราชการอีกด้วย

ปัญหาระเบียบปฏิบัติที่ซับซ้อน

ระเบียบปฏิบัติที่ซับซ้อนของระบบบริหารราชการเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ต้องการ การปฏิรูปอย่างมากเนื่องจากระบบบริหารงานตามลำดับขั้นตอน ที่ส่งผลต่อการขอ อนุมัติโครงการต่าง ๆ ลำช้าโดยเฉพาะด้านการลงทุน นอกจากนี้การที่รัฐจัดแบ่งประเภทการ ลงทุนด้วยมูลค่าการลงทุน และให้อำนาจเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอนุมัติโครงการลงทุนขนาดเล็ก เท่านั้น ส่วนการลงทุนประเภทร่วมทุนและการลงทุนขนาดใหญ่ จะต้องอนุมัติจากหน่วยงาน หลายระดับ ซึ่งการอนุมัติโครงการขนาดใหญ่ก่อปัญหาต่อนักลงทุนอย่างมาก เช่น กรณีบริษัท ลอส เองเจล (Los Angel Investment Group, Chartered) ที่ได้รับอนุมัติโครงการพัฒนาที่ดิน ขนาดใหญ่ในเมืองดานัง โดยก่อนหน้านี้บริษัทต้องดำเนินการขออนุมัติหลายหน่วยงาน ได้แก่¹

- (1) หน่วยงานคณะกรรมการประชาชนในระดับเมืองหรือจังหวัด พิจารณาประเมิน มูลค่าการลงทุนในโครงการนั้น ๆ จัดเตรียมที่ดิน และสิ่งจำเป็นอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (2) กระทรวงการคลัง พิจารณารายงานด้านการเงินของบริษัทที่ขออนุมัติ
- (3) คณะกรรมการด้านการลงทุน พิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการและออก ใบอนุญาต

(4) สำนักงานด้านสิ่งก่อสร้าง พิจารณาแบบก่อสร้าง

(5) คำอนุมัติจากกระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพาณิชย์ และการท่องเที่ยว (Ministry of Trade and Tourism) คณะกรรมการวางแผนของรัฐ (State Planning Commission) ธนาคารแห่งชาติเวียดนาม (State Bank of Vietnam) กระทรวง การท่องเที่ยว (The Ministry of Tourism) กระทรวงสื่อสารคมนาคม (The Ministry of Posts and Telecommunications)

การอนุมัติโครงการลงทุนต่าง ๆ รัฐบาลมีเกณฑ์พิจารณาตามขั้นตอนตามขนาดการ ลงทุนโดยแบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้ ประเภทแรก คือ โครงการที่รัฐบาลให้ความสนใจและมี วงเงินลงทุน จำนวนมากกว่า 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐที่เป็นโครงการที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม การ ลงทุนประเภทนี้ ได้แก่ ด้านโทรคมนาคม ทรัพยากรธรรมชาติ การขนส่ง อสังหาริมทรัพย์ เกษษกรรม ธนาคารและสถาบันการเงิน ธุรกิจนำเข้าและส่งออก และการท่องเที่ยว เป็นต้น หรืออุตสาหกรรมหนักที่มีวงเงินมากถึง 40 ล้านดอลลาร์สหรัฐก็จัดเป็นการลงทุนประเภทนี้ เช่นกัน การอนุมัติโครงการประเภทดังกล่าวจะต้องได้รับอนุมัติจากนายกรัฐมนตรี และได้รับความเห็นชอบจากสภาประเมินแผนงานแห่งชาติ (The National Project Evalution Council)

¹ Christopher Engholm. (1995). *Doing Business in the New Vietnam*. p. 158-159.

สภานี้ประกอบด้วย คณะกรรมการการวางแผนแห่งชาติ (The State Planning Committee) ตัวแทนจากกระทรวงต่าง ๆ หน่วยงานบริหารลำดับต่าง ๆ และหน่วยงานท้องถิ่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการ¹

ประเภทที่สอง คือ โครงการที่เอกชนลงทุนโดยตรง เช่น โครงการอุตสาหกรรมหนักนอกเหนือความสนใจของรัฐข้างต้น โครงการประเภทนี้มีวงเงินลงทุนไม่ต่ำกว่า 20 – 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การอนุมัติโครงการจะต้องดำเนินเรื่องไปยังนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการเพื่อความร่วมมือและลงทุน (The Committee for Cooperation and Investment หรือ SCCI) และผู้อำนวยการสภาพงานแห่งชาติ

ประเภทที่สาม คือ โครงการลงทุนนอกเหนือจากโครงการทั้งสองประเภท ซึ่งเป็นโครงการลงทุนขนาดเล็กสามารถขออนุมัติจากคณะกรรมการลงทุนได้โดยตรง²

การอนุมัติโครงการลงทุนของคณะกรรมการการลงทุน โดยหลักการกฎหมายระบุถึงระยะเวลาพิจารณาโครงการลงทุนภายใน 3 เดือน นับจากวันที่ผู้ลงทุนเสนอเอกสารขออนุมัติ แต่ในทางปฏิบัติภายในระยะเวลา 3 เดือนนี้ ผู้ขออนุมัติต้องแก้ไขคำร้องเพิ่มเติม และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้แก่คณะกรรมการเพื่อขอรับใบอนุญาต กรณีปัญหาความซับซ้อนดังกล่าวนี้ นายอัล เดมัสเต (Al Dematteis) ประธานบริษัท เดมัสเต (De Matteis) ได้ร้องเรียน ไปยังหน่วยงานฮานอย ดังนี้

“ทุกคนคิดว่ารัฐบาลส่งเสริมการลงทุนประเภทบริษัทร่วมทุน (Joint Venture)

โดยที่รัฐบาลลงทุนด้านที่ดิน และนักลงทุนลงทุนด้านการเงิน การที่รัฐบาลออกใบอนุญาตลงทุนก็หมายถึง การอนุมัติให้รัฐบาลใช้ประโยชน์ที่ดินนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ การที่นักลงทุนต้องยื่นเรื่องขออนุมัติใช้ที่ดินจากหลายหน่วยงาน จึงเป็นการทำงานซับซ้อนอย่างยิ่ง นอกจากนี้การยื่นขอใบอนุญาตก่อสร้างก็เป็นขั้นตอนซับซ้อนเช่นกันทั้งที่ผู้ลงทุนได้รับอนุมัติการใช้ที่ดินแล้วก็ตาม”³

นอกจากปัญหาระเบียบของการบริหารราชการที่ซับซ้อนส่งผลต่อการลงทุนแล้ว ปัญหาระเบียบปฏิบัติที่ซับซ้อนยังสร้างปัญหาต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เช่น กรณีนักธุรกิจกลุ่มหนึ่งในจังหวัดฮาเตย (Hatay) ใกล้เมืองฮานอย ต้องการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากการปลูกข้าวไปเป็นการทำฟาร์มเลี้ยงสุกร เนื่องจากการปลูกข้าวให้ผลตอบแทนน้อยกว่าฟาร์มเลี้ยงสุกร เมื่อพวกเขาขออนุมัติเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เองไม่สามารถอนุมัติข้อเรียกร้องของพวกเขาได้ เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวรัฐกำหนดให้เป็น

¹ Ibid. : p. 159 – 160.

² Ibid. : p. 160.

³ Ibid. : p. 160.

พื้นที่ปลูกข้าว อีกทั้งโครงการเลี้ยงสุกรใช้เงินลงทุนสูง ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจอนุมัติเองได้ จึงส่งรายงานไปยังหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป¹

การใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ

การยกเลิกการวางแผนจากส่วนกลางและนำระบบกลไกตลาดมาใช้ ทำให้ลดภาระการควบคุมการผลิต และบริหารงานของส่วนกลางลง การวางนโยบายต่าง ๆ จะมาจากผู้นำระดับสูงของพรรคฯ แต่ผู้มีบทบาทสำคัญ คือผู้นำระดับกลางของพรรคฯ ได้แก่ คณะกรรมการกลางท้องถิ่นระดับต่าง ๆ เป็นผู้ควบคุมรัฐวิสาหกิจ และพิจารณาอนุมัติโครงการสำคัญต่าง ๆ ส่วนหน่วยผลิตจะทำหน้าที่ทำสัญญาซื้อขายที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตน ขณะที่ภาคแรงงานการผลิตยังคงระดมแรงงานจากท้องถิ่นเช่นเดิม การเพิ่มบทบาทอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจของผู้นำระดับกลาง ประกอบกับขั้นตอนบริหารงานตามลำดับชั้นได้เอื้อประโยชน์ แก่เจ้าหน้าที่ระดับกลางในการแสวงหาประโยชน์จากภาคธุรกิจเป็นอย่างมาก เช่น กรณีกฎหมายฝายป้องกันน้ำ (The Dyke Protection Laws) ซึ่งประกาศใช้อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1990 ระบุถึง การห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างภายในรัศมี 25 เมตร จากแนวกำแพงกันน้ำบริเวณเมืองฮานอย และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อปกป้องแนวกำแพงกันน้ำของเมืองฮานอย และจังหวัดใกล้เคียงที่มีความยาวถึง 151 กิโลเมตร ในการป้องกันภาวะน้ำท่วมรุนแรง กฎหมายดังกล่าวมีผู้รับผิดชอบโดยตรงคือ คณะกรรมการประชาชนระดับท้องถิ่น ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบทั้งพื้นที่เขตเมืองและชนบทของตน และใน ค.ศ. 1990 รัฐบาลประกาศให้เขตทะเลสาบตะวันตก (The West Lake) ในเขตบาตินห์ (Ba Dinh) กรุงฮานอย เป็นพื้นที่ห้ามก่อสร้างใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านหรือโรงแรมขนาดเล็กก็ตาม หน่วยงานท้องถิ่นทั้งบาตินห์ และฮานอย สามารถตรวจสอบและรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1990 อีกทั้งผู้ที่เป็นเจ้าของสิ่งก่อสร้างจะต้องจ่ายค่าปรับ และต้องรื้อถอนสิ่งก่อสร้าง ในทางปฏิบัติใน ค.ศ. 1993 ยังปรากฏสิ่งก่อสร้างในเขตห้ามดังกล่าว เนื่องจากเจ้าของสิ่งก่อสร้าง ดัดสินบนเจ้าหน้าที่เพื่อกองสภาพสิ่งก่อสร้างนั้นไว้² จนกระทั่ง ค.ศ. 1995 นายหวอ วัน เกียด เรียกประชุมคณะกรรมการประชาชนเมืองฮานอย กระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงทรัพยากรน้ำ (Ministry of Water) กระทรวงการก่อสร้าง (Ministry of Construction) และกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior) เร่งสืบสวนผู้กระทำความผิดกรณี ดังกล่าวโดยฉับพลัน³

นอกจากนี้ การปฏิบัติงานที่ไม่โปร่งใสยังปรากฏชัดเจน โดยเฉพาะกรรมสิทธิ์ที่ดิน ที่กฎหมายระบุถึงกรรมสิทธิ์ที่ดินว่า ผู้ที่ถือครองที่ดินสามารถเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดินได้แต่จะต้องเสียภาษีตามที่ได้ทำสัญญากับหน่วยงานท้องถิ่น ในทางปฏิบัติ การกำหนด

¹ United Nation. (1996). *Catching Up : Capacity Development for Poverty Elimination in Vietnam*. p. 45.

² Thaveeporn Vassavakul. *Op. Cit.* p.49.

³ *Ibid.*

ภาษีในแต่ละท้องถิ่นไม่มีมาตรฐานแน่นอนอีกทั้งเจ้าหน้าที่ยังใช้อำนาจเก็บภาษีที่สูงเกินกว่าที่กำหนดในสัญญาเช่า ทำให้ชาวนาที่ไม่มีเงินจ่ายภาษีต้องสูญเสียที่ดินไปโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่จำกัด รวมทั้งคู่สมรสใหม่หรือชาวนาที่ไม่มีเงินจ่ายค่าธรรมเนียม เพื่อรับรองกรรมสิทธิ์ก็จะมีที่ดินประกอบอาชีพ ซึ่งทำให้ชาวนาภาคเหนือจำนวนมากเดินทางเข้าสู่เขตเมืองเพื่อประกอบอาชีพอื่น¹ การทำงานที่ไม่โปร่งใสดังกล่าวส่งผลให้กรรมสิทธิ์ที่ดินในหลายจังหวัดมีการเปลี่ยนแปลงจากชาวนาไปยังผู้มีอำนาจท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก²

นอกจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์แล้ว ยังปรากฏการใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตด้วยการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏในระหว่าง ค.ศ. 1993 – 1995 มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับตีพิมพ์การใช้อำนาจของตำรวจในทางมิชอบ เช่น หนังสือพิมพ์ไต่ ดวน เกียด (Dai Doan Kiet) ฉบับวันที่ 15 – 21 มกราคม ค.ศ. 1994 ตีพิมพ์ กรณีการเสียชีวิตของชายผู้หนึ่งขณะถูกคุมขังในสถานีตำรวจที่จังหวัดเบ็นจ่า (Ben Tra) ทางภาคใต้ของเวียดนาม ในเวลาต่อมาหนังสือพิมพ์ เหียน เียน รายงานกรณีคล้ายคลึงกันที่เกิดขึ้นในฮานอย ขณะที่ฝ่ายตำรวจอ้างว่า การเสียชีวิตของผู้ต้องหา มีสาเหตุจากการฆ่าตัวตาย อย่างไรก็ตาม บรรดานักหนังสือพิมพ์ตีพิมพ์บทความต่อต้านการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการประทุษร้ายร่างกายผู้ต้องหา อีกทั้งยังโจมตีการทำงานของหัวหน้าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่ร่วมปิดบังความจริงและเพิกเฉยต่อการลงโทษตำรวจในกรณีดังกล่าว³ การใช้อำนาจหน้าที่มิชอบของเจ้าหน้าที่ สร้างความขัดแย้งขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐกับสังคม ซึ่งสะท้อนได้จากคำร้องเรียนและจดหมายวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนที่ยื่นเสนอต่อหน่วยงานระดับสูงของรัฐภายในทศวรรษ 1990 ทั้งนี้กฎหมายรัฐธรรมนูญของเวียดนามได้บัญญัติสิทธิร้องเรียนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1959 ฉบับปี 1989 และ 1992 การร้องเรียนของประชาชนระหว่าง ค.ศ. 1992 – 1994 มีประเด็นสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ ได้แก่ ปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัย ระบบภาษีสวัสดิการทหารผ่านศึกและข้าราชการที่เกษียณอายุ ตลอดจนระเบียบปฏิบัติของระบบบริหารงาน ประการที่สอง ปัญหาด้านธุรกิจเกี่ยวกับค่าจ้าง ชั่วโมงทำงาน และภาวะสิ่งแวดล้อม ประการสุดท้าย คือ ปัญหาเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานของรัฐ และหลักประกันความมั่นคงโดยเฉพาะการเรียกร้องเงินค่าสินบน รวมทั้งการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการจับกุมผู้อื่นโดยมิชอบ และการทุจริตในการปฏิบัติงานต่าง ๆ⁴

จากสถิติของสำนักงานตรวจการของเวียดนาม (The Office of State Inspection) ระหว่าง ค.ศ. 1992 – 1994 ระบุกลุ่มเป้าหมายที่ถูกวิจารณ์ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ

¹ Gabriel Kolko. (1997). *Vietnam : Anatomy of Peace.* p.96.

² Thaveeporn Vassavakul. *Op. Cit.* p.50.

³ *Ibid.* p. 51

⁴ *Ibid.* p. 52.

คณะกรรมการบริหารทั้งระดับ คอมมูน ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนจดหมายร้องเรียน ประเด็นดังกล่าวมากถึงร้อยละ 40 ของจดหมายทั้งหมด ส่วนอีกกลุ่มคือ กลุ่มผู้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับความผิดพลาดของบัญชีต่าง ๆ เงินสินบนและใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์จากการลงนามสัญญาต่าง ๆ ซึ่งปรากฏจดหมายร้องเรียนในประเด็นดังกล่าวมากถึงร้อยละ 25 ของจดหมายทั้งหมด นอกเหนือจากนั้นเป็นเรื่องร้องเรียนในประเด็นอื่น ๆ ทั่วไป

การฉ้อราษฎร์บังหลวง

ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงไม่ใช่ปัญหาใหม่ของเวียดนาม แต่หลังการปฏิรูป เศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ย เม้ย รัฐสนับสนุนให้ประชาชนสร้างความร่ำรวยให้ตนเองโดยที่รัฐไม่อาจควบคุมได้ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของพรรคเอง หลังปี ค.ศ. 1954 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่เห็นว่าการเป็นสมาชิกพรรคฯ เป็นหนทางที่จะนำไปสู่อำนาจและการได้สิทธิพิเศษต่าง ๆ เมื่อเริ่มปฏิรูปทางเศรษฐกิจการคัดเลือก ผู้บริหารพรรคฯ พิจารณาเรื่องความสามารถในการบริหารเชิงวิชาการมากกว่าอุดมการณ์ แม้ว่าพรรคฯ จะต้องการทั้งผู้เชี่ยวชาญและยึดมั่นหลักคอมมิวนิสต์ แต่สำหรับหลักเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกคนเข้าสู่ตำแหน่งและการเลื่อนขั้นตำแหน่งระดับสูง พรรคฯ มักพิจารณาความสามารถในการบริหารเป็นเกณฑ์สำคัญ¹

รายงานทางการเมืองที่เสนอในการประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคฯ ครั้งที่ 8 (ปี 1996) ระบุว่า องค์การของพรรคฯ ระดับล่างส่วนใหญ่อ่อนแอ ข้าราชการระดับกลางและสมาชิกพรรคฯ สูญเสียอุดมการณ์ปฏิบัติและแปลกแยกกับอุดมการณ์สังคมนิยมมากขึ้น แม้แต่อดีตเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม นายโด่ เหมื่อย (Do Muoi) กล่าวยอมรับว่า สมาชิกระดับกลางของพรรคฯ จำนวนมากทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น ประพฤติตัวห่างเหินจากมวลชนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็รับแนวคิดแบบศักดินาและขัดแย้งกับประชาชน บุคคลเหล่านี้ละเมิดสิทธิและแสวงหาประโยชน์จากประชาชน ทุจริตในวงราชการ รับสินบนและสะสมทรัพย์สินอย่างผิดกฎหมาย² การควบคุมองค์กรในพรรคฯ หมายถึงโอกาสในการสร้างความร่ำรวยให้กับตนเองและบริวารการ แข่งขันอำนาจภายในพรรคฯ เพื่อควบคุมระบบราชการและพื้นที่ที่รุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเขตอำนาจการบริหาร (Administrative jurisdictions) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการควบคุมอำนาจ และทรัพย์สินมากกว่าเรื่องทางการเมืองหรืออุดมการณ์³ นักลงทุนต่างชาติ กล่าวถึงการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐในเวียดนามว่า นักลงทุนต่างชาติจะจ่ายเงินสินบนเพื่อต้องการสร้างพันธะสัญญากับรัฐบาลในการทำสัญญาการลงทุนเพื่อให้แน่ใจว่าโครงการนั้นจะได้รับอนุมัติ รวมถึงการติดต่อกับหน่วยงานราชการระดับล่างเกี่ยวกับสินค้าขาเข้าและการชำระภาษี

¹ ศรีประภา เพชรเมธีศรี. เล่มเดิม. หน้า 199.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

การให้สินบนแก่ทางการจะสร้างภาวะ การต่อรองและได้รับความสะดวกต่าง ๆ ทั้งนี้การรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากเจ้าหน้าที่ที่ได้รับเงินเดือนน้อย โดยเฉลี่ยราว 20–50 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือนขณะที่พวกเขาได้รับเงินสินบนจากการอนุมัติโครงการต่าง ๆ โดยเฉลี่ยเป็นจำนวนนับพันดอลลาร์สหรัฐหรือไม่ก็จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก หรือสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์ น้ำหอมจากฝรั่งเศส ที่มีวางจำหน่ายในเวียดนามอย่างแพร่หลาย¹ ในกรณีการอนุมัติโครงการที่ต่างชาติลงทุนในเวียดนาม คณะกรรมการร่วมทุนของเวียดนามจะเก็บค่าธรรมเนียม ในอัตราร้อยละ 0.01 ของเงินลงทุนทั้งหมดจากชาวต่างชาติ หรือในระดับเพดานภาษีถึง 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ แต่สำหรับการให้สินบนของต่างชาติมีราคาโดยทั่วไปรวม 20,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อแลกกับการดำเนินการที่สะดวกราบรื่น และอนุมัติใบอนุญาตลงทุนอย่างรวดเร็วในบางกรณี เช่น นักลงทุนชาวเกาหลี จ่ายเงินสินบนแก่เจ้าหน้าที่รัฐ มากกว่า 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการลงทุนในฮานอย² ขณะที่เจ้าหน้าที่ทางการเวียดนามอ้างว่า โครงการต่าง ๆ ดำเนินการอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

นอกจากนี้ การจ่ายเงินสินบนปรากฏในเรื่องภาษีบำรุงท้องถิ่น ภาษีทั่วไป รวมถึงการชำระเงินตามใบแสดงสินค้าไฟฟ้า การจ่ายเงินสินบนในระดับท้องถิ่นมีสูงถึง 2 เท่าหากเป็นผู้ลงทุนต่างชาติในท้องถิ่นนั้น³ การปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้การบริหารราชการระบบสังคมนิยมของเวียดนาม จึงเอื้อประโยชน์และสร้างความร่ำรวยให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นสิ่งที่จูงใจเจ้าหน้าที่ เพื่อสร้างฐานะที่ร่ำรวยขึ้น แม้ว่าผู้นำเวียดนามจะพยายามแก้ไข ด้วยการตรวจสอบเงินรางวัลต่าง ๆ และโจมตีการรับสินบนด้วยใบปลิวก็ตาม แต่การรับสินบนก็ไม่ได้ลดลง กลับมีแนวโน้มสูงขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจเวียดนาม

ในส่วนประชาชนชาวเวียดนามเองโดยปกติก็มักจะหลบเลี่ยงภาษี แต่หากผู้ประกอบการใดที่รู้จักผู้มีอำนาจก็สามารถจะดำเนินการต่าง ๆ โดยไม่ต้องจ่ายเงินสินบน นักลงทุนชาวญี่ปุ่นก็กล่าวยอมรับว่า การจ่ายสินบนเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่น และยังกล่าวถึง ผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ มักจะมีเจตนาเพิ่มภาษีในกิจการที่มีผลกำไรเพิ่มสูง รวมทั้งการรับสินบน มัก ปรากฏในระดับผู้บริหารระดับกลางมากกว่าผู้นำระดับสูง ซึ่งดูเหมือนการรับสินบนจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าหน้าที่⁴ สาเหตุนี้มาจากการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นอนุมัติโครงการลงทุนขนาดย่อมในระยะเวลาเพียง 1 – 3 ปี ทำให้นักลงทุนมีความจำเป็นต้องสร้างสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ระดับกลางดังกล่าว เพื่อให้ธุรกิจดำเนินต่อไปอย่างสะดวก ด้วยเหตุผลนี้ ผู้นำระดับสูงจึงโจมตี การกระทำทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงของเจ้าหน้าที่ระดับกลาง

¹ Geoffery Murray. (1997). *Vietnam : Dawn of a New Market.* p. 52.

² *Ibid.*

³ *Ibid.* p. 53.

⁴ *Ibid.*

อย่างไรก็ตาม การลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นจะพิจารณาตัดสินใจอนุมัติร่วมกัน โดยตั้งหน่วยงานหนึ่งเพื่อพิจารณาการลงทุนจากต่างชาติโดยเฉพาะ แต่มาตรการดังกล่าวไม่สร้างความมั่นใจแก่ต่างชาติได้ นักการธนาคารชาวตะวันตกแห่งหนึ่งในเมืองโฮจิมินห์ กล่าวว่า นักลงทุนไม่เชื่อมั่นต่อการลงทุน และยังไม่แน่ใจว่าจะจ่ายเงินสินบนแก่หน่วยงานใดในประเทศเวียดนาม เพราะโครงสร้างบริหารในระบบราชการมีความซับซ้อน และยังมี ขอบเขตอำนาจที่แน่นอน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการลงทุน¹ ผู้ลงทุนชาวต่างชาติจึงจ่ายเงินในระดับรัฐมนตรีด้วย เพื่อให้ครอบคลุมถึงหน่วยงานระดับต่าง ๆ ภายในกระทรวงนั้น หรือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ระบบการรับสินบนต่างๆ ดังกล่าว ขัดแย้งกับหลักการคอมมิวนิสต์ที่รัฐต้องการปฏิรูปเศรษฐกิจ ด้วยการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติที่จะนำมาซึ่งประโยชน์อื่นๆ และยังสามารถสร้างรายได้จากการเดินทางเข้าออกของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

ใน ค.ศ. 1995 พรรคฯ มีนโยบายต่อต้านการรับสินบน ผ่านหนังสือพิมพ์ของทางการ โดยโจมตีการทุจริตในวงราชการ ปัญหาทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงของอดีตนายกรัฐมนตรีรวมทั้งยังแก้ไขและปรับปรุงระบบภาษี ขั้นตอนบริหารงานระดับต่างๆ ปฏิรูปรัฐวิสาหกิจให้ออกจากการดูแลของกระทรวงในฐานะเจ้าของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์รัฐมนตรีจะเป็น ผู้พิจารณาสัญญาต่าง ๆ ตลอดจนการนำคดีทุจริตขึ้นสู่ศาลและมีการลงโทษผู้กระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะเป็นสมาชิกกรรมการเมือง ในปีค.ศ.1997 สมาชิกพรรคไม่ต่ำกว่า 18,000 คน ถูกสอบสวนด้วยข้อหาทุจริตในวงราชการ จำนวนนี้ 533 คน ถูกส่งตัวขึ้นศาลและ 469 คนถูกลงโทษจำคุก ส่วนอีกหลายพันคนถูกขับออกจากพรรค² แต่การปฏิรูปต่าง ๆ ก็ไม่อาจทำให้การทุจริตลดลง นายเหงียน วัน ลินห์ อดีตเลขาธิการพรรคฯ กล่าวใน ค.ศ. 1993 ว่า “ระบบราชการ” การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง... อยู่ในขั้นที่น่าเป็นห่วงโดยไม่มีสัญญาณว่าจะขจัดไปได้ คนจำนวนไม่น้อยรวมทั้ง ผู้บริหารระดับสูงที่ทำหน้าที่บริการองค์กร หาผลประโยชน์จากช่องว่างของกลไกและนโยบายเพื่อโก่งทรัพย์สินของประชาชน รับสินบนและสร้างความร่ำรวยด้วยการกระทำที่ผิดกฎหมาย ลักลอบขายสินค้าและติดสินบน ทั้งหมดนี้ขึ้นถึงจุดหายนะของชาติแล้ว³

¹ Ibid. p. 54.

² ศรีประภา เพชรมีศรี. เล่มเดิม. หน้า 200.

³ แหล่งเดิม.

ปัญหาจากการปฏิรูปเศรษฐกิจเวียดนามภายใต้นโยบายโด่ยเหม้ย ค.ศ.1986-1997

การเรียกร้องเสรีภาพของประชาชน

การปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ยเหม้ย ตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา เวียดนามเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก ในด้านสังคมเกิดช่องว่างอุดมการณ์คอมมิวนิสต์กับวิถีชีวิตของประชาชน สิ่งที่จะสะท้อนความเปลี่ยนแปลง คือ โดยหลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์ พรรคฯ พยายามสร้างทัศนคติและแรงจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทั้งในส่วนราชการและประชาชนทั่วไป ให้ยึดมั่นการเป็นผู้เสียสละ มีความกระตือรือร้น ปฏิบัติตัวเรียบง่าย เลื่อมใสและจงรักภักดีต่อพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ทั้งนี้พรรคฯ พยายามอบรมหลักการลัทธิมาร์ก-เลนิน (Marxism-Leninism) อย่างสม่ำเสมอโดยเน้นการทำงานเพื่อต่อต้านหลักการลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ลัทธิกษัตริย์นิยม (Sectarianism) และลัทธิอำนาจของระบบราชการ (Bureaucratic) แต่ในทางปฏิบัติ การปฏิบัติไม่สามารถเป็นไปตามหลักการที่พรรคฯ คาดหวังดังกล่าวได้ ดังปรากฏในทศวรรษ 1990 ประชาชนเวียดนาม แสดงความไม่พอใจพรรคฯ และรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินไม่เป็นธรรม ความไม่พอใจในเรื่องที่อยู่อาศัยและจ่ายค่าเช่าเชยทรัพย์สินที่ยึดไป การยกยอกภาษีไป เมื่อประชาชนนำเรื่องร้องเรียนก็มีขั้นตอนที่ซับซ้อน โยนความรับผิดชอบ และไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด เช่น กรณีของชาวนา กลุ่มหนึ่งที่ตำบลดงก๊าด (Dong Cat) อำเภอดงฮึง (Dong Hung) จังหวัดไทบินห์ (Thai Binh) ประท้วงเรื่องที่ถูกเจ้าหน้าที่พรรคฯ และคณะกรรมการบริหารตำบลโกงและไม่ให้ความเป็นธรรมดังนี้

1. เก็บค่านาอัตราที่สูงกว่ากำหนดในสัญญาเช่า โดยเจ้าหน้าที่ยกยอกเงินไว้ส่วนหนึ่ง
2. เจ้าหน้าที่นำที่ดินส่วนรวมแบ่งขายให้พวกเดียวกันในราคาถูก โดยมีเลขานุการพรรคฯ ประธานคณะกรรมการบริหารตำบลได้คนละ 1-2 แปลง
3. ชาวบ้านเคยไปร้องเรียนองค์กรของพรรคฯ และคณะกรรมการประชาชนในระดับอำเภอและจังหวัดแล้ว แต่ไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด

4. สื่อมวลชนในระดับจังหวัดล้วนแต่รายงานข่าวที่เข้าข้างผู้มีอำนาจ¹

ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่า พวกที่พรรคฯ คาดหวัง โดยหลักการกลับกลายเป็นอาชญากรเสียเอง ทำให้ประชาชนต่อต้านพรรคฯ มากขึ้น รวมทั้งไม่พอใจผู้รับผิดชอบในรัฐวิสาหกิจ การฉ้อราษฎร์บังหลวง การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวในการทำสัญญา²

¹ เขียน ชีระวิทย์. เล่มเดิม. หน้า 220-221.

² แหล่งเดิม. หน้า 221.

นอกเหนือจากนี้ ความไม่พอใจของประชาชนต่อรัฐยังเกิดขึ้นในหลายจังหวัด ภายในช่วงทศวรรษ 1990 เช่น ช่วงต้นปี ค.ศ.1998 ประชาชนในภาคเหนือ เช่น บัคนินห์ (Bac Ninh) และ ห่าเตย (Ha Tay) ในภาคกลาง เช่น ดานัง (Da Nang) และในภาคใต้ เช่น ด่งนาย (Dong Nai) ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการขูดรีดภาษีของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยใช้อำนาจ เข้ายึดที่ดินของประชาชน จากการกระทำของเจ้าหน้าที่ทำให้ประชาชนเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันที่จริงการเรียกร้องของประชาชนเคยเกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้มาแล้ว ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 โดยชาวนาภาคใต้เรียกร้องให้รัฐบาลปรับเปลี่ยนนโยบายการผลิตด้านการเกษตร ซึ่งผลจากการเรียกร้องก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิรูปการเกษตรในเวลาต่อมา นอกจากการประท้วงของชาวนาแล้ว กลุ่มผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลจากการปฏิรูปเศรษฐกิจก็เริ่มเรียกร้องขึ้นค่าแรงงาน ดังปรากฏในระหว่าง ค.ศ.1992-1993 กลุ่มผู้ใช้แรงงานนัดหยุดงานประมาณ 20 ครั้ง และเฉพาะกลุ่มคนงานในเมืองโฮจิมินห์เพียงแห่งเดียวหยุดงานถึง 11 ครั้งในช่วงต้น ค.ศ.1994¹ ต่อมาเดือนเมษายน ค.ศ. 1994 ในจังหวัดซองเบ (Song Be) คนงานประมาณ 800 คน จากทั้งหมด 3,000 คน ในโรงงานแปรรูปเม็ดมะม่วงหิมพานต์ของรัฐ ซึ่งเป็นเขตพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกทางภาคใต้ของเวียดนาม นัดหยุดงานเป็นเวลา 10 วัน เพื่อเรียกร้องให้เพิ่มค่าแรงงาน ผลของการเรียกร้องครั้งนี้ทำให้คนงานดังกล่าวถูกสั่งพักงาน แต่ในเวลาต่อมา พรรคฯ มีคำสั่งปลด ผู้จัดการโรงงาน และอนุญาตให้คนงานที่ถูกสั่งพักงานกลับเข้าทำงานใหม่² อีกทั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1994 สภาแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติของเวียดนามได้ลงมติอนุมัติกฎหมายแรงงานโดยมีการประกันสิทธิของคนงานในการนัดหยุดงาน การเรียกร้องทั้งในส่วนชาวนา และคนงานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวในการเรียกร้องสิทธิของประชาชนที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน พรรคฯ ก็มีความพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับประชาชนอยู่เสมอ

หลังจากปลายทศวรรษ 1980 เหตุการณ์ที่ประชาชนแสดงความไม่พอใจต่อการบริหารของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของรัฐ เรื่องปัญหาที่ดิน เช่น เดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1989 ประชาชนในเมืองโฮจิมินห์เดินขบวนประท้วงเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจยึดที่ดินของประชาชน³ และเหตุการณ์ประท้วงของประชาชนเป็นระยะๆ ดังที่กล่าวข้างต้น ในกลุ่มสมาชิกพรรคฯ ก็เรียกร้องให้มีการปฏิรูปด้านการเมืองมากขึ้น เช่น กลุ่มทหารผ่านศึกในเวียดนามใต้ที่เคยทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมผู้ต่อต้าน (The Club of Resistance) เรียกร้องให้พรรคฯ เพิ่มอำนาจให้แก่สภาแห่งชาติ ให้มีบทบาทมากขึ้น กลุ่มดังกล่าวเรียกร้อง

¹ ศรีประภา เพชรเมธี. เล่มเดิม. หน้า 211.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

โดยจัดประชุมอย่างเปิดเผย และตีพิมพ์เอกสารเผยแพร่ภายในกลุ่ม¹ และใน ค.ศ.1989 นาย เจิน ซวน บัค (Tran Xuan Bach) สมาชิกกรรมการเมืองก๊พยามชี้ให้เห็นว่าประชาชนต้องการประชาธิปไตยว่า

“ความปั่นป่วนทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเพียงแต่ยุโรปเท่านั้น
แม้ประเทศในเอเชียยังคงเสถียรภาพไว้ได้โดยภาพรวม หากทว่า
ประเทศสังคมนิยมทุกประเทศที่กำลังอยู่ในขั้นตอนพัฒนาประเทศ
จะปราศจากความขัดแย้งต่าง ๆ ดังนั้น ประเทศเหล่านั้นจำเป็นต้อง
จะต้องแก้ไขความตึงเครียดและแก้ไขปัญหาเก่า ๆ ที่ดำเนินอยู่”²

การเรียกร้องดังกล่าวของนายเจิน ซวน บัค ทำให้เขาถูกปลดออกจากสมาชิกกรรมการเมืองและตำแหน่งอื่น ๆ จากการประชุมสมัชชาคณะกรรมการกลาง ค.ศ.1990 ด้วยข้อหาละเมิดวินัยพรรคฯ ซึ่งบ่อนทำลายเสถียรภาพและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของพรรคฯ นอกจากนี้พรรคฯ ยังกวดขันการดำเนินงานของชมรมดังกล่าวและสื่ออื่น ๆ อีกทั้งยังปิดสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์และวารสาร ตลอดจนการจำกัดการติดต่อหรือเดินทางไปยังต่างประเทศของนักวิชาการเวียดนาม³ แม้ว่าพรรคฯ จะจัดการเรียกร้องเสรีภาพของสมาชิกพรรคฯ ที่เกิดขึ้นด้วยมาตรการต่าง ๆ ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ยุติการเรียกร้องของสมาชิกพรรคได้ดังปรากฏกระแสเรียกร้องเป็นระยะ ๆ เช่น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1995 นายวู อวนห์ (Vu Oanh) สมาชิกกรรมการเมืองได้เรียกร้องให้ พรรคฯสร้างกลไกเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์องค์กรและสมาชิกพรรคฯ และมีส่วนสร้างองค์กรและกำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กรระดับรากหญ้าเพื่อสร้างเสรีภาพทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ประชาชนเป็นนายอย่างแท้จริง⁴

ผลของการเรียกร้องของ นาย วู อวนห์ ทำให้เขาถูกปลดออกจากตำแหน่งสมาชิกกรรมการเมืองในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ เมื่อ ค.ศ.1996 อย่างไรก็ตามกระแสเรียกร้องเสรีภาพของสมาชิกพรรคฯ ยังดำเนินต่อไป ดังเช่น นายพล เจิน โต (Tran Do) นายพลนอกราชการผู้หนึ่งได้เขียนจดหมายยื่นต่อพรรคฯ ให้พรรคฯ ทำประชาพิจารณ์ในระดับชาติ แต่พรรคฯ ปฏิเสธข้อเรียกร้องโดยอ้างว่าสภาแห่งชาติเป็นสภาที่ประชาชนเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่แทนตนอยู่แล้ว แต่นายพล เจิน โต ยังคงเรียกร้องต่อไปยังหนังสือพิมพ์ เหียน เียน (Nhan Dan) ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพรรคฯ แต่หนังสือพิมพ์ดังกล่าวกลับตีพิมพ์โจมตีข้อเรียกร้องของเขาอย่างรุนแรง ในการเรียกร้องของนายพล เจิน โต เขามีผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

¹ ชีระ นุชเปี่ยม. เล่มเดิม. หน้า 193.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

⁴ Gabriel Kolko. *Anatomy of Peace* p. 8.

ทั้งปัญญาชน ทหารนอกราชการ และกลุ่มผู้ร่วมการปฏิวัติในอดีตบางส่วน บรรดาผู้สนับสนุนดังกล่าว มีนักคณิตศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของเวียดนาม คือ นายฟาม ดินห์ เดียว (Pham Dinh Dieu) รวมอยู่ด้วย¹ อย่างไรก็ตาม แม้การเรียกร้องของบรรดาสมาชิกจะถูกปฏิเสธจากพรรคฯ และยังส่งผลให้บรรดาผู้เรียกร้องพ้นจากตำแหน่งสำคัญภายในพรรคฯ ก็ตาม แต่นับได้ว่า การเรียกร้องดังกล่าวสร้างแรงกดดันต่อพรรคฯ เป็นระยะ แม้โดยภาพรวมพรรคฯ ยังคงรักษาเสถียรภาพทางการเมืองไว้ได้ก็ตาม

ส่วนการเรียกร้องเสรีภาพของสื่อมวลชนโดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 เมื่อเหงียน วัน ลินห์ (Nguyen Van Linh) เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามขณะนั้น เริ่มรณรงค์กระตุ้นสื่อมวลชนแสดงออกอย่างเสรี เขาเขียนบทความประมาณการใช้อำนาจเกินขอบเขตของข้าราชการ หลังจากนั้นหนังสือพิมพ์เริ่มตีพิมพ์รายละเอียดเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างเปิดเผย ทำให้สื่อมวลชนและสิ่งตีพิมพ์นอกกฎหมายต่าง ๆ แพร่หลายอย่างรวดเร็ว ทำให้พรรคออกกฎหมายห้ามเอกชนเป็นเจ้าของสื่อและสื่อที่มีอยู่นั้นถูกควบคุมเข้มงวดขึ้นโดยกระทรวงข่าวสารมีอำนาจในการตรวจสอบและให้ใบอนุญาตเพียงแห่งเดียว แทนการให้อำนาจแก่หน่วยงานท้องถิ่นออกใบอนุญาตเหมือนในอดีต อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากพรรคเองยังต้องการใช้สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการเสนอข่าวเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง นอกจากนี้สื่อมวลชนของเวียดนามเองก็ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐเนื่องจากการยกเลิก เงินอุดหนุนของรัฐ ใน ค.ศ. 1989 ทำให้สื่อต้องหากำไรและหาลูกค้ามากขึ้น ดังนั้นนอกจากสื่อจะทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารแล้วยังต้องให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน อีกทั้งต้องแข่งขันกันเพื่อสร้างความพอใจให้ผู้อ่านด้วย นอกจากนี้สื่อบางส่วนมีการลงทุนร่วมกับสื่อต่างประเทศทำให้กลัววิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนการที่รัฐควบคุมสื่อเข้มงวดนั้น กลายเป็นแรงกระตุ้นให้สื่อวิพากษ์วิจารณ์กลไกของพรรคและรัฐมากขึ้น²

ปัจจุบันมีผู้สื่อข่าวต่างประเทศจากหลายสำนัก ปฏิบัติงานประจำในเมืองหลวงของเวียดนาม รวมทั้งแผงหนังสือส่วนใหญ่โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ อย่าง เมืองโฮจิมินห์ ฮานอย เว้ (Hue) ดานัง (Da nang) และไฮฟอง (Hai Phong) มีหนังสือและวารสารต่างประเทศวางขายอย่างเปิดเผยไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสอย่าง Le Figaro และ Le Monde วารสาร เช่น Far Eastern Economic Review, The Economist, Asia Week, Time, Vogue ตลอดจนหนังสือพิมพ์ เช่น Bangkok Post และ New Strait Times เป็นต้น นอกจากนี้ปัญญาชน นักธุรกิจและนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่ง สามารถใช้อินเตอร์เน็ต (Internet) ซึ่งหมายถึงว่าการปิดกั้นทางข่าวสารโดยพรรคไม่อาจทำได้อีกต่อไป³

¹ ศรีประภา เพชรเมธี. เล่มเดิม. หน้า 194.

² แหล่งเดิม. หน้า 209.

³ แหล่งเดิม.

ปัญหาการกระจายรายได้

นับตั้งแต่เวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบาย ดอย๋ เม้ย ผลักดันให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้เวียดนามจะเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นทุกขณะก็ตาม แต่เวียดนามยังประสบปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ ปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งเป็นปัญหาจากความแตกต่างระหว่างภาคเหนือ และใต้ แต่เมื่อเวียดนามปฏิรูปประเทศ ช่องว่างรายได้ที่มีอยู่ก่อนหน้านั้น ปรากฏความแตกต่าง ชัดเจนขึ้นตามลำดับ เนื่องจากนักลงทุนสนใจลงทุนในภาคใต้เป็นจำนวนมากทำให้ทุกภาคของเศรษฐกิจในตอนใต้ขยายตัวรวดเร็ว แม้รัฐบาลพยายามพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคเหนือมานานกว่า 30 ปี และในยุคปฏิรูปรัฐบาลพยายามกระจายโครงการลงทุนจากต่างชาติไปยังภาคเหนือ และภาคกลาง ก็ตาม แต่จากสถิติของทางการระบุให้เห็นว่าผลผลิตทางอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังคงมาจากภาคใต้เป็นสำคัญ เช่น ใน ค.ศ. 1993 ภาคใต้มีการผลิตอุตสาหกรรมหนักคิดเป็นร้อยละ 53 และอุตสาหกรรมเบาร้อยละ 65 ของอุตสาหกรรมทั้งหมดภายในประเทศ และเฉพาะเมือง โฮจิมินห์เพียงเมืองเดียวผลิตอุตสาหกรรมเบามากถึงร้อยละ 41 ของอุตสาหกรรมเบาทั้งหมด เมืองโฮจิมินห์มีรายได้ส่งรัฐถึงร้อยละ 65 ของรายได้ของรัฐทั่วประเทศ¹ และในส่วนรายได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ใน ค.ศ. 1975 เวียดนามเหนือมีรายได้เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 62 ของรายได้ทั้งหมดของภาคใต้ พอถึง ค.ศ. 1995 สัดส่วนดังกล่าวลดลงเหลือเพียงร้อยละ 58² อาจกล่าวได้ว่าปัญหาการกระจายรายได้ในยุคปฏิรูปเศรษฐกิจ มีผลมาจากนโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และการปฏิรูปการค้าที่เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งและข้าราชการร่ำรวย ในขณะที่ชาวนาในชนบทส่วนใหญ่อยู่ในสภาพยากจน ซึ่งการกำหนดความยากจนโดยทั่วไป ยึดเกณฑ์การประเมินความยากจนของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank หรือ ADB) และธนาคารโลก (The World Bank) การกำหนดเกณฑ์ของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย ไม่มีเกณฑ์ระบุชัดเจนถึงรายได้ที่แน่นอนเป็นมาตรฐาน แต่จะพิจารณาการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือปัจจัยสี่ โดยวัดจากเกณฑ์ของชนชั้นที่มีระดับรายได้ต่ำที่สุดของประเทศที่สามารถตอบสนองความต้องการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานได้เพียงใด หากไม่สามารถเลี้ยงชีพตามเกณฑ์ได้จัดเป็นผู้ยากจน ส่วนเกณฑ์ประเมินความยากจนของธนาคารโลก พิจารณารายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product หรือ GNP) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

¹ Vo Nhan Tri. (1993 December). *Toward a Market Economy in Vietnam*, Paper prepared for Pacific Basin Research Institute. p.30-31.

² ศรีประภา เพชรเมธี. เล่มเดิม. หน้า 159-160

ประเภทแรก เกณฑ์ความยากจนกำหนดว่า ประชากรของประเทศจำนวน 630 ล้านคน ควรมีรายได้ผลผลิตภัณฑมวลชนประชาชาติ 275 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี หรือคิดจากคนยากจนภายในประเทศร้อยละ 18

ประการที่สอง เกณฑ์ความยากจน กำหนดว่า ประชากรของประเทศจำนวน 1,115 ล้านคน ควรมีรายได้ผลผลิตภัณฑมวลชนประชาชาติ 370 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี หรือคิดจากคนยากจนภายในประเทศมีประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมด¹

ดังนั้น การพิจารณาเกณฑ์ความยากจนของเวียดนาม ตามเกณฑ์ของธนาคาร โลก เวียดนามจัดเป็นประเทศยากจนที่สุด เนื่องจาก การสำรวจของสำนักงานสถิติของธนาคาร โลก ใน ค.ศ. 1992 ระบุว่าเวียดนามมีรายได้ผลผลิตภัณฑมวลรวมประชาชาติต่อคนต่อปี เพียง 100 เหรียญสหรัฐ² ใน ค.ศ. 1993 ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียสำรวจเกณฑ์ความยากจนของครอบครัวชนบทในเวียดนาม จากครัวเรือนจำนวน 91,732 ครอบครัว พบว่าครอบครัวประมาณร้อยละ 20 มีรายได้ตามเกณฑ์ เพียง 55 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี ในจำนวนครอบครัวดังกล่าว ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ที่ราบสูงภาคกลางและชายฝั่งทะเล ซึ่งเขตที่ยากจนที่สุดของเวียดนาม³

การกำหนดมาตรฐานความเป็นอยู่และความยากจน นอกเหนือจากเกณฑ์ของธนาคารโลก เวียดนามก็กำหนดมาตรฐานการครองชีพของประชากร จากเกณฑ์ผลผลิตของข้าว โดยเฉลี่ย 15 กิโลกรัมต่อคนต่อเดือน ถ้าเทียบเป็นจำนวนเงินเท่ากับ 30,000 ดัม (หรือประมาณ 3 เหรียญดอลลาร์สหรัฐต่อเดือน)⁴ รายได้จากเกณฑ์ดังกล่าวเท่ากับครึ่งหนึ่งของรายได้เฉลี่ยประชากรทั้งประเทศ แต่หากคิดจำนวนข้าวเป็นเกณฑ์แล้ว ในปัจจุบันเวียดนามสำรองข้าวถึงร้อยละ 70 ดังนั้นสัดส่วนรายได้แท้จริง ที่วัดจากจำนวนข้าวจึงเท่ากับ 10.5 กิโลกรัมต่อคนต่อเดือน ซึ่งถือว่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การสำรวจรายได้ของประชากรดังกล่าวของทางการเวียดนาม เมื่อ ค.ศ. 1993 พบว่าประชากรจำนวน 2,847,000 ครัวเรือนในชนบทมีจำนวนคนยากจนมากถึง 13.8 ล้านคนหรือ

¹ Nguyen Van Tiem. (1995). "Economic Reform and Poverty Ellevation in Rural Areas," In Vu Tuan. *Economic Reforms and Development In Vietnam*. p. 120-121.

² Ibid. p. 12.

³ ศรีประภา เพชรเมธี. เล่มเดิม. หน้า 157.

⁴ Tran Thi Que. (1998). *Vietnam's Agriculture : The Challenges and Achievement*. p. 94.

เท่ากับร้อยละ 30 ของประชากรชนบททั้งหมด คนยากจนดังกล่าวจำแนกสัดส่วนตามพื้นที่ ดังนี้¹

พื้นที่	จำนวนประชากรยากจน
เขตพื้นที่ราบภาคเหนือและภาคกลาง	ร้อยละ 35
เขตชายฝั่งทะเลภาคกลาง	ร้อยละ 35 - 37
เขตที่ราบภาคใต้	ร้อยละ 14 - 34
เขตภูเขาภาคเหนือ	ร้อยละ 39
เขตภูเขาภาคกลาง	ร้อยละ 37

อาจกล่าวได้ว่า มาตรฐานรายได้ของประชากรเวียดนามระดับคนยากจน ขึ้นอยู่กับรายได้เฉลี่ยของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ และเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนผู้ยากจนของเวียดนามจากสถิติของกระทรวงแรงงานกับกระทรวงสวัสดิการสังคมที่จะร่วมกันสำรวจ ระหว่าง ค.ศ. 1992-1993 กับสถิติเมื่อ ค.ศ. 1990 ความแตกต่างของเวียดนามระหว่างชนบทและคนในเมือง มีช่องว่างรายได้ที่แตกต่างมากถึงร้อยละ 5-10² ความแตกต่างของรายได้ในยุคนี้นี้³ ดูเหมือนมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นนี้ปรากฏชัดเจนจากข้อมูลของทางการในการสำรวจประชากรจาก ค.ศ. 1988 เป็นต้นมา พบว่าประชากรที่ร่ำรวยเพิ่มสูงขึ้นถึง 2-4 เท่า และประชากรยากจนเพิ่มสูงถึง 1.7 เท่า ขณะที่ก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ เมื่อ ค.ศ. 1976-1980 ความแตกต่างของรายได้ของคนร่ำรวยและคนยากจนมีเพียง 3-4 เท่า ช่วง ค.ศ. 1981-1989 ความแตกต่างดังกล่าวเพิ่มถึง 6-8 เท่า และในช่วง ค.ศ. 1998 ความแตกต่างเพิ่มมากถึง 11 เท่า⁴

ความแตกต่างของรายได้ที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่กลไกตลาด ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ปรากฏชัดเจนจากการพัฒนาสิ่งก่อสร้างภายในเมืองใหญ่ เช่น บริเวณรอบเมืองฮานอย มีการก่อสร้างหมู่บ้าน และอาคารสมัยใหม่เป็นจำนวนมาก ประชากรในเมืองสามารถเพิ่มรายได้จากการพัฒนาดังกล่าวด้วยการทำงานลักษณะงานช่างต่าง ๆ หรือทำธุรกิจขนาดเล็ก ขณะที่ประชากรชนบทต้องพึ่งพาที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

การสำรวจประชากรยากจนดังกล่าว ซึ่งนับจากเกณฑ์รายได้จากจำนวนข้าวต่อคนนั้น ในบรรดาคนยากจน มีการสำรวจ พบว่าบางคนมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 8 กิโลกรัมต่อคนต่อเดือน⁵ การกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมดังกล่าวข้างต้นได้นำไปสู่ปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ในหมู่บ้าน นัม กัง (Nan Gang) ห่างจากจังหวัดนัมดินห์ (Nam Dinh) 9 กิโลเมตร มีแหล่ง

¹ Ibid.

² Ibid. p. 95.

³ Ibid.

⁴ Ibid. p. 36.

⁵ Ibid.

การพนันถึง 12 แห่ง และแหล่งโสเภณี 2-3 แห่ง ในหมู่บ้านนี้มีครัวเรือนประมาณร้อยละ 3-5 ขาดการศึกษา อาหาร และไม่สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียง¹ นอกจากนี้ปัญหาสังคมดังกล่าว ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม ยังนำไปสู่ปัญหาอพยพของแรงงานชนบทเข้าสู่ ตัวเมืองเป็นจำนวนมากอันเกิดจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมของการปฏิรูปเศรษฐกิจที่รัฐมุ่ง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย และการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา

ลัทธิบริโภคนิยม

การปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้นโยบายได้ย แม้ ที่รัฐยกเลิกการวางแผน จากส่วนกลาง การใช้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคา และการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเสรีมากขึ้น รวมทั้งพรรคฯ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในภาคเศรษฐกิจโดยส่งเสริมวิสาหกิจเอกชนให้ประกอบการค้า การเปิดเสรีต่ออุปสงค์ และอุปทานทำให้ประชาชน ซื้อขายสินค้าที่อำนวยความสะดวกหรือสินค้าฟุ่มเฟือยเป็นจำนวนมาก เช่น การซื้อขายโทรทัศน์ในเวียดนาม ในจำนวนครัวเรือน 100 หลัง ทางบริษัทสามารถขาย ได้จำนวน 21 หลัง และยังมีแนวโน้มที่จะซื้อโทรทัศน์ทดแทนเครื่องเก่าในอนาคต ในระหว่าง ค.ศ.1991-1992 จำนวนโทรทัศน์ในประเทศเวียดนามมีราว 2.2-3 ล้านเครื่อง และยังเพิ่มสูงขึ้น ในแต่ละปี บรรดาโทรทัศน์ในเวียดนาม ร้อยละ 80 นำเข้าส่วนประกอบมาจากต่างประเทศ ส่วน ร้อยละ 20 เป็นการผลิตภายในประเทศ เวียดนาม²

การสำรวจของสำนักงานสถิติ (The National Statistical Office) ของเวียดนามใน ค.ศ.1997ระบุ ถึงการบริโภคสินค้าจำพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าว่า ประชาชนเวียดนามทุก 100 ครัว เรือน มีจำนวน 64.7 ครัวเรือนที่มีโทรทัศน์เป็นของตนเอง จำนวน 19.7 ครัวเรือนที่มีวิดีโอ จำนวน 54.3 ครัวเรือน ซื้อรถจักรยานยนต์ และจำนวน 23.5 ครัวเรือนที่มีตู้เย็น นอกจากนี้การ สำรวจผู้ใช้รถจักรยานยนต์ของคนเวียดนามเหนือและใต้ พบว่าชาวโฮจิมินห์ ใช้จักรยานยนต์ มากถึงร้อยละ 73 ส่วนชาวฮานอยใช้จักรยานยนต์มากถึงร้อยละ 55³

นอกเหนือจากความต้องการบริโภคสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้างดกล่าวแล้ว ในภาค เกษตรกรรมซึ่งเป็นรากฐานของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ในเวียดนามก็มีความต้องการซื้อสิ่ง อำนวยความสะดวกประเภทเครื่องมือทางการเกษตร เช่นรถแทรกเตอร์ เครื่องเก็บเกี่ยวผลผลิต และเครื่องสูบน้ำ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเกิดจากการยกเลิกการเงินอุดหนุนของรัฐ ในการสั่ง ซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร รวมทั้งชาวนาเองก็ต้องการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และมี ประสิทธิภาพสูงกว่าสิ่งของที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ ด้วยเหตุนี้บริษัทที่จำหน่ายเครื่องมือและ อุปกรณ์ ดังกล่าวจึงมียอดจำหน่ายสูงถึง 3,000 เครื่อง และจำหน่ายอุปกรณ์ชิ้นส่วนประกอบสูง ถึง

¹ Ibid.

² Christopher Engholm . *Doing Business in the New Vietnam*. p. 84.

³ Geoffrey Murray. *Vietnam : Dawn of a New Market*. p. 196.

12,000 ชิ้นต่อปี¹

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโดย แม้ ได้นำไปสู่ความยืดหยุ่นปัจเจกชน นิยมและสนใจเรื่องการแสวงหารายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าการปฏิบัติตัวอย่างเสีย สละตามอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ การปรับเปลี่ยนสวัสดิการต่าง ๆ ไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดได้ผลักดันให้หลายอาชีพต้องเปลี่ยนแปลง เช่น หน่วยงานที่ทำงานในระบบสาธารณสุข เพิ่มค่าใช้จ่ายในการบริการทางการแพทย์ คลินิก และร้านขายยาของเอกชนไม่คำนึงถึงความ ทุขยากของประชาชนที่ยากจน แต่แข่งขันกันให้บริการแก่คนที่ร่ำรวย แม้กระทั่งอาชีพครู ใน บางส่วนละทิ้งอาชีพครูเนื่องจากรายได้ต่ำ หรือไม่ก็ทำงานอื่นที่เพิ่มรายได้ เช่น การเปิดสอน พิเศษ หรือสอนในสถาบันการศึกษาเอกชนที่เก็บค่าเล่าเรียนสูงกว่าโรงเรียนของรัฐหลายเท่า และยังมีมาตรฐานการศึกษาที่สูงกว่า เนื่องจากสามารถเก็บค่าเล่าเรียนสำหรับจ้างครูที่มีคุณวุฒิ ทำให้คนที่ร่ำรวยส่งบุตรหลานเข้าเรียน²

การพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ

นับตั้งแต่เวียดนามได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการลงทุนต่างประเทศใน เวียดนาม ในเดือนธันวาคม 1987 แทนการใช้กฎหมายว่าด้วยการลงทุนในปี 1977 และตามด้วยการออก กฎฎีกา (Decree) เลขที่ 159/HDBT ว่าด้วย "กฎระเบียบเพื่อการส่งเสริมกฎหมายว่าด้วยการ ลงทุนต่างประเทศในเวียดนาม" (เรียกว่ากฎหมายการลงทุน) ตั้งแต่กันยายน 1988 การลงทุน ในเวียดนามได้รับความสนใจจากต่างประเทศมากมายโดยเฉพาะจากประเทศเสรีนิยม และนับ ตั้งแต่การประกาศใช้กฎหมายการลงทุนดังกล่าวมีการลงทุนจากต่างประเทศถึง 105 โครงการ โดยมีมูลค่า 850 ล้านดอลลาร์สหรัฐ 2 ใน 3 ของโครงการทั้งหมดนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการ สำหรับ 6 เดือนแรกของปี 1990 คณะกรรมการดังกล่าวได้ทำการอนุมัติโครงการลงทุนอีก 46 โครงการด้วยมูลค่า 225 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โครงการลงทุนที่ได้รับการอนุมัตินี้อาจแยกแยะได้ อย่างคร่าว ๆ ตามประเภทของการลงทุนคือ การลงทุนเกี่ยวกับการสำรวจและขุดเจาะน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 45-50 ของโครงการการลงทุนทั้งหมด การลงทุนด้านการ กสิกรรมคิดเป็นร้อยละ 19 ของการลงทุนทั้งหมด การลงทุนเกี่ยวกับอาหารทะเล คิดเป็นร้อยละ 16³ เป็นต้น

หลัง ค.ศ.1990 การลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับจากมาตรการ ส่งเสริมการลงทุนที่เริ่มประกาศ และการประกาศใช้กฎหมายประกันสิทธิของเอกชน ใน ค.ศ.1992 ที่จะไม่โอนกิจการของเอกชนไปเป็นของรัฐ (Nationalization) ค.ศ. 1996 รัฐออก กฎหมายการลงทุนโดยส่งเสริมลงทุนในโครงการต่าง ๆ และการอนุญาตให้ถ่ายโอนผลประโยชน์ จากโครงการได้ รวมทั้งการจัดตั้งศาลคดีเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับนักลงทุนต่างชาติ รวมทั้ง

¹ Christopher Engholm . Ibid.

² ศรีประภา เพชรเมธี. เล่มเดิม. หน้า 149.

³ ธีญาทิพย์ ศรีพนา. (2541). เมื่อเวียดนามปฏิรูป. หน้า 93-94.

มาตรการที่ลดกระบวนการในการอนุมัติโครงการต่าง ๆ และลดความซ้ำซ้อน เช่น การรวมคณะกรรมการการวางแผนแห่งชาติ เข้ากับคณะกรรมการความร่วมมือและการลงทุน

การลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามเติบโตอย่างมากนับตั้งแต่ ค.ศ.1988 ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีโครงการลงทุนในเวียดนามไม่น้อยกว่า 202 โครงการ ด้วยมูลค่าเงินทุนประมาณ 2.47 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยสิงคโปร์และมาเลเซียเป็นประเทศที่มีโครงการการลงทุนมากที่สุด ด้วยมูลค่า 1.3 พันล้าน และ 6.30 ล้านเหรียญสหรัฐ รองลงมาได้แก่ ไทย ซึ่งมีโครงการลงทุนในจำนวน 48 โครงการ ด้วยมูลค่าเงินลงทุน 305 ล้านเหรียญสหรัฐ จากตัวเลขการลงทุนของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยความร่วมมือและการลงทุน สิงคโปร์นั้นเป็นประเทศที่ลงทุนมากในอันดับที่ 4 รองลงมาจากไต้หวัน (190 โครงการ ด้วยมูลค่าเงิน 2.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ฮองกง (171 โครงการ ด้วยมูลค่าการลงทุน 2 พันล้านเหรียญ) และญี่ปุ่น (95 โครงการ ด้วยมูลค่าการลงทุน 1.4 พันล้านเหรียญสหรัฐ) แต่ในด้านการค้ากับเวียดนามแล้ว สิงคโปร์เป็นประเทศคู่ค้าที่จัดอยู่ในอันดับที่ 2 ของเวียดนาม ด้วยมูลค่าการค้าในต้นปี 1995 ถึง 1.4 พันล้านเหรียญสหรัฐ อันเป็นการเพิ่มจากมูลค่าการค้าในปี 1987 ซึ่งมีมูลค่าเพียง 60 ล้านเหรียญสหรัฐ เท่านั้น ขณะเดียวกันประเทศอื่นๆ ของกลุ่มอาเซียนดังเช่น ฟิลิปปินส์ซึ่งมีโครงการการลงทุน 10 โครงการ ด้วยมูลค่า 67 ล้านเหรียญสหรัฐ และบรูไน ลงทุนใน 1 โครงการ ด้วยมูลค่า 2.5 ล้านเหรียญสหรัฐ¹

การที่เวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจและส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลให้เวียดนามจำเป็นต้องปรับท่าทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคอาเซียน อีกทั้งเวียดนามเองต้องการได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาเซียน รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่าง ๆ และความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในรูปแบบเงินตรา ในรูปแบบการอบรมเรียนรู้ และพัฒนาทรัพยากรของคน และข้อตกลงพิเศษในแง่เศรษฐกิจ สิ่งทีสะท้อนความเป็นจำเป็นดังกล่าวปรากฏจากคำกล่าวของ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศเวียดนาม นาย เจิ่น ฮุย เจื่อง (Tran Huy Chuong) ที่กรุงจาร์กาต้า ใน ค.ศ. 1991 เขากล่าวว่า “ผลประโยชน์ของเวียดนามเกี่ยวเนื่องและมีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของภูมิภาคอย่างใกล้ชิด และสันติภาพ ความมั่นคง และการพัฒนาของเวียดนาม ก็เกี่ยวเนื่องกับสันติภาพ ความมั่นคง และการพัฒนาของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยเช่นกัน”² อย่างไรก็ตามแม้เวียดนามจะแก้ไขกฎหมายการลงทุน เมื่อปี 1996 ที่ลดกระบวนการอนุมัติโครงการต่าง ๆ และการขยายระยะเวลาการลงทุนในโครงการต่าง ๆ ก็ตามแต่มาตรการของเวียดนามบางอย่างก็เป็นการปกป้องการแข่งขันทางการค้าจากต่างประเทศ เช่น การไม่ส่งเสริมให้นักลงทุนต่างชาติลงทุนในกิจการเพื่อผลิตสินค้าทดแทนการส่งออกอีกต่อไป รวมทั้ง

¹ แหล่งเดิม . หน้า 208.

² แหล่งเดิม . หน้า 206.

การสงวนกิจการบางสาขาไว้สำหรับรัฐวิสาหกิจ การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศส่วนใหญ่ รัฐมักจะอนุมัติโครงการที่ลงทุนขนาดใหญ่ ในสาขาการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายใน เวียดนาม เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการสำรวจขุดเจาะน้ำมัน ที่ รัฐร่วมลงทุนเป็นสำคัญ

ในเรื่องนี้นายลี กวณ ยู อดีตนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีอาวุโสของสิงคโปร์ ในปัจจุบัน และเป็นผู้ซึ่งได้รับการร้องขอจากรัฐบาลเวียดนามให้เป็นที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจให้แก่เวียดนาม ได้กล่าวเตือนถึงปัญหาดังกล่าวกับ นาย หวอ วัน เกียด ในโอกาสที่นาย ลี กวณ ยู ได้นำตัวแทนธุรกิจไปเยือนกรุงฮานอย เมื่อเดือน มีนาคม 1995 ว่า ปัญหาการลงทุนดังกล่าวจะทำให้นักลงทุนต่างชาติหมดกำลังใจและหนีไปลงทุนที่อื่นกันหมด ดังเช่น จีน พม่า อินโดนีเซีย เป็นต้น และสิ่งนี้ย่อมนำมาซึ่งความสูญเสียของเวียดนามเอง

การที่การลงทุนของต่างชาติประสบปัญหาหลายประการ ส่งผลให้นักลงทุนต่างชาติ ถอนทุนออก เช่น กรณีของบริษัทแห่งหนึ่งของออสเตรเลีย ซึ่งเป็น บริษัทขนาดใหญ่ ชื่อว่า เวสต์ฟาร์เมอร์ (Wesfarmer) ประกาศถอนทุนจากโครงการลงทุนด้าน อุตสาหกรรมปิโตรเลียม และก๊าซธรรมชาติในเวียดนาม เนื่องจากการแก้ไขอัตราภาษีที่สูงขึ้น หลังการลงทุนในโครงการดังกล่าว และการเพิ่มอัตราภาษีขาเข้าตลอดจนการเปลี่ยนแปลง สัญญาร่วมทุนของรัฐวิสาหกิจเวียดนาม

ปัญหาการลงทุนดังกล่าวเกิดขึ้นจากข้อปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคต่อนักลงทุนบางประการ ดังนี้

ประการแรก การจ้างงานจะต้องทำผ่านสำนักงานแรงงานท้องถิ่นหรือบริษัทจัดหางาน ซึ่งได้รับอนุญาตให้เรียกค่าบริการได้ร้อยละ 8 ของเงินเดือนลูกจ้างในแต่ละตำแหน่ง แม้ว่าใน ทางทฤษฎี ผู้ลงทุนต่างชาติอาจประกาศรับสมัครพนักงานได้โดยตรง ถ้าหากการจัดหา พนักงานโดยบริษัทจัดหางาน หรือสำนักงานแรงงานท้องถิ่นไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ในความเป็น จริง นักลงทุนเหล่านี้ เสี่ยงไม่พ้นที่จะต้องหาพนักงานผ่านสำนักงานจัดหางานซึ่งมักเรียกเก็บ ค่าบริการเกินกว่าที่กำหนดไว้ถึง 2-4 เท่า¹

ประการที่สอง ผู้ลงทุนต่างชาติจะจ้างพนักงานต่างชาติ หรือจากประเทศเจ้าของทุนได้ ก็ต่อเมื่อตำแหน่งที่จะบรรจุไม่สามารถหาพนักงานหรือลูกจ้างชาวเวียดนามมาทำงานได้

ประการสุดท้าย ค่าจ้างขั้นต่ำที่ผู้ลงทุนต่างชาติต้องจ่ายแก่ลูกจ้างชาวเวียดนาม คือ เดือนละ 30 เหรียญสหรัฐ ขณะที่ค่าจ้างขั้นต่ำในตลาดแรงงานอยู่ที่ประมาณเดือนละ 15-20 เหรียญสหรัฐ (ตัวเลข ค.ศ. 1995)²

¹ สุต จอนเจตสิน. เล่มเดิม. หน้า 100.

² แหล่งเดิม.

นับได้ว่า ปัญหาการลงทุนดังกล่าวส่งผลให้แนวโน้มการลงทุนลดลงถึงร้อยละ 58 เมื่อเทียบกับเวลาช่วงเดียวกันในปี 1995 ซึ่งในต้นเดือนธันวาคม ปี 1996 มูลค่าของโครงการลงทุนที่ได้รับอนุมัติ จะเพิ่มขึ้นเป็น 5.15 พันล้านเหรียญ แต่ก็น้อยกว่ามูลค่าลงทุนที่ได้รับอนุมัติเงินในปี 1995 ในช่วงเวลาเดียวกัน อนึ่ง รัฐบาลเวียดนามตระหนักถึงอุปสรรคการลงทุนดังกล่าว และมีความพยายามแก้ไขระเบียบปฏิบัติราชการ ตลอดจนปรับปรุงองค์กรให้มีขนาดเล็กลง ดังจะกล่าวในบทต่อไป

การลงทุนของต่างชาติในเวียดนาม 10 อันดับแรก (10 มกราคม 1996)

อันดับ	ประเทศ	จำนวนโครงการ	เป็นเงินลงทุนทั้งสิ้น (เหรียญสหรัฐ)	
1	ไต้หวัน	237	3,600	ล้าน
2	ฮ่องกง	186	2,200	ล้าน
3	ญี่ปุ่น	129	2,100	ล้าน
4	สิงคโปร์	114	1,520	ล้าน
5	เกาหลีใต้	137	1,500	ล้าน
6	สหรัฐอเมริกา	53	1,140	ล้าน
7	มาเลเซีย	43	854	ล้าน
8	ออสเตรเลีย	47	703	ล้าน
9	ฝรั่งเศส	70	639	ล้าน
10	สวิตเซอร์แลนด์	15	585	ล้าน

ที่มา : ัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2541). เมื่อเวียดนามปฏิรูป. หน้า 262.

การลงทุนของประเทศสมาชิกอาเซียนในเวียดนาม (10 มกราคม 1995)

อันดับ	ประเทศ	จำนวนโครงการ	เป็นเงินลงทุนทั้งสิ้น (เหรียญสหรัฐ)	
1	สิงคโปร์	114	1,520	ล้าน
2	มาเลเซีย	43	854	ล้าน
3	ไทย	57	468	ล้าน
4	ฟิลิปปินส์	14	217	ล้าน
5	อินโดนีเซีย	13	213	ล้าน
6	บรูไน	1	10	ล้าน

ที่มา : รัษฎาทิพย์ ศรีพนา. (2541). เมื่อเวียดนามปฏิรูป. หน้า 263

บทที่ 4

การแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนาม ภายใต้นโยบายโด่ยเม้ย ค.ศ.1986-1997

การแก้ไขปัญหาโครงสร้างระบบราชการเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการปฏิรูปเศรษฐกิจ

การที่พรรคฯ ยกเลิกการวางแผนจากส่วนกลางทำให้องค์กรการเมืองระดับต่าง ๆ ของพรรคปรับเปลี่ยนบทบาทของตนอย่างมากโดยเฉพาะส่วนกลาง ในขณะที่หน่วยงานในระดับกลางและระดับรองลงไปจะเข้ามามีส่วนควบคุมการผลิตแทน การปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจตามนโยบายโด่ยเม้ย และการยกเลิกการควบคุมจากส่วนกลาง ส่งผลให้เวียดนามจำเป็นต้องปฏิรูปการบริหารงานราชการแผ่นดินให้สอดคล้องกับการปฏิรูปเศรษฐกิจดังนี้

การปฏิรูปสถาบันของรัฐ

พรรคฯ มีความพยายามปฏิรูปสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ของรัฐเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น รัฐบาลพยายามลดหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่มีอยู่มากมาย และมีงานซ้ำซ้อนกันลง การแยกหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางด้านการบริหารการเมืองการปกครองออกจากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ และการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรท้องถิ่น การปฏิรูปสถาบันทางการเมืองในระดับต่าง ๆ รัฐสามารถยุบยกเลิก หรือรวมหน่วยงานระดับกระทรวง ทบวง กรมหลายหน่วยงาน เช่น ค.ศ.1992 รัฐบาลยุบกระทรวงลง 1 กระทรวง จากที่เคยมี 28 กระทรวง เหลือ 27 กระทรวง พอถึง ค.ศ.1995 รัฐบาลสามารถยุบกระทรวงได้อีก 5 กระทรวง ทำให้กระทรวงลดเหลือเพียง 22 กระทรวง นอกจากนี้รัฐบาลพยายามยุบกรมกอง หรือหน่วยงานภายในกระทรวง หลัง ค.ศ.1992 หน่วยงานในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 44 ถูกปิดหรือยุบเลิกไป¹

ส่วนรัฐวิสาหกิจ (SOEs) ซึ่งเป็นจักรกลสำคัญทางเศรษฐกิจของเวียดนามและเป็นที่มาของผลประโยชน์ของสมาชิกพรรคก็เป็นเป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปเช่นกัน ภายหลังจากรัฐบาลลดนโยบายการวางแผนจากส่วนกลางและลดการสนับสนุนรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้หลายหน่วยงานไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้มีสาเหตุหลายประการ เช่น การขาดทุน และไร้ประสิทธิภาพในการดำเนินการ ดังนั้นรัฐจึงต้องการลดภาระของรัฐบาลโดยยกเลิกยุบ หรือรวมกิจการรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง จนทำให้จำนวนรัฐวิสาหกิจลดลงมาก โดยเฉพาะ

¹ สุต จอนเจดสิน. เส่เมเด็ม. หน้า 109.

ใน ค.ศ.1992 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ลดจำนวนกิจการต่าง ๆ ที่เป็นของรัฐลงจาก 12,000 แห่งมาเหลือเพียง 7,000 แห่ง และในจำนวนกิจการที่เหลือ 7,000 กิจการนี้ รัฐบาลมีเป้าหมายจะแปรรูปหน่วยงานต่าง ๆ ในหลายรูปแบบ เช่น การเปิดให้เอกชนเข้ามาดำเนินการหรือแปรรูปเป็นการลงทุนร่วมระหว่างรัฐและเอกชน เป็นต้น¹

นอกจากนี้รัฐบาลพยายามแยกหน้าที่ของหน่วยงานให้ชัดเจนระหว่างหน่วยงานด้านบริหารกับหน่วยงานด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการพยายามจำกัดบทบาทของหน่วยงานโบ จู กวาน (bo chu quan) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในระบบการผลิตให้ลดลง นอกจากการปรับปรุงองค์กรบริหารงานส่วนกลางแล้ว รัฐบาลยังพยายามปรับปรุงองค์กรส่วนภูมิภาคทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เช่น ใน ค.ศ.1989 รัฐบาลอนุมัติกฎหมายเพื่อลดหน่วยงานต่าง ๆ ที่ประจำอยู่ในแต่ละจังหวัด² ลงจากเดิมที่เคยมีอยู่ถึงจังหวัดละ 40-50 หน่วยงานให้เหลือเพียงจังหวัดละ 17-22 หน่วยงาน ส่วนในระดับอำเภอ จำนวนหน่วยงานต่าง ๆ ก็ลดลงจากอำเภอละ 20-25 หน่วยงานมาเหลือเพียงอำเภอละ 10-15 หน่วยงาน ในระดับหมู่บ้านก็มีการปฏิรูปในทำนองเดียวกัน การปฏิรูปดังกล่าวส่งผลทำให้จำนวนสภาประชาชนในระดับจังหวัด เมือง อำเภอ และหมู่บ้าน ลดลงมาก³ อนึ่ง ความพยายามของรัฐที่ดำเนินการปฏิรูปบริหารงาน และลดขนาดหน่วยงาน ดำเนินการอย่างจริงจัง ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1996 สำนักงานบุคลากรของรัฐ (Government's Personnel Department) ได้ออกเอกสารไปยังหน่วยงานของรัฐทุกระดับ ย้ำเรื่องการห้ามตั้งหน่วยงานใหม่ในองค์กรต่าง ๆ โดยไม่มีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อย้ำถึงความพยายามลดขนาดระบบบริหาร และกำจัดหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานซ้ำซ้อนกันได้ผลอย่างจริงจัง⁴

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของรัฐในการปฏิรูปข้างต้นสร้างความไม่พอใจให้กับสมาชิกพรรคจำนวนหนึ่ง และทำให้เกิดกระแสต่อต้านความพยายามในการปฏิรูปองค์กรการเมือง

การปฏิรูปขั้นตอนและระเบียบบริหารราชการ

การที่เวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ต้องเผชิญปัญหาระเบียบและขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักลงทุนต่างประเทศลังเลใจที่จะลงทุนในเวียดนาม ระเบียบขั้นตอนที่ยุงยากซับซ้อนของระบบบริหารราชการยังเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตและแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ

¹ สุต จอนเจตสิน. เล่มเดิม. หน้า 110.

² เวียดนามมีจังหวัดทั้งหมด 53 จังหวัด.

³ Thaveeporn Vassavakul. *Op.cit.*, : p. 53-57.

⁴ สุต จอนเจตสิน. เล่มเดิม. หน้า 110-111. อ้างจาก Vietnam Investment Review, 8-14 July 1996.

โดยง่าย ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่ขัดขวางการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเปิดโอกาสรับฟังเสียงของประชาชนชาวเวียดนาม ต่อความไม่พอใจ การบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพในระดับต่าง ๆ รัฐบาลจึงมีเป้าหมายที่จะปฏิรูประบบบริหารราชการโดยการลดขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริหารงานของหน่วยงาน รวมทั้งยกเลิกระเบียบปฏิบัติที่ไม่จำเป็นและซ้ำซ้อนในหน่วยงานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเน้นการปฏิรูปขั้นตอนของการบริหารงานที่สำคัญ คือ การจัดสรรงบประมาณและการกระจายเงินเพื่อการลงทุนขั้นพื้นฐานของรัฐ การลงทุนจากต่างประเทศ ระเบียบพิธีการเกี่ยวกับการเข้า-ออกประเทศ การออกใบอนุญาตเพื่อการก่อสร้างและเอกสารรับรองสิทธิการใช้ที่ดิน ระเบียบพิธีการเกี่ยวกับการนำเข้าและส่งออก รวมทั้งการจัดตั้งและจดทะเบียนบริษัท และการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน¹

นอกจากความพยายามปฏิรูประบบราชการเพื่อสร้างแรงจูงใจต่อนักลงทุนต่างชาติแล้ว รัฐบาลยังพยายามรับฟังข้อเรียกร้องของประชาชนในความทุกข์ยากทางเศรษฐกิจ และความไม่พอใจอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยพยายามปฏิรูปขั้นตอนของการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐลง โดยรวมหน่วยงานรับเรื่องราวร้องทุกข์กล่าวโทษที่เคยกระจัดกระจายให้เข้ามารวมอยู่ในหน่วยงานใหม่ ๆ เพียงไม่กี่แห่ง แม้รัฐมีความพยายามรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติ การลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ละเลยควรปฏิบัติงานหรือทุจริตประพฤติมิชอบก็ยังไม่เต็มที่ เพราะมีการปกป้องกันและกัน และเผชิญกับภาวะลูปหน้าปะจมูก ขณะเดียวกัน ความพยายามในการจัดตั้งองค์กรอิสระเพียงองค์กรเดียว เพื่อทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์กล่าวโทษ โดยให้เป็นองค์กรที่ปลอดจากการแทรกแซงด้วยอิทธิพลและการจัดตั้งศาลเพื่อทำหน้าที่ไต่สวนเรื่องราวร้องทุกข์กล่าวโทษระหว่างรัฐกับประชาชน หรือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐด้วยกันเอง ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ²

การสร้างข้าราชการพลเรือนที่มีประสิทธิภาพ

ปัญหาของระบบข้าราชการพลเรือนที่ผ่านมาในอดีต คือ การที่ไม่สามารถจำกัดความที่แน่ชัดว่ากลุ่มข้าราชการพลเรือนในเวียดนามคือกลุ่มใด ขณะที่สมาชิกพรรคที่ทำงานในกลุ่มองค์กรมวลชนระดับต่าง ๆ พิจารณาว่าตนเองก็เป็นข้าราชการพลเรือนเช่นเดียวกับกลุ่มที่ทำงานในองค์กรของรัฐบาล และรับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน ปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องจำกัดความของข้าราชการพลเรือนใหม่ ซึ่งหมายถึงเฉพาะผู้ที่ทำงานในภาครัฐและได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล เป็นผู้มีสัญชาติเวียดนามและเข้าสู่ระบบราชการโดยการสอบคัดเลือกและเมื่อผ่านการสอบคัดเลือกจะได้บรรจุเป็นข้าราชการประจำและมีตำแหน่งในระบบราชการ³

¹ สุต จอนเจตสิน. เล่มเดิม. หน้า 111.

² แหล่งเดิม. หน้า 112.

³ แหล่งเดิม.

ความพยายามดังกล่าว นอกจากเพื่อลดขนาดของข้าราชการพลเรือนแล้ว ยังทำให้การพัฒนาข้าราชการพลเรือนให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพทำได้ง่ายขึ้นด้วย ปัญหาเร่งด่วนอีกประการหนึ่งของข้าราชการพลเรือน คือการขาดคนรุ่นใหม่ที่จะเข้าใจระบบเศรษฐกิจและกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เพราะข้าราชการเดิมของเวียดนามส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมตามระบบสังคมนิยม แต่เมื่อเวียดนามเข้าสู่ยุคปฏิรูปและพยายามนำประเทศเข้าสู่สังคมโลก จึงจำเป็นต้องสร้างบุคลากรรุ่นใหม่เข้าทำงาน¹ ความจำเป็นเร่งด่วนอีกประการหนึ่งรัฐบาลพยายามส่งเสริมให้บุคลากรของรัฐเรียนรู้ภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น นายหวอ วัน เกียด ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ใน ค.ศ.1996 ได้ถือเอาความรู้และความสามารถในภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมี รวมทั้งยังเรียกร้องให้ข้าราชการทหารเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม ทำให้เวียดนามปัจจุบันมีโรงเรียนกวดวิชาภาษาอังกฤษเกิดขึ้นมากมายโดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ²

การปฏิรูปทางการเมืองทั้งสามด้านดังที่กล่าวข้างต้น นับว่ารัฐบาลเน้นที่การลดบทบาทของรัฐโดยเฉพาะการวางแผนจากส่วนกลาง รวมทั้งพยายามลดสัดส่วนของระบบราชการ แต่เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานให้สูงขึ้น ซึ่งหากการปฏิรูปดังกล่าวบรรลุตามเป้าหมาย จะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและพรรคในระดับต่าง ๆ ที่เคยมีส่วนควบคุมการผลิตสูญเสียผลประโยชน์ลงเป็นอันมาก ดังนั้น ความพยายามปฏิรูประบบการเมือง จึงเผชิญกับการต่อต้านขัดขวาง จนแม้แต่ผู้นำระดับนายกรัฐมนตรีเองถึงกับต้องออกมายอมรับ พร้อมกับยืนยันว่า จะพยายามผลักดันการปฏิรูปทั้งเศรษฐกิจและการเมืองเวียดนามต่อไป

อย่างไรก็ตามการปฏิรูปองค์การบริหารงานของรัฐเพื่อให้ก้าวทันต่อการปฏิรูปเศรษฐกิจ แม้จะมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงระบบการเมืองให้มีประสิทธิภาพ แต่ก็สะท้อนให้เห็นการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างสถาบันทางการเมืองที่สำคัญๆ ในเวียดนาม เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองของสถาบันและกลุ่ม หรือพรรคพวกของตนไว้ด้วย

อย่างน้อยที่สุด การปฏิรูปสถาบันของรัฐสะท้อนให้เห็นการแย่งชิงอำนาจระหว่างพรรคสภานิติบัญญัติซึ่งพยายามเพิ่มบทบาทให้มากกว่าการเป็นตรายาง คณะรัฐมนตรี ระบบราชการ และข้าราชการในระดับต่าง ๆ การแย่งชิงอำนาจหน้าที่ยังไม่ลงตัวนี้เองทำให้กระบวนการปฏิรูประบบบริหารงานก้าวหน้าช้ามาก เมื่อเทียบกับการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ³

¹ แหล่งเดิม. หน้า 113.

² สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 133 อ้าง Viet Nam News. 14 August 1996.

³ Thaveeporn Vassavakul. *Op.cit.* p. 42, 43-64.

การแก้ไขปัญหาความยากจน

ในช่วง 11 ปีของการปฏิรูปเศรษฐกิจ เวียดนามประสบปัญหาการประท้วงของชาวนาที่เกิดขึ้นเป็นระยะๆ ซึ่งให้เห็นว่า ชาวนายังคงถูกทอดทิ้งและชีวิตความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้ไม่ได้ดีไปกว่าเดิมมากนักหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ ในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ.1998 นายฟาน วัน ไค นายกรัฐมนตรีเวียดนามได้กล่าวเตือนให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงปัญหาชาวนา ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในสังคมเวียดนาม เขากล่าวเตือนว่า ความมั่นคงในสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของ ชาวนา และชนบท มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของประเทศ นายฟาน วัน ไค ยกตัวอย่าง ปัญหาการจลาจลของชาวนาเพื่อต่อต้านเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริตว่าเป็นสัญญาณชี้ให้เห็น อันตรายของประเทศ หากยังไม่มี ความพยายามแก้ไข ปัญหาความยากจนของชาวนาอย่างจริงจัง การพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ระบบการตลาดทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในสังคมมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะลดช่องว่างของรายได้ และแก้ปัญหาความยากจน ในหมู่เกษตรกร โดยบรรจุโครงการจัดความยากจนและหิวโหย (Elimination of Poverty and Hunger หรือ EPH) เข้าไว้ในแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี นับตั้งแต่ ค.ศ. 1990-1995 เป็นต้นมา โดยมีกระทรวงแรงงานสวัสดิการสังคม และผู้พิทักษ์จากสงครามเป็นผู้ดูแลโครงการ¹

นายเจิ่น ดิน ฮวน (Tran Dinh Hoan) รัฐมนตรีกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ใน ค.ศ. 1996 กล่าวถึง ปัญหาความยากจนและหิวโหยในเวียดนามว่ายังคงเป็นปัญหาสำคัญ และยังมีครอบครัวอีกเป็นจำนวนมากที่ประสบปัญหาดังกล่าว และต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล การที่รัฐบาลมีแผนจัดความยากจน และหิวโหยทำให้จำนวนครอบครัวที่ยากจนและหิวโหยลดลงเป็นลำดับ เช่น ใน ค.ศ.1992 มีครอบครัวที่เผชิญปัญหาดังกล่าวร้อยละ 28 ของครอบครัวชาวเวียดนามทั่วประเทศ แต่ใน ค.ศ. 1994 ตัวเลขดังกล่าวลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 25 และพอมมาถึง ค.ศ. 1996 จำนวนครอบครัวที่ต้องต่อสู้กับปัญหาความยากจนและหิวโหยลดลงเหลือร้อยละ 20.3²

เพื่อให้การแก้ปัญหาเรื่องความยากจนและหิวโหยบรรลุวัตถุประสงค์และตรงกลุ่มเป้าหมาย รัฐบาลได้จำกัดความคำว่า ครอบครัวที่ยากจนและหิวโหย โดยอิงตามเกณฑ์มาตรฐานสากลที่กำหนดว่า ในประเทศกำลังพัฒนาประชากรแต่ละคนควรบริโภคอาหารที่มีแคลอรี 2,100 แคลอรีต่อคนต่อวัน และควรมีสิ่งประกอบจำเป็นต่อการดำรงชีพ คือที่อยู่อาศัย เสื้อผ้ารักษาโรค การศึกษาและสาธารณสุข และโดยอาศัยมาตรฐานดังกล่าว รัฐบาลได้แบ่งครอบครัวที่หิวโหยและยากจนตามคุณสมบัติ คือ ครอบครัวที่หิวโหย ได้แก่ ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชนบทที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 50,000 ด่ง หรือครอบครัวที่อยู่ในเมืองที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 100,000 ด่ง การแก้ไขปัญหาคือโครงการจัดความยากจนและหิวโหย

¹ สุต จอนเจดสิน. เสริมเติม. หน้า 127 อ้างจาก Viet Name News. 9 August 1996.

² แหล่งเดิม. อ้างจาก Viet Nam News. 9 August 1998.

รัฐบาลช่วยเหลือด้วยการให้เงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ แต่ครอบครัวยากจนโดยที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐให้คำแนะนำว่าควรจะใช้จ่ายเงินกู้ที่ได้มาอย่างไร ทั้งนี้ปัญหาของครอบครัวยากจนส่วนใหญ่ คือ การขาดเงินทุน แม้บางครอบครัวจะมีที่ดินแต่ก็ขาดเงินทุน ดังนั้นรัฐจึงพยายามจัดหาแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมในหลายรูปแบบ เช่น กองทุนเพื่อขจัดความหิวโหยและบรรเทาความยากจน โครงการปลูกป่า การตั้งธนาคารเพื่อการเกษตร รวมทั้งกองทุนการเงินที่จัดตั้งโดยหน่วยงานนอกภาครัฐและจากต่างประเทศ เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม จนถึง ค.ศ.1996 ประมาณว่ามีครอบครัวที่ยากจนเข้าร่วมโครงการเงินกู้จากสถาบันต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 40 โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละครอบครัวที่กู้ยืมเงินจะกู้เงินครอบครัวละ 1 ล้านบาท เพดานสูงสุดที่กู้ได้ คือ 5 ล้านบาท ภายในระยะเวลา 3 ปี โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.2 ต่อเดือน แต่ถ้าครอบครัวใดจ่ายเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนครบภายในเวลาที่กำหนด ก็จะได้เงินคืนร้อยละ 0.4 จากจำนวนเงินที่กู้ยืมทำให้ครอบครัวประเภทนี้จ่ายดอกเบี้ยจริงเพียงร้อยละ 0.8 ต่อเดือนเท่านั้น และในการกู้ยืม ผู้กู้ไม่จำเป็นต้องนำหลักทรัพย์ไปค้ำประกัน เพียงแต่มีหนังสือรับรองจากคณะกรรมการประชาชนประจำหมู่บ้านหรือเขตที่ตนอยู่อาศัยไปแสดงว่าเป็นครอบครัวที่ยากจนหรือหิวโหยจริงก็เป็นหลักค้ำประกันเพียงพอแล้ว

นอกจากโครงการเงินกู้ที่รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะกระจายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศแล้ว รัฐบาลยังมีโครงการอื่น ๆ ตามแผนโครงการขจัดความยากจนและหิวโหย คือ

โครงการจัดสรรที่ดินให้ชาวนา

รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นดูแลให้มีการจัดสรรที่ดินให้แก่ครอบครัวที่หิวโหย เพื่อให้มีที่ดินที่จะเพาะปลูกข้าวได้ ซึ่งเป็นการช่วยขจัดปัญหาความหิวโหย ปัญหาที่ดินเกิดขึ้นจากการที่การถือครองที่ดินกระจายอย่างไม่ทั่วถึง แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายให้ชาวนาถือครองที่ดินได้ในระยะยาวขึ้น แต่ก็ยังมีบางเขตที่มีครอบครัวชาวนาที่ไม่มีที่ดินทำกินสูงถึงร้อยละ 10 - 15 แต่ขณะเดียวกันกลับมีผู้ที่ไม่ได้ทำอาชีพเกษตรทั้งในรูปบุคคลและองค์กรทางธุรกิจ ถือครองที่ดินมากเกินไปที่จะใช้ประโยชน์¹ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงสั่งให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเข้มงวดกวดขันกับการตรวจตราการใช้และถือครองที่ดินไม่เกิดประโยชน์แล้ว นำที่ดินนั้นมาจัดสรรใหม่ให้แก่ครอบครัวที่จำเป็นต้องใช้ที่ดินโดยเฉพาะที่ดินเพื่อการเพาะปลูก ปัญหาเรื่องการแย่งชิงกันอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินมักเกิดขึ้นบ่อย ๆ ดังนั้น รัฐบาลได้ออกกฎหมายควบคุมการใช้ที่ดินและภาษีการใช้ที่ดิน รวมทั้งจัดการเก็บที่ดินที่มีข้อพิพาทเรื่องการอ้างอิงกรรมสิทธิ์การใช้ที่ดิน ต่อมาได้ปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวในวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ.1996 โดยจำแนกประเภทที่ดินและการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ โดยกฎหมายฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เรียกเก็บภาษีที่ดินจากผู้ที่ใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย นับจากวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ.1993 เป็นต้นมา สูงถึงร้อยละ 100

¹ สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 129.

ทั้งนี้อาจเป็นมาตรการเพื่อป้องกันการใช้ที่ดินผิดประเภท¹

โครงการฝึกฝนอาชีพแก่ผู้ที่ยากจน

โครงการฝึกอบรมอาชีพแก่ผู้ที่ยากจน มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มเยาว์ของครอบครัวที่ยากจน ด้วยการจัดการศึกษาและฝึกฝนอาชีพให้บุตรหลานของครอบครัวเหล่านี้ โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน หรือค่าธรรมเนียม นอกจากนี้ รัฐบาลยังส่งเสริมให้สมาชิกของครอบครัวที่ยากจนได้มีโอกาสฝึกฝนด้านธุรกิจ โดยให้ฝึกหัดงานกับบริษัทที่ทำธุรกิจ โดยรัฐบาลจะให้เงินสนับสนุนบริษัทที่รับคนเหล่านี้เข้าฝึกงานสำหรับบุตรหลานของครอบครัวที่ยากจนแต่มีผลการเรียนดี รัฐบาลจะสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาโดยจะจัดหาทุนการศึกษาให้ ส่วนการศึกษาในระดับสามัญศึกษาระดับต่าง ๆ บุตรหลานของครอบครัวเหล่านี้มีสิทธิ์ได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทุกคน

การพัฒนาชุมชนหรือครอบครัวที่หิวโหยหรือยากจน รัฐบาลจำเป็นจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่เท่าที่ผ่านมารัฐบาลเวียดนามยังไม่สามารถจัดสรรงบประมาณที่พอเพียง ต่อการแก้ปัญหาดังกล่าว นโยบายที่รัฐบาลปฏิบัติเท่าที่ผ่าน ๆ มาคือ จะให้แต่ละเมืองหรือจังหวัดกันงบประมาณ ประมาณร้อยละ 2 ของงบประมาณท้องถิ่นไว้เป็นงบในการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่นโยบายดังกล่าวก็ไม่ได้บังคับใช้อย่างเป็นทางการในทุกจังหวัด ดังนั้นตั้งแต่แผนพัฒนา 5 ปี (ค.ศ. 1996-2000) รัฐบาลจึงเสนอให้สภาแห่งชาติอนุมัติงบประมาณร้อยละ 1 ของงบประมาณแผ่นดินของแต่ละปีไว้เป็นงบเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ขณะเดียวกัน รัฐบาลยังวางแผนที่จะระดมเงินทุนเพื่อมาใช้ในกิจการดังกล่าวด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยการขอให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในกิจการร่วมภาครัฐ และเอกชน สละเงินเดือน หรือค่าจ้างปีละ 2 วัน การขอให้เจ้าของกิจการร้านค้าขนาดเล็ก บริจาคเงินปีละ 50,000 ด่ง เจ้าของธุรกิจที่มีคนงานตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป บริจาคเงินเข้ากองทุนดังกล่าวอย่างน้อย ปีละ 200,000 ด่ง รวมทั้งการรับความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนระหว่างประเทศที่ทำงานด้านมนุษยชนทั้งหลาย

โดยภาพรวมเวียดนามประสบความสำเร็จของความเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามหลังการเปิดประเทศ แต่การกระจายความอยู่ดีกินดีไม่สามารถแพร่กระจายอย่างทั่วถึง ส่วนใหญ่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจจำกัดอยู่โดยภาพรวมโดยเฉพาะในตัวเมือง ขณะที่ประชาชนในภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาในชนบทจำนวนมากยังได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างจำกัด

¹ แหล่งเดิม. หน้า 130.

การส่งเสริมความศรัทธาในพรรคและลัทธิคอมมิวนิสต์

ในยุคการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามเริ่มมีเสียงเรียกร้องให้มีเสรีภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่น ๆ แข่งขันกับพรรคคอมมิวนิสต์ แต่พรรคฯ ยืนยันว่าไม่ยอมให้มีการหลากหลายทางการเมือง (political pluralism) ที่จะมีอำนาจทางการเมืองแต่เพียงผู้เดียว การเปิดประเทศเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ย่อมมีผลให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกมากขึ้น ความห่างเหินระหว่างประชาชนกับพรรคฯ ก็ยิ่งทวีขึ้นและเริ่มอึดอัดต่อการปกครองภายใต้ระบบพรรคเดียว ในส่วนของพรรคฯ เอง คนเวียดนามรุ่นใหม่ก็ให้ความสนใจพรรคฯ และอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ลดน้อยลงโดยเฉพาะประชาชนในเมือง นักเรียน นักศึกษา พรรคฯ จึงมีความคิดว่าจำเป็นต้องเร่งปลูกฝังอุดมการณ์มาร์ก-เลนิน และความคิดของโฮจิมินห์แก่บุคคลดังกล่าว โดยคณะกรรมการกลางบริหารพรรคมีคำสั่งให้เพิ่มการเรียนการสอนลัทธิ มาร์ก-เลนิน และความคิดของโฮจิมินห์ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยทั่วประเทศให้มากขึ้น รวมทั้งการเร่งขยายสมาชิกพรรคในหมู่ครู อาจารย์ และนักศึกษา ในยุคการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบายโด่ยเม้ย ทั้งนี้เพราะการผ่อนคลายมาตรการควบคุมทางเศรษฐกิจและสังคมของพรรคทำให้คนรุ่นใหม่จำนวนมากสนใจเรื่องอื่น ๆ เช่น การเรียนภาษาอังกฤษเพื่อแสวงหาโอกาสในการทำงานที่ได้รับเงินเดือนมาก หรือความสนใจสินค้าที่ล้นไหลเข้ามาในตลาดเวียดนาม จนทำให้ความสนใจพรรคและการศึกษาลัทธิคอมมิวนิสต์ และการเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามลดลงทำให้พรรคฯ เริ่มสร้างความศรัทธาด้วยการเพิ่มการเรียนการสอนทางลัทธิให้มากขึ้นเพื่อยับยั้งบทบาทและความสำคัญของพรรคฯ ต่อสังคม¹

นอกจากนี้พรรคฯ ปรับโครงสร้างบริหารเพื่อรองรับการเปิดเสรีภาพมากขึ้น ทั้งรัฐธรรมนูญและองค์กรของรัฐในด้านรัฐธรรมนูญ นับตั้งแต่การประกาศอิสรภาพของพรรคคอมมิวนิสต์ เมื่อ ค.ศ.1945 จนถึงปัจจุบัน เวียดนามประกาศใช้รัฐธรรมนูญทั้งสิ้น 4 ฉบับ ฉบับแรกประกาศใช้เมื่อ ค.ศ.1946 ฉบับที่ 2 ประกาศใช้ ค.ศ.1959 ฉบับที่ 3 ประกาศใช้ ค.ศ.1980 และฉบับปัจจุบัน ค.ศ.1992 การเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่แก้ไขเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1980 ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญ ค.ศ.1992 เน้นบทบาทของรัฐในการปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจทุนนิยม และปรากฏความก้าวหน้าที่น่าสังเกตประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1992 คือการบัญญัติสิทธิมนุษยชนที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งพรรคฯ ยังให้สิทธิในการนับถือศาสนา แต่ด้านการเมืองพรรคฯ คงบทบาทผู้นำไว้ ผู้ที่แสดงความเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลถือเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ ดังนั้น นักโทษการเมืองหลายคนจึงถูกจำคุกหรือถูกจำกัดบริเวณ เช่น นายดอน เหวียด หวด (Don Viet Hoat) ถูกจำคุก ทัณฑ์ คัม

¹ สุต จอนเจดสิน. เล่มเดิม. หน้า 136. อ้างจาก Bangkok Post, 9 June 1998.

(Thanh Cam) ในจังหวัด ทันห์ ฮั่ว (Thanh Hoa) นายโด วัน ทัก (Do Van Thac) ถูกกักขังที่ จังหวัด นัม ฮา (Nam Ha) ทั้งสองคนถูกจำคุกด้วยข้อหาพยายามล้มล้างรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการจับนักหนังสือพิมพ์ ฮวง มินห์ จินห์ และ โด ตรุง เฮียว (Do Trung Hieu) ในข้อหาโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านระบอบสังคมนิยม เมื่อทั้งสองคนตีพิมพ์บทความให้พรรคฯ ยอมรับความผิดที่ทำไว้ในอดีต¹ จนถึง ค.ศ.1995 นักโทษทางการเมืองในเวียดนามมีมากถึง 100 - 200 คน²

¹ ศรีประภา เพชรมีศรี. *เล่มเดิม*. หน้า 172-173. อ้าง Department of State, Country Report on Human Rights Practices for 1996. Report Submitted to the Committee on Foreign Affairs, U.S. House of Representative and the Committee on Foreign Relations, U.S. Senate, Washington D.C., U.S. Government Printing Office, April 1996. p. 739-747.

² *Ibid.*

บทที่ 5

บทสรุป

หลังจากเวียดนามเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ.1986 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ การนำระบบการตลาดและการเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุน ตลอดจนการยกเลิกการควบคุมจากส่วนกลางทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะการเติบโตของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม เป็นหลัก ในระหว่าง ค.ศ. 1986-1998 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่า ค.ศ.1997 เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในเอเชียซึ่งส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจถดถอยและทำให้การลงทุนจากต่างชาติลดลงก็ตาม อย่างไรก็ตามการปฏิรูปเศรษฐกิจ ได้กระตุ้นการผลิตทางการเกษตรของเวียดนาม ใน ค.ศ.1989 เวียดนามเริ่มผลิตข้าวเกินความต้องการบริโภคภายในประเทศ และยังสามารถส่งข้าวออกขายยังต่างประเทศ ทั้งที่ ระหว่าง ค.ศ. 1981-1985 เวียดนามนำเข้าข้าวมากถึง 1 ล้านตัน¹ และใน ค.ศ. 1996 เวียดนามมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศประมาณ 23,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นค่าเฉลี่ยประมาณ 311.70 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี² ในระหว่าง ค.ศ. 1986-1995 เวียดนามมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ 8.2 ต่อปี³ ตลอดจนการยกเลิกการวางแผนจากส่วนกลางในเรื่องการผลิตและจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค และการออกกฎหมายส่งเสริมให้เอกชนประกอบธุรกิจซึ่งส่งผลให้วิสาหกิจเอกชนเติบโตอย่างมาก

อย่างไรก็ตามแม้การปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก แต่การปฏิรูปก็ดำเนินไปพร้อมกับปัญหา ทั้งปัญหาที่มีมาก่อนการปฏิรูปคือปัญหาจากระบบการบริหารงานราชการแผ่นดิน เนื่องจากโครงสร้างการบริหารยังคงรูปแบบการวางแผนจากส่วนกลางและมีการทำงานตามขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนซึ่งเอื้อประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ และยังทำให้เกิดความล่าช้าในการติดต่อราชการ และปัญหาอันเกิดจากการปฏิรูปเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาสิทธิบริโภคนิยม การพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ และความศรัทธาต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทั้งหมด การแก้ไขปัญหามีเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปเศรษฐกิจในที่นี้ กล่าวเฉพาะปัญหาที่รัฐสามารถควบคุมให้ผ่อนคลายลง คือ การแก้ไขปัญหาทุจริตในวงราชการ การแก้ไขปัญหาความยากจน และการเร่งสร้างความศรัทธาในพรรคและลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ

¹ เขียน วีระวิทย์. เล่มเดิม. หน้า 91.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ การปฏิรูปทางการเมืองให้เอื้อกับการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบตลาดตามนโยบายโดยย้ํา ที่ช่วยทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเติบโตต่อไปได้ ถ้าหากพรรคคอมมิวนิสต์ตัดสินใจเด็ดขาดว่า จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตามระบบการตลาดและกลไกการค้าเสรีอย่างเต็มที่ แต่ปัญหา สำคัญที่เวียดนามเผชิญอยู่ขณะนี้ คือ พรรคยังไม่ได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะปล่อยให้กลไกการ ตลาดและการค้าเสรีพัฒนาอย่างเต็มที่ในเวียดนาม ปัญหาที่ตามมาคือ กลไกการเมืองและระบบ การเมืองยังคงมีบทบาทต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ แม้ว่าในระยะ ทศวรรษที่ ผ่านมาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม จะได้ดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองใน หลายระดับ เพื่อลดการควบคุมจากส่วนกลางในภาคเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัติพรรคยังไม่ได้รับ ความร่วมมืออย่างเต็มที่¹ สมาชิกพรรคยังคงต่อต้านการเปิดเสรีและลดการควบคุมจากส่วน กลาง ปัญหาทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงในบรรดาสมาชิกพรรคและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาการ ลักลอบค้าของเถื่อนที่รัฐบาลเร่งมือปราบปราม สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ อย่างมาก เวียดนามเริ่มมีเสียงเรียกร้องให้มีการให้เสรีภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการ อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นๆ ขึ้นแข่งขันกับพรรคคอมมิวนิสต์ได้ แต่ข้อเรียกร้อง ดังกล่าวเป็นข้อเรียกร้องที่เป็นจุดเปราะบางและอ่อนไหวอย่างยิ่งในระบบการเมืองแบบที่พรรค คอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวเท่านั้นที่ควบคุมอำนาจทางการเมือง และพรรคคอมมิวนิสต์ เวียดนามยืนยันการผูกขาดอำนาจทางการเมืองเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น² แม้ว่าพรรคจะผ่อนคลาย การควบคุมทางเศรษฐกิจแล้วอย่างไรก็ตาม การเปิดประเทศเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ยัง ส่งผลให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก มากขึ้น ด้วยเหตุนี้การปิดกั้นข่าวสารโดยพรรคจึงไม่อาจทำได้อีกต่อไป

นอกจากปัจจัยด้านการเมืองแล้ว ปัจจัยด้านความมั่นคงทางสังคม ก็มีผลต่อความ สำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ที่ผ่านมาการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม เน้น การสร้างความเติบโตเศรษฐกิจมหภาค โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ขณะที่ภาคเกษตรกรรม ไม่ได้ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร การพัฒนาเศรษฐกิจเวียดนามเท่าที่ผ่านมา เกษตรกรซึ่งเป็นคน กลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศยังคงไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ เด็ดหนวย และเมื่อประสานกับปัญหาทางการเมือง เช่น ปัญหาความล่าช้าของระบบราชการ และปัญหาการทุจริตในหมู่เจ้าหน้าที่รัฐ ที่ทำงานในระดับท้องถิ่น ก็ยิ่งทำให้ปัญหาของเกษตรกร รุนแรงขึ้น จนถึงขั้นปะทะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวมาแล้ว ขณะเดียวกันการชะลอตัวของการ พัฒนาเศรษฐกิจในระยะ 1 – 2 ปีที่ผ่านมา³ ก็ทำให้กำลังซื้อของชาวเวียดนามลดลง พร้อมกับ

¹ สุต จอตเจตสิน. เล่มเดิม. หน้า 135

² แหล่งเดิม. หน้า 137.

³ แหล่งเดิม.

ปัญหาคนว่างงานเพิ่มขึ้น ปัญหาเหล่านี้กระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมของเวียดนามเองด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- เขียน วีระวิทย์. (2542). *เวียดนาม สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และ การต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา.
- จันทนา คำพุทธ. (2539, มกราคม). "เวียดนามเสี่ยงแต่นำลอง," *Property Market*. 5 (51) : 74 – 84.
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2533, มกราคม – เมษายน). "การลงทุนของต่างชาติ ในเวียดนามและ ข้อจำกัดบางประการ," *เอเชียปริทัศน์*. 11 (1) : 104 – 115.
- _____. (2541, มกราคม – เมษายน). "เวียดนามสู่ปี 2000 : การนำประเทศสู่อุตสาหกรรม และความทันสมัย," *เอเชียปริทัศน์*. 19 (1) : 29 – 37.
- _____. (2541). *เมื่อเวียดนามปฏิรูป*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย. ด้านสุธา.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2537). *เวียดนามหลัง 1975*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- ศรีประภา เพชรมีศรี. (2541, มกราคม – เมษายน). "การเมืองในเวียดนามหลังการประชุม สมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 8," *เอเชียปริทัศน์*. 19(1) : 1 – 14.
- _____. (2542). *การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองเวียดนาม*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- สุด จอนเจดสิน. (2543). *เวียดนามกับการปฏิรูปประเทศตามนโยบายได้ยเมัย (พ.ศ. 2529 – 2539)*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2535, มกราคม – เมษายน). "การสะสมทุนในเวียดนาม : กำเนิด ชนชั้นใหม่ในรัฐสังคมนิยม," *เอเชียปริทัศน์*. 13(1) : 20 – 37.
- Anderson, Kym. (1999). *Vietnam's Transforming Economy & WTO Accession : Implications for Agricultural and Rural Development*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Anh, Vu Tuan. et al. (1995). *Economic Reforms and Development in Vietnam*. Hanoi : Social Science Publishing House.
- _____. (1994). *Development in Vietnam : Policy Reforms and Economic Growth*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Asian – Pacific Center. (1992). *Family, Community and Modernization in Asian Society : Japan, Vietnam and Thailand*. Fukuoka : Asian Pacific Center.
- Awanohara, Susumu. (1990, 16 August). "Reconciling the Past : Vietnamese Expatriates," *Far Eastern Economic Review*. 149(23) : 21 – 23.
- Beakert Jacques. (1990, 8 June). "Sworn to Socialism," *Bangkok Post*.

- Beresford, Melanie. (1988). *Vietnam : Politics, Economic and Society*. London : Printer.
- Bich, Pham Van. (1999). *The Vietnamese Family in Change : The Case of the Red River Delta*. Richmond : Curzon.
- Can, Thai Ba. (1999). " Investments and Capital Mobilization during the 1991 – 1997 Period," *Vietnam Economic Review*. 47(2) : 23 – 26.
- Chanda, Nayan. (1986, 10 April). " The New Revolution : The South Leads the Country Away form Subsidised Socialism," *Far Eastern Economic Review*. 132(15) : 24 – 28.
- Dat, Houg. (1996). "Ten – Year Renovation on Policies and Management Mechanism in Trade and Services," *Vietnam Economic Review*. 35(5) : 16 – 19.
- Douglas Pike. (1977, January). "Vietnam in 1976 : Economic in Command," *Asisn Survey*.
- Duiker, William. J. (1983). *Vietnam : Nation in Revolution*. Colorado : Westview.
- Engholm, Christopher. (1995). *Doing Business in the New Vietnam*. New Jersey : Prentice Hall.
- Fforde, Adam. (1989, 14 September). "Vietnam's Mixed Blessings," *Far Eastern Economic Review*. 145(37) : 76 – 77.
- Fforde, Adam. (1994). *Southeast Asia : The Institutions of Transition from Central Planning : the Case of Vietnam*. NSW : The National Centre for Development Studies.
- Fforde, Adam & Goldstone, Anthony. (1995). *Vietnam to 2005 : Advancing on all Fronts*. London : The Economist Intelligence Unit.
- Fforde, Adam & Stefan, Vylder de. (1996). *From Plan to Market*. Colorado : Westview.
- Fforde, Adam. & Seneque, Steve. (1994). *The Economy and the Countryside in Vietnam : The Relevance of Rural Development Policies*. NSW : The Australian National University.
- Hiebert, Murray. (1987, 7 May). "The Capitalist Road : A Wide Range of State Controls are Lifted to Get Vietnam Moving," *Far Eastern Economic Review*. 136(19) : 101 – 102.

- Hiebert, Murray. (1988, 14 January). "Caught in a Downdraft : Vietnam Admits Its Economic Problems are Worsening," *Far Eastern Economic Review*. 139 (2) : 48 – 49.
- _____. (1988, 28 July). "Socialist Stagnation : Vietnam Face Deepening Economic and Political Problems," *Far Eastern Economic Review*. 141(30) : 20 – 22.
- _____. (1989, 25 May). "Taking to The Hill : Massive Migration Change the Face of Dac Lac," *Far Eastern Economic Review*. 144 (21) : 42 – 43.
- _____. (1989, 20 July). "Mind over Marx : Professors Open Vietnam's First Private University," *Far Eastern Economic Review*. 145(29) : 36 – 37.
- _____. (1990, 1 February). "Survival Tactics : People Want More Democracy, Senior Leader Want," *Far Eastern Economic Review*. 147(5) : 24 – 25.
- _____. (1990, 5 July). "Trial and Error : Legal System Fail to Keep Pace with Political Change," *Far Eastern Economic Review*. 149(27) : 16 – 17.
- _____. (1991, 22 August). "Review of Constitution to Streamline Government : Cutting Red Tape," *Far Eastern Economic Review*. 153(34) : 11.
- _____. (1991, 19 September). "An Education Crisis Follows Economic Reforms : The Drop – Out Factor," *Far Eastern Economic Review*. 153(38) : 20 – 21.
- _____. (1992, 15 October). "No Dong, No Deal : Corruption Spreading Rapidly in The North," *Far Eastern Economic Review*. 155(41) : 13.
- _____. (1992, 15 October). "Farmers Saves VS Spenders : Different Lifestyles are Linked to the Climate," *Far Eastern Economic Review*. 155(41) : 50 – 51.
- _____. (1993, 13 May). "Spiritual Renewal," *Far Eastern Economic Review*. 156(19) : 30 – 31.
- _____. (1993, 17 June). "In the Heartland : Vietnam's Red River Delta Awaits Aid Infusion," *Far Eastern Economic Review*. 156(24) : 58 - 60.
- _____. (1993, 23 September). "Wage Revolution : Vietnam Makes Salaries Reflect Responsibilities," *Far Eastern Economic Review*. 156(38) : 95.
- _____. (1994, 31 March). "Do It Yourself," *Far Eastern Economic Review*. 157(13) : 62 – 64.
- _____. (1994, 23 June). "Executive Search : Dearth of Managers Hinder Economic Reform," *Far Eastern Economic Review*. 157(25) : 17,20.

- Hung, Nguyen Tien. (1995). *Vietnam Reforming the State Enterprises :Toward an Agenda for Privatisation*. Bangkok : Post Books.
- Institute of Developing Economies. (1995). *Dynamic Vietnam*. Tokyo : Institute of Developing Economics.
- International Monetary Fund. (1988). *Viet Nam Recent Economic Development*. Washington D.C.
- Islam, Shada. (1993, 25 November). "Welcome Back : Donors Demonstrate Faith in Vietnam," *Far Eastern Economic Review*. 156(47) : 59.
- Jeffries, Ian. (1993). *Socialist Economies and The Transition to the Market : A Guide*. London : Routledge.
- Kolko, Gabriel. (1997). *Vietnam : Anatomy of Peace*. London : Routledge.
- _____. (1986).). *Vietnam : Anatomy of War 1940 - 1975*. London : Unwin.
- Leipziger, D.M. (1992). *Awakening the Market : Vietnam's Economic Transition*. Washington D.C. The World Bank.
- Leung, Suiwah. et al. (1996). *Vietnam Assessment : Creating a Sound Investment Climate*. Singapore : Curzon.
- Lich, Tran Du. (1998). "Equalization of State – Owned Enterprise." Some Problems to be Addressed," *Vietnam Economic Review*. 46(1) : 20 – 21.
- Marr, David & White, Christine P. (1988). *Postwar Vietnam : Dilemmas in Socialist Development*. Ithaca : Carnell University.
- Meng, Tan Teck. et al. (1997). *Business Opportunities in Vietnam*. Singapore : Prentice Hall.
- Murano, Tsutomu. et al. (1992). *Indochina Economic Reconstruction and International Cooperation*. Tokyo : Institute of Developing Economies.
- Murray, Geoffrey. (1997). *Vietnam : Dawn of a New Market*. Richmond : Curzon.
- Nghieu, Bui Duong. (1999). "Vietnam's Economy – Finance during Renovation Period and Prospects." *Vietnam Economic Review*. 57(3) : 7 – 14.
- Norlund, Irene. et al. (1995). *Vietnam in a Changing World*. Richmond : Curzon.
- Pettus, Ashley. (1994, 18 August). "Vietnam's Leaning Curve : Dwindling Subsidies Squeeze Teachers and Parents," *Far Eastern Economic Review*. 157(33) : 36 – 37.

- Phoung, ta Huu & Ta Guy. (1978). "The post – War Economic Planning and Development of Vietnam," Southeast Asian Affair.
- Pinsuda Jayanama. (1994). *Vietnam's Economic Reform and Its International Implications*. M.A. Paper (International Relations). University of Chicago. Photocopied.
- Ramboo, Terry A. et al. (1995). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu : East – West Center.
- Schwarz, Adam. (1995, 2 March). "The Way We Were : Breaking Up is Hard to Do for Vietnamese State Firms," *Far Eastern Economic Review*. 158(11) : 54 – 55, 58.
- Schwarz, Adam. (1995, 26 October). "The Problems of Progress : Modernization's Changes Bring Disturbing New Realities," *Far Eastern Economic Review*. 158(43) : 48, 50 – 53, 56.
- _____. (1996, 19 December). "Mixed Signals.: Hanoi's Reforms Called Too Slow for Comfort," *Far Eastern Economic Review*. 70.
- Sheridan, Kyoko. et al. (1998). *Emerging Economic Systems in Asia : A Political and Economic Survey*. Singapore : Allen & Unwin.
- Stern, Lewis M. (1993). *Renovating the Vietnamese Communist Party : Nguyen Van Linh and the Programme for Organizational Reform, 1987 – 91*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- _____. (1988). *Conflict and Transition in The Vietnamese Economic Reform Program*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Than, Mya. et al. (1993). *Vietnam's Dilemmas and Options : The Challenge of Economic Transition in the 1990s*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Thayer, Carlyle A. (1994). *The Vietnam People's Army under Doi Moi*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Thayer, Carlyle A. (1983). "Vietnam's Two Strategic Tasks : Building Socialism and Defending the Fatherland," Southeast Asian Affairs.
- The GIOI Publishers. (1995). *Vietnam 1995 – 1996*. Hanoi : The GIOI Publishers.

- The Institute of Asian Studies. (1997). *Seminar on Vietnamese Studies*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Tran, Dang T. (1994). *Vietnam : Social Economic Development 1955 – 1992*. San Francisco : Institute for Contemporary Studies.
- Tri, Vo Nhan. (1990). *Vietnam's Economic Policy since 1975*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Tri, Vo Nhan. (December, 1993). *Toward a Market Economy in Vietnam : Economic Reforms and Development Strategies for the 21st Century*. Paper Prepared for the Pacific Basin Research Institute by Panel of Vietnamese and International Economists and Specialists.
- Trong, Nguyen Phu. et al. (1995). *Vietnam From 1986*. Hanoi : The GIOI Publishers.
- Turley, Wulliam S. (1976, winter). "Urban Transformation in South Vietnam," *Pacific Affairs*.
- Yuen, Ng Chee. et al. (1996). *State – Owned Enterprise Reform in Vietnam : Lessons from Asia*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- United Nation. (1996, October). *Catching Up : Capacity Development for Poverty Elimination in Vietnam*. Hanoi.
- Vatikiotis, Michael. (1994, 22 September). "Romance Meets Reality." *Far Eastern Economic Review*. 157(38) : 72 – 73, 76 – 77.

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวธีรารัตน์ อธิฤทธิ์

วัน เดือน ปี เกิด 12 กันยายน 2516

สถานที่เกิด นครปฐม

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 1/14 หมู่ 5 ต.หอมเกร็ด อ.สามพราน จ.นครปฐม 73110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสตรีวิทยา 2
พ.ศ. 2538	ศ.ศ.บ. (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2544	ศ.ศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ